

2017

Нариси досліджень молодих науковців у галузі
гуманітарних наук

Нариси досліджень молодих науковців у галузі гуманітарних наук: Збірник наукових праць: У 2 т. – Бахмут : ГПМ, 2017. – Т. 1. Мовознавство. - 141 с.

У збірнику опубліковано доповіді аспірантів, викладачів та студентів, виголошені на XV Міжрегіональній конференції молодих учених (25 квітня 2017 р.). Розділ «Мовознавство» висвітлює певний блок лінгвістичних проблем. Матеріали, зібрані в цьому виданні, відображають головні напрямки досліджень провідних мовних кафедр ГПМ. Збірник адресовано широкій філологічній аудиторії, студентам та аспірантам.

Головний редактор - д-р філол. наук, професор А.Р. Габідулліна

Редакційна рада:

д-р філол. наук, професор **Т.М. Марченко**
д-р істор. наук, професор **В.М. Докашенко**
д-р істор. наук, професор **Г.П. Докашенко**
канд. філол. наук, доцент **Т.М. Радіонова**
канд. філол. наук, доцент **О.Б. Тітова**
канд. філол. наук, доцент **О.Л. Колесніченко**
фахівець відділу наукової роботи **Т.Ф. Русакевич**

Рецензенти

д-р філол. наук, професор **О.А. Андрущенко**
д-р філол. наук, професор **В.А. Глущенко**
д-р пед. наук, професор **Г.П. Шевченко**

ЗМІСТ

<i>Єлизавета Аршенюк. ВИКОРИСТАННЯ СИНОНІМІВ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ.....</i>	<i>6</i>
<i>Марина Базова. ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЙНОГО РОЗПОДІЛУ КОНЦЕПТІВ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....</i>	<i>9</i>
<i>Поліна Бакутіна. ПОМИЛКИ ТА РЕДАГУВАННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ КІНОФІЛЬМІВ.....</i>	<i>12</i>
<i>Наталія Безпальченко. МОВА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ.....</i>	<i>16</i>
<i>Анастасія Бойко. НЕОЛОГІЗМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА СПОСОБИ ЇХ ТВОРЕННЯ.....</i>	<i>19</i>
<i>Диана Буцяк. КАЛАМБУР В СМІ.....</i>	<i>21</i>
<i>Владислава Височина. ПРОБЛЕМА ДЕФІНІЦІЇ КОНЦЕПТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....</i>	<i>23</i>
<i>Інна Гадяцька. ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПОПОВНЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....</i>	<i>25</i>
<i>Ольга Гарина. ОКСЮМОРОН КАК ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН.....</i>	<i>27</i>
<i>Екатерина Гринько. ПРАВОУЧЕНИЕ ИНОТАЦИЯ КАК ПОУЧАЮЩИЕ РЕЧЕВЫЕ ЖАНРЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ДИСКУРСА.....</i>	<i>30</i>
<i>Соф'я Гузаїрова. ІНФІНІТИВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. ОСТІН «ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ»).....</i>	<i>34</i>
<i>Олеся Дежурко. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРЕНТЕТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....</i>	<i>37</i>
<i>Катерина Євсєєва. ЗАСОБИ ПРАГМАТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....</i>	<i>40</i>
<i>Ємельянова Ганна, Зейналова Аліна. ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМИ Й УЗУСУ (ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НА МАТЕРІАЛІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ТА ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ).....</i>	<i>42</i>
<i>Юлія Зайковська. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ.....</i>	<i>44</i>
<i>Анастасія Злобіна. ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ КОНЦЕПТІВ В АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ.....</i>	<i>46</i>

<i>Дар'я Ігнатюк. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЛЕКСИЧНОГО ЗБАГАЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ З ЛАТИНИ.....</i>	<i>49</i>
<i>Анна Каверіна. ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ ВКЛЮЧЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....</i>	<i>52</i>
<i>Андрій Калінкін. КОМП'ЮТЕРНІ НЕОЛОГІЗМИ ЯК ОКРЕМА МІКРОСИСТЕМА МОВИ.....</i>	<i>55</i>
<i>Катерина Коханова. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО ДИСКУРСУ.....</i>	<i>57</i>
<i>Анастасія Кувшинова. ТИПОЛОГІЯ ЗАГОЛОВКІВ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ.....</i>	<i>59</i>
<i>Кувшинова Анастасія. ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЛІНГВІСТИЦІ.....</i>	<i>60</i>
<i>Вікторія Курдюмова. ДО ПРОБЛЕМИМОВНИХ ЗВОРОТІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....</i>	<i>63</i>
<i>Валерія Куропятник. ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПІСЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....</i>	<i>66</i>
<i>Аліна Лісняк. ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СУЧАСНОМУ МОВОЗВНАВСТВІ.....</i>	<i>70</i>
<i>Ольга Літовченко. РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕКСТОВИХ КАТЕГОРІЙ У ЗАГОЛОВКАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПІСЕНЬ.....</i>	<i>72</i>
<i>Маргарита Літунова. РОЛЬ ЛАТИНСЬКИХ СЛОВОУТВОРЮЮЧИХ ОДИНИЦЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....</i>	<i>75</i>
<i>Олександра Лосіч. НЕОЛОГІЗМИ-АНГЛІЗМИ ТА ЧИННИКИ ЇХ ЗАПОЗИЧЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ВПЛИВОМ ПЕРЕКЛАДУ.....</i>	<i>77</i>
<i>Софія Макобрей. АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....</i>	<i>83</i>
<i>Марія Мельчакова. РАЗВИВАЮЩЕЕ ОБУЧЕНИЕ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА.....</i>	<i>86</i>
<i>Вікторія Молодожон. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ У МАСИВІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....</i>	<i>89</i>
<i>Марія Опалєва. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В AMERICAN ENGLISH.....</i>	<i>93</i>
<i>Катерина Орлова. ГРАММАТИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ ПОД ВЛИЯНИЕМ ЛАТИНСКОГО.....</i>	<i>96</i>
<i>Марія Панченко. ПЕРИФРАЗА В ГАЗЕТНОМ ТЕКСТЕ.....</i>	<i>98</i>

<i>Ірина Приходько. ПРОНИКНОВЕНИЕ ТЕРМИНОВ ДРЕВНЕРИМСКОГО КАЛЕНДАРЯ В КАЛЕНДАРНУЮ ТЕРМИНОЛОГИЮ НЕКОТОРЫХ ИНДОЕВРОПЕЙСКИХ ЯЗЫКОВ.....</i>	<i>103</i>
<i>Дарина Рєпкіна. СОН І МАРЕННЯ ЯК ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПРОЯВУ ПСИХОЛОГІЗМУ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ.....</i>	<i>105</i>
<i>Дар'я Русакова. ОСОБЕННОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO В ПЕРЕВОДЕ «ВИННИ - ПУХА» А. МИЛНА НА ЛАТИНСКИЙ ЯЗЫК В СРАВНЕНИИ С АНГЛИЙСКИМ.....</i>	<i>108</i>
<i>Яна Рябокониь. СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ МЕТАФОРИЧНОГО ОБРАЗУ В ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЄСЕНІНА).....</i>	<i>111</i>
<i>Дар'я Савченко. EXCLAMATORY SENTENCES IN DIALOGIC SPEECH.....</i>	<i>113</i>
<i>Гюзель Садієва. ПЕРЕКЛАД ТА ЗАПОЗИЧЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ ПІД ВПЛИВОМ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ.....</i>	<i>116</i>
<i>Людмила Суховецька. СПЕЦИФІКА ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ» В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....</i>	<i>112</i>
<i>Наталія Тищенко. СПЕЦИФІКА МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ.....</i>	<i>122</i>
<i>Катерина Фабрична. ДО ПРОБЛЕМИ РОЗМОВНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ.....</i>	<i>126</i>
<i>Анастасія Федорова. ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ БЕЛЬГІЇ.....</i>	<i>128</i>
<i>Олександра Харахурсах. ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК СИНТАКСИЧНА КАТЕГОРІЯ СТРУКТУРНО-КОМУНІКАТИВНОГО РІВНЯ.....</i>	<i>131</i>
<i>Іван Хрипченко. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ.....</i>	<i>134</i>
<i>Катерина Шпак. ПРОВІДНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ САТИРИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ОПОВІДАНЬ).....</i>	<i>137</i>
<i>Дар'я Яковлєва. ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ФРАНЦУЗЬКОГО КАЗКАРЯ Ш. ПЕРРО.....</i>	<i>139</i>

ВИКОРИСТАННЯ СИНОНІМІВ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

Уміле й доречне використання синонімічного запасу мови вважається одним із найважливіших показників майстерності як автора оригіналу, так і, відповідно, перекладача. Останніми роками дослідження з лексичної синоніміки користуються великим інтересом серед вітчизняних мовознавців, активно розширюється проблематика її вивчення та фактична база. Питання теорії та практики лексичної синонімії широко висвітлені у працях, зокрема, Г.М. Колесника, Л.С. Паламарчука, В.С. Ващенко, Л.С. Булаховського, Л.М. Полюги. Метою дослідження є виявити, чим пояснюється особливий інтерес лінгвістів до вивчення синонімічних засобів з увагою до перекладацької варіативності, що не тільки виявляє закономірність використання синонімічного багатства мови оригіналу та відповідність мовного рівня і стилю у перекладі, але й допомагає розкрити природу синонімії, її склад та функції.

Лексична синонімія – специфічне явище, прямо протилежне омонімії. Найпоширеніше визначення синонімів у сучасному мовознавстві формулюється так: синоніми – це близькі або тотожні за своїм значенням слова, що позначають одне поняття, але відрізняються одне від одного: 1) відтінками в лексичному значенні; 2) своїм емоційним забарвленням; 3) належністю до певного стилю; 4) своєю вживаністю; 5) здатністю вступати в сполучення з іншими словами.

Використання синонімічного багатства має величезне значення у мовній практиці. Їх уживають у всіх галузях життя: у офіційній мовній комунікації – більш точні та нейтральні, у побутовій сфері – як правило, гострі та стилістично забарвлені. Мовець при різних умовах стоїть перед вибором потрібних йому слів із численних синонімічних запасів, а це потребує творчого осмислення їхнього вжитку. Варіативність мовних ситуацій змушує нас приділяти пильну увагу спеціальним засобам комунікації. Синоніми виникли як результат добору досконалих форм вираження думок і почуттів, тому вони задовольняють прагнення людини до влучності та краси мовлення.

Переклад синонімів представляє самостійну і достатньо складну проблему. Вона є актуальною, оскільки в роботі з текстами іноземною мовою, перекладачі часто зустрічаються з труднощами підбору влучних синонімів. Абсолютних синонімів дуже мало, тому перед перекладачем постає завдання дібрати правильний відповідник, що не змінює контексту вихідного тексту. Значну допомогу при пошуку відповідних синонімів пропонують різноманітні синонімічні словники (наприклад, Словник синонімів української мови Л. М. Полюги, 2001; *The Oxford Dictionary of Synonyms and Antonyms*, 2007, та багато інших). Справжній перекладач повинен швидко та вміло підібрати

синонім, що найточніше відповідає мовній ситуації та передає емоційний відтінок будь-якого іншомовного слова.

Також важливу роль відіграє адекватність, або еквівалентність, перекладеного тексту. При перекладі поетичних творів, а саме цей аспект перекладознавства нас цікавить, передати інформацію іноземною мовою дослівно, зберігши ритм та мелодіку тексту оригіналу, майже неможливо. Саме тут на допомогу перекладачеві приходять такі лексичні одиниці, як синоніми. Їх використання допомагає максимально зберегти ідентичність авторської думки та будови вихідного тексту.

Загалом добра обізнаність мовця з синонімічним різноманіттям мови допомагає йому висловлюватися точно, ясно й чітко, і водночас образно та яскраво відтворити свою думку. Уживання синонімів робить мовлення більш виразним та багатим. І навпаки, невміння користуватися синонімами стає причиною неточного слововживання, бідності словника, обезбарвлення мовлення.

Ураховуючи актуальність вивчення синонімії, у лексикології існує велика кількість класифікацій цього явища від узагальнених до більш детальних.

Схиляючись до розмежування, яке подають М.А. Жовтобрюх та Б.Г. Кулик [1], синоніми можна поділити на такі групи: 1) синоніми, що відрізняються між собою емоційним забарвленням; 2) синоніми, які розрізняються за логічними ознаками, тобто відтінками у змісті того поняття, що є спільним для синонімічного гнізда; такі синоніми називаються семантичними або ідеографічними; 3) стилістичні синоніми – такі, використання яких неоднакове у різних стилях літературної мови.

Невеликі розбіжності з попередньою класифікацією ми бачимо у працях з класифікації лексичних синонімів мовознавця М.П. Кочергана [2] та багатьох інших, де йдеться про такий розподіл синонімів:

1) стилістичні, наприклад *говорити* – *балакати* (останнє слово більш доречне у розмовному стилі);

2) семантичні, наприклад *говорити* – *різати* (у значенні другого слова є відтінок «говорити без натяків»);

3) контекстуальні, тобто слова, які лише в одному якомусь контексті тимчасово виступають як синоніми (такі синоніми властиві художнім текстам).

Оскільки лексичне значення слів може бути встановленим лише у певних контекстах, для правильного розуміння явищ синонімії важливо враховувати не тільки предметне значення слів – синонімів, а й особливості їх уживання та граматичні умови сполучуваності їх з іншими лексичними одиницями.

За спільністю лексичного значення і загальними граматичними ознаками слова-синоніми об'єднуються в синонімічні ряди, причому члени синонімічного ряду належать до однієї частини мови. Наприклад: *прохати* – *питати*, *благати*, *молити* (дієслова).

Загалом, працюючи над дослідженням особливостей синонімічного різноманіття за частинами мови, мовознавець О.І. Нечитайло привертає увагу до того факту, що розподіл слів за частинами мови нерівномірний, тому «при

витлумаченні значення слів не завжди вдається однаковою мірою використовувати синонімічні засоби» [3, с. 62]. Він наголошує на тому факті, що найчастіше синоніми розкривають значення саме дієслів (переважно багатозначних), набагато рідше синонімами тлумачаться числівники та займенники. При тлумаченні значень прикметників та дієслів значно частіше використовуються 2-3 синоніми (інколи 4-5). Щодо іменників, то вони, як правило, тлумачаться однослівним відповідником. В основному це слова на позначення абстрактних понять, властивостей, а також пояснення іменників, що належать до лексики розмовної, рідковживаної, діалектної та застарілої.

У кожному синонімічному ряду виділяється стрижневе слово, або домінанта. У цьому слові найчіткіше і найясніше виражається основне загальне значення, властиве всьому ряду, і воно є найуживанішим серед усіх слів. Стрижневим словом виступає в основному синонім без виразного стилістичного замовлення, тобто нейтральний синонім.

Якщо увесь синонімічний ряд складається з емоційно експресивних слів, то домінантою в ньому є слово найменш емоційно забарвлене, наприклад: *ходити, блукати, бродити, вештатися, блудити, тинятися, сновигати, швендяти*. Тут дієслово *ходити* – стрижневе, воно виражає основні значення: процес дії, який властивий усьому синонімічному ряду.

У синонімічному ряду синоніми розташуються за принципом градації, з урахуванням семантичної і стилістичної близькості синонімів ряду до стрижневого слова, а також сфери вживання слів.

Як вже було зазначено, використання синонімів у різних функціональних стилях неоднакове. В одних спостерігається широкий простір для синоніміки, в інших – цей простір набагато вузький. Офіційно-діловий стиль, якому притаманне прагнення до граничної точності вислову (щоб уникнути неправильного тлумачення), використовує синоніми обмежено, бо вони майже завжди вносять у мовлення зміни відтінків значення.

Загалом синонімія як стилістичний засіб нехарактерна й для наукової мови, хоч тут вона представлена ширше, ніж в офіційно-діловому стилі. У наукових текстах синоніми використовуються як засіб контекстуального уточнення. Тут можна говорити про термінологічну синонімію.

У публіцистичному стилі з огляду на його нахил до експресії висловлення, орієнтацією на усно-розмовну форму мовлення, синоніми використовуються досить широко, причому не лише загальномовні, а й контекстуальні.

У художньому стилі синоніми використовуються для урізноманітнення викладу, для уникнення монотонності, набридливих повторів. Їхня функція тут, у першу чергу, естетично-зображальна. Таким чином, у художній мові найпоширеніші емоційно-експресивні синоніми. Їхній вплив на суттєве сприйняття посилюється за рахунок авторських семантичних неологізмів, тропеїчних вживань, звукопису та інших літературних прийомів.

На жаль, більшість українців мінімально використовують синонімічні можливості мови. Як правило, вони користуються одним, найбільш вживаним і

найбільш загальним за значенням синонімом із досить багатого синонімічного ряду. Для розв'язання цієї проблеми у нагоді стануть художні твори, оскільки вони є своєрідним сховищем лексичного багатства мови. Тому, на нашу думку, важливо й цікаво вивчати синоніміку окремого художнього твору або окремого письменника, а також аналізувати окремі синонімічні ряди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жовтобрюх М. А. Сучасна українська літературна мова : Лексика і фразеологія / М. А. Жовтобрюх, Б. Г. Кулик. – К. : Вища. шк. – 1961. – 163 с.
2. Кочерган М. П. Лексична сполучуваність і синонімія / М. П. Кочерган // Мовознавство. – 1978. – № 6. – 1978. – С. 53-64.
3. Нечитайло О. І. Синоніми у перекладних словниках / О. І. Нечитайло // Мовознавство. – 1982. – № 1. – С. 60-66.

Марина Базова

Науковий керівник – доцент Таукчі О.Ф.

м. Бахмут

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЙНОГО РОЗПОДІЛУ КОНЦЕПТІВ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Характерною особливістю лінгвістики на її сучасному етапі розвитку є виникнення та активне поширення когнітивної лінгвістики, що вивчає мову «не лише як унікальний об'єкт, який розглядають ізольовано, але й значною мірою як спосіб доступу до всіх ментальних процесів» [2, с. 464]. Дослідження мовлення людини дозволило виявити таку примітну його особливість, як вживання мовних одиниць, семантику яких можна пізнати лише в контексті тієї чи іншої мовної ситуації. Ці мовні одиниці є певними константами і мають визначення концептів. Слово *концепт* походить від латинського *conceptus*, що в перекладі означає «думка, уявлення, поняття», первинно воно почало застосовуватися як термін логіки та філософії [4, с. 373]. Метою обраного дослідження є визначення функціонування концептів на базі української, російської та англійської мов, висвітлення основних класифікацій концептів згідно з працями різних науковців.

Концепти в різних їх проявах досліджуються у лінгвістиці, психології, філософії, мистецтвознавстві. Вивчення фауносимволіки та флоросимволіки розпочиналося працями О. Потебні, М. Костомарова, О. Жайворонка, В. Кононенка, важливого значення символам надавав П. Чубинський. Мовознавці Н. Арутонова, А. Вежбицька, О. Кубрякова, Ю. Степанов розробили методи концептуального аналізу, сконцентрувавши увагу на мовному матеріалі, який пов'язаний із традиційною культурою народу та сакральними смислами.

Станом на сьогодні не існує єдиного розуміння поняття «концепт», оскільки це поняття функціонує в межах багатьох наукових дисциплін (лінгвістика, антропологія, літературознавство, філософія, психолінгвістика, когнітивна психологія тощо), а проте саме це поняття є ключовим для дослідження обрядової лексики. У лінгвістиці дискурс традиційно співвідносять із такими поняттями, як образ мислення, ментальний прообраз, ідея поняття, саме поняття. У психіці концепт – це об’єкт ідеальної природи, образ, що втілює певні культурно зумовлені уявлення носія мови про світ і водночас є прообразом, прототипом, ідеєю групи похідних понять; у мові концепт має певне ім’я, оскільки реальність відбивається у свідомості не безпосередньо, а через мову [2, с. 462]. А. Вежбицька трактує концепт як комплекс культурно зумовлених уявлень про предмет, що співвідноситься з поняттям як набором суттєвих ознак, знань про предмет [4, с. 374]. Дослідниця пропонує розмежовувати концепт-мінімум і концепт-максимум. Концепт-мінімум, вважає А. Вежбицька, не охоплює повністю всі смисли слова, тоді як концепт-максимум, навпаки, охоплює ці смисли максимально. Такий концепт містить енциклопедичний додаток, що розширює концепт-максимум завдяки професійним знанням [3, с. 8].

Особливістю ще одного класифікаційного підходу до концептів є суто тематизований принцип і диференціація концептів на *емоційно-чуттєві (емоційно-фізичні, емоційно-психічні і под.) і комунікативні, гастрономічні та інші*. Така класифікація є відкритою, тому що перелік тем складно до кінця окреслити, але внутрішньотематична класифікація цілком можлива і постає відносно закінченою у кожному різновиді, у чомусь нагадує закономірності гіперон-гіпонімічних відношень.

Не менш значущим виступає спроба у змістовому плані класифікувати концепти на ментально оцінні вияви предметів, дій, подій і якостей: пор., наприклад, дії – це стереотипи мовленнєвої і не мовленнєвої поведінки, де особливого вияву постає евфемізація, за допомогою якої приховується вульгаризація, асоціація з вульгаризацією (дослівний переклад англійського I did it! – Я зробив це!, що в українській мові має образно імплікований відтінок евфемізації [1, с. 46].

Суть концепту розкриває Ю. Степанов у передмові до монографії «Константи. Словарь русской культуры. Опыт исследования», удаючись до етимології слів російської мови [2, с. 463]. За Ю. Степановим, концепт – це «згусток культури» у свідомості людини, тобто те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини, через посередництво чого людина входить сама у культуру, а в окремих випадках і впливає на неї. У концепті представлено як власне внутрішню форму самої назви, так і комплекс асоціацій, оцінок. Тому і йдеться про константу як провідну ознаку концепту культури.

Деякі вчені розглядають концепт паралельно із символом. Однак, на нашу думку, ці поняття не тотожні. Кожний символ є концептом, але не кожний концепт є символом. Зокрема, В. Ужченко вважає, що «символ» і «концепт» –

поняття «різноплощинні»: термін *символ* релевантний для образно-поетичного світосприймання, тоді як *концепт* є ширшим поняттям, пов'язаним із пізнавальною діяльністю суб'єкта. Незалежно від наявності чи відсутності символічного значення, він виходить за суто лінгвістичні рамки, тому обидва поняття можуть зіставлятися лише в деяких аспектах, зокрема, коли вербалізуються і стають одиницями одного рівня – мовного [3, с. 10].

Кожна мовна одиниця, зорієнтована на концептуальний простір, стає засобом мовленнєвого вираження реалій останнього. Мовні одиниці, що відображають концептуальну картину світу, зазнають певних перетворень, розширюючи при цьому семантичне поле мовного знака [3, с. 11]. Мовний знак часто виступає не лише словом-номінацією з одним чи кількома значеннями, а має значні культурні нашарування. Вони зумовлені знаннями, якими оперує людина в процесі мислення, і відображають її досвід, зміст її творчої діяльності. Постаючи у процесі набування мовних знань та отримання культурної інформації про об'єкти та їх властивості, концепти зводять різноманітність явищ, які людина спостерігає чи уявляє, до чогось одного на основі переосмислення та порівняння. Вони дають змогу зберігати знання про світ і виступають складниками концептуальної системи. Так, водночас можна виділити так звані етнокультурні концепти, які самі по собі є константами народної культури, наприклад: укр, *батько, мати, вогонь, вода, земля, небо, досвітки, вечорниці, весілля, мавка, місяць, сонце, калина, барвінок, рута-м'ята, верба*; рос, *отец, мать, огонь, вода, земля, небо, рассветы, вечеринки, свадьбы, мавка, месяц, солнце, калина, барвинок, рута-мята, ива*; англ. *Father, mother, family, dream, fire, tree, sun, gold* тощо [1, с. 47].

Наприклад, етносимвол *земля* в українських та російських культурних контекстах асоціюється з ознаками *родюча, багата, добра, плодюча, плідна* (на означення землі, яка родить) та *лиха, пуста, ялова, погана* (на позначення неродючої землі) [1, с. 49]. За християнськими догмами земля є місцем вигнання людини із небес, символом тяжкої праці та терпіння, через які очищається тіло і дух від гріхів перед вічним життям у раю. Звідси опозиція *небо/земля*, яка є не тільки просторовим мірилом, а й мірилом духовним. У народних віруваннях *земля* обростає різноманітною символікою – *мати-годувальниця, Вітчизна, життя, багатство, щедрість, родючість, плодючість, світло і темрява, духовність, гріхопадіння, місце вигнання людини із раю, позитивний/негативний першопочатки*. З огляду на етнокультурні контексти етносимвол *земля* вступає у своєрідний концептуальний асоціативний ряд: *земля, життя, добробут, смерть, вічний спочинок, людина* [2, с. 465].

У свою чергу в англійській мові зі словом *land* пов'язані всі поняття, що характеризують землю з боку її просторової протяжності: «суша», «сухі простори землі», «земельне тримання», «володіння», «країна», «територія», «край», «сільська місцевість», «село» [2, с. 466].

Отже, дискурсивне мовлення фіксує ціле коло концептів, що позначають константи народної культури, що характеризують національно-культурні реалії

народу [4, с. 17]. Концепти флоросимволіки є засобами «збереження і трансляції відповідних сакральних смислів, постійне відтворення яких здійснювалось у процесі обрядових відправ; це культурні знаки, що перебуває у контексті традиційної обрядовості, вірувань і фольклору; це носії слідів культури; це сліди артефактів і світ смислів» [3, с. 20]. Ретельне вивчення цих концептів дозволить розширити знання про культуру та менталітет певного народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кобиленко Н. К. Про деякі особливості значень слів-символів // Науковий вісник Київського університету.: зб. Наук. праць. – Вип 65. – Українська філологія. – Київ: Світанок, 2006. – 45–49.
2. Слухай, Н. В. Сучасні лінгвістичні теорії концепту як мовно-культурного феномену [Текст] / Н. В. Слухай // Мовні і концептуальні картини світу. – К., 2002. – № 7. – С. 462–470.
3. Подолян І. Е. Національна специфіка семантики фітонімів в українській, англійській та німецькій мовах : Контрастивний етнопсихолінгвістичний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / І. Е. Подолян – Київ, 2002. – 20 с.
4. Філіпчук М. В. Рослинні концепти в контексті обрядодій // Науковий вісник Чернігівського університету.: Зб. наук. праць. – Вип. 267–277. – Слов'янська філологія. – Чернівці: Рута, 2006. – с. 373–378.

Поліна Бакутіна

Науковий керівник – доцент Ясинецька О.А.

м. Бахмут

ПОМИЛКИ ТА РЕДАГУВАННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ КІНОФІЛЬМІВ

На відміну від 90-х років ХХ століття, сучасний переклад кінофільмів уже не є синхронним, і переклад кіносценарію став роботою, подібною до перекладу художньої літератури. Проблеми перекладу фільмів, їх субтитрування та дублювання знайшли відображення у працях багатьох перекладознавців: це, зокрема, Т. Бесараб, В. Горшкова, С. Лобастов, Р. Матасов, І. Міголатьєв, Т. Некрасова, М. Снеткова, які розглядали загальні методичні, технічні та окремі лінгвістичні проблеми кіноперекладу [1, с. 28]. Перекладач фільмів має ряд переваг для досягнення найвищого рівня адекватності. Він може безліч разів перечитувати оригінал, переглядати відеооригінал, користуватися додатковим матеріалом, консультуватися та радитися з іншими і, якщо це дійсно фахівець своєї справи, ще й насолоджуватися процесом створення еквівалента рідною мовою. Водночас до перекладача зазвичай висуваються певні вимоги, яких він повинен

дотримуватися: репліки перекладеного варіанта мають збігатися з репліками мови оригіналу за довжиною, оскільки вони пов'язані з артикуляцією героїв на екрані; реалії іншої культури потрібно адаптувати шляхом заміни їх на відомі аналоги або поширені еквіваленти; передавати жарти, пісні, вірші потрібно з урахуванням ментальності та культурологічних засад країни носіїв цільової мови (реципієнтів перекладу). Зазначені вимоги ускладнюють роботу, тому в кінцевому варіанті неможливо уникнути помилок. Пропонуємо розглянути приклади невдалого перекладу кінострічок українською та російською мовами. Мета – виявити й проаналізувати типові помилки, причини їх виникнення та способи їх уникнення.

Ми дослідили переклад фільму “Playing by Heart” (“Превратности любви”) російською мовою, оскільки української версії немає. Одразу на початку фільму дві подруги спілкуються після закінчення робочого дня. Джейн (Келлі Уеймаєр) запитує Мередіт (Джилліан Андерсон) про її особисте життя: “*No Mr. Right, Ms. Right?*” Звертаємо увагу, що *Mr. Right* означає “другу половинку”, партнера для життя: наприклад, якщо хтось знайшов свою “другу половинку”, то може сказати: “*I’ve found my Mr./Ms. Right.*” Відповідно Джейн запитує: *Чи є в тебе друга половинка? або Знайшла вже собі супутника життя?* Однак у російському перекладі ми маємо: – *Так как, мистер Справедливость? А, мисс Справедливость?* Тобто, перекладач пропонує дещо буквальний варіант, незрозумілий для глядача. *Mr. Right* та *Ms. Right* було перекладено, не звертаючи увагу на тему розмови, тому російському та українському глядачам важко зрозуміти смисл сказаного без аналізу кінотексту-оригіналу.

Далі Мередіт спілкується зі своїм колегою, і той запитує: “*How is the commercial going?*” “*It’s on hold for a week.*” Доречним було б перекласти цей діалог так: – *Как реклама? – Пока отложили на неделю.* Однак перекладач надав інший варіант репліки-відповіді Мередіт: – *Никак, уже неделя прошла.* Вважаємо, що в цьому випадку контекстуальна основа потребує більшого рівня дослівності перекладу відповіді.

Подальший приклад свідчить про те, що нерозуміння перекладачем смислових нюансів мови оригіналу може призвести до мовленнєвої помилки й смислової зміни в кадрі. Головна героїня Мередіт іде на побачення з парубком, який врятував її від шафи, що падала. Він починає розмову: “*I hope it’s okay for me to say this, but...you strike me as someone who has been burned romantically.*” Тобто, персонаж каже: – *Сподіваюсь, що не ображу Вас, якщо скажу, що Ви справляєте враження людини, яка обпеклася стосунками.* Мається на увазі, що головна героїня мала невдалий романтичний досвід з чоловіками. На цю фразу Мередіт відповідає: “*Scalded. Repeatedly.*” Ми переклали це так: – *Не те, щоб обпеклась. Ошпарилась.* Саме так ми розуміємо цей діалог. Проте маємо російський переклад такого змісту: – *Надеюсь, Вы не обидитесь, если я скажу, что Вы зажгли меня? Я говорю честно.* Тут перекладач повністю змінює зміст діалога, і наголос робиться на тому, що нібито героїня зацікавилась своїм обранцем. Відтак, вона йому відповідає: – *Смотрите не обгорите,* тобто не

вона “обпеклась” у коханні, не у неї був невдалий досвід у стосунках, а вона запалила цього чоловіка як жінка і попереджає, що він може обпектися об неї, нібито саме вона – фатальна жінка. Унаслідок вищезазначеного глядач як сприймач перекладу не може зрозуміти істинний задум режисера, його бажання пояснити самотність Мередіт через її минуле.

Ще однією скринькою перекладацьких помилок є серіал “Friends” (“Друзі”). Так, в одному з фрагментів наявний культурологічний аспект. Йдеться про англomовну назву книги, перекладний відповідник якої є відомим завдяки популярному однойменному психологічному трилеру 1980 року. Персонажі кіносеріалу говорять про книгу Стівена Кінга, відому під назвою “Сяйво” (рос. “Сияние”): “*Why do you have a copy of The Shining in your freezer?*” “*Well, I was reading it last night and I got scared.*” “*Are you safe from it if it is in the freezer?*” Далі назва книги декілька разів згадується у діалозі. Перекладачі серіалу пропонують таку російськомовну версію: – *Почему у тебя в морозильнике лежит “Шайнинг”?* – *Я его вчера вечером читал, испугался – вот и...* Надалі у перекладі назва зазначається так само. Така послідовність є правильною, однак якщо цей епізод дивиться людина, яка не знає англійської, вона не може зрозуміти, що йдеться про книгу Стівена Кінга.

Що ж до українського перекладу, то він досить вдалий і логічний: – *Стивен Кинг. “Сяйво”. – А чому ти тримаєш цю книгу в морозильнику? – Я вчора її читав і так злякався... – А в морозильнику вона тебе не лякає?*

Ще однією типовою помилкою при перекладі тексту аудіовізуальної продукції є нехтування невербальним планом вираження, коли перекладається лише написане, без урахування контексту. Так, проаналізуємо матеріал кінофільму “Head in the Clouds” (“Голова у хмарах”). Українські субтитри цього фільму свідчать про необізнаність перекладача з кінопостановкою; відтак, продукт перекладу є досить неякісним, оскільки субтитри багато в чому несумісні з відеорядом.

1. “*Bonjour, madame. How much for a reading?*” // – *Добридень, пані. Скільки у вас тут коштує **почитати**?* На перший погляд, жахливих помилок не помітно, однак щойно ми почнемо дивитися відповідний епізод кінострічки, то зрозуміємо, що три подружки вирішили дізнатися про своє майбутнє і пішли до ворожки. І вони запитували про оплату сеансу ворожіння, а не читання.

2. “*What do you see?*” // – *Що **ти** бачиш?* У цей момент ворожка дивиться на долоню дівчини, і та її запитує. Загальновідомо, що займенник *you* в англійській мові використовується у таких значеннях: 2-ї особи однини (*ти*), 2-ї особи множини (*ви*) та ввічливого звертання (*Ви*). Отже, ми розуміємо, що ворожка – літня жінка, а дівчині років 14. Оскільки у фільмі описуються події за часів першої половини ХХ століття, то, тим більше, дівчина не дозволила б собі звертатися до ворожки на “*ти*”.

3. “*I see your 34th year.*” // – *Я бачу, що вам 34 роки.* Так, у тексті субтитрів жінка відповідає юній героїні, якій на момент діалогу аж ніяк не 34 роки, тому переклад репліки звучить абсурдно. Доречно сказати: *Бачу 34-й рік твого життя.*

Інший тип помилок зумовлений банально безвідповідальним ставленням перекладача до своєї роботи. Прикладом є такі недоліки перекладу (на матеріалі кінофільму “Head in the Clouds” // “Голова у хмарах”):

1. “*The ones at Yale are like monk’s cells.*” // – *Ті, що в Ел, схожі на мавпячі клітки.* Розмова йде про кімнати в гуртожитках Кембриджа та Єльського університету. Героїня каже хлопцеві, що тут, у Кембриджі, кімнати для першокурсників розкішні, а в Єльському вони схожі на келії монахів. Безумовно, не йдеться про клітки тварин, тим паче мавп.

2. “*My father was a policeman. And he was killed during the Troubles.*” // – *Мій батько – поліцейський. Він був вбитий через великі неприємності.* У цьому прикладі наявні граматичні, історичні та смислові помилки. У першому реченні дієслово в англійському варіанті вжито у формі простого минулого часу, а переклад здійснено у теперішньому часі, нібито він і досі працює поліцейським. Однак наступне речення надає інформацію, що батька вже немає серед живих. І тут ми бачимо, що перекладача не здивувало незвичне написання іменника з великої літери, і він, не замислюючись, переклав його за словником. Хоча [T]he Troubles – це конфлікт на етнічно-політичному [3] ґрунті, який відбувався переважно у Північній Ірландії, але також поширився й на решту Великої Британії, Республіку Ірландію та континентальну Європу (в англійській історіографії цей конфлікт відомий як “Смута”) [2]. Тому батько персонажа, оскільки він був поліцейським, вимушено брав участь і загинув у цьому конфлікті. Тож переклад має бути таким: – *Мій батько був поліцейським. Він загинув у часи Смуги/Конфлікту.*

На матеріалі українськомовних субтитрів до цієї ж кінострічки розглянемо також втрати при перекладі, що можуть позначитися на різних рівнях – структурно-граматичному, фонетичному, стилістичному, смислового – і яких можна уникнути з належною увагою до контексту і вимог до субтитрування. Наприклад, “*We made it. I owe you my life.*” // – *Ми зробили це. Я врятував тебе.* Перше речення просте, в англійському оригіналі воно вимовляється досить швидко, принаймні швидше, ніж запропонований український варіант. Краще перекласти як *Вийшло*, і тоді тему сюжетної лінії не змінено, а час на прочитання чи вимову збігається з оригіналом. Друге речення було загалом перекладено неправильно. “*I owe you my life*” слід перекласти як – *Я зобов’язана тобі життям.* Відчуття втрати смислу підсилюється помилкою у вживанні дієслова: цю репліку каже жінка, тому дієслово не може бути у формі чоловічого роду.

Помилки кіноперекладу можуть бути різними, і вони можуть легко зіпсувати чи знівелювати навіть шедевр медійного світу. Причиною фактичних помилок і неточностей може бути недостатня поінформованість автора перекладу, неадекватність його уявлень про дійсність, недостатній рівень знання мови вихідної або/та цільової, технічна недбалість при відтворенні тексту оригіналу мовою перекладу. Для вдалого редагування й успішного сприйняття перекладу кіноматеріалу глядачем, перекладач і редактор мають ознайомитися із відеобазою відповідного кінотексту. Щоб запобігти

негативному впливу помилок та втрат у перекладі на враження від готової медійної продукції, перекладачеві потрібно не припускати їх. Варто дотримуватися правил перекладу та редагування, і тоді вірогідність надати адекватний та якісний переклад зростає до максимального рівня. Причому, для уникнення типових труднощів при перекладі фільмів специфічної тематики, перекладачеві варто створювати власні глосарії.

Перспективою вважаємо перекладознавче дослідження з поглибленою увагою до лінгвостилістичної адаптації при аудіовізуальному перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу / А. Г. Гудманян, Ю. М. Плетенецька // Наукові записки. Сер. "Філологічна". – 2012. – Вип. 25. – С. 28-30.
2. Конфлікт у Північній Ірландії [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Конфлікт_у_Північній_Ірландії.
3. John Coakley. Ethnic conflict and the two-state solution: The Irish experience of partition [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.passia.org/seminars/2004/John-Coakley-Ireland-Seminar.htm>.

Наталія Безпальченко

Науковий керівник - доцент Таукчі О.Ф.
м. Бахмут

МОВА ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Виходячи з уявлень німецького філолога Вільгельма фон Гумбольда й з теорії Сепіра-Уорфа, мова і мислення взаємопов'язані. З одного боку, у мові знаходять відображення ті риси позамовної дійсності, що є релевантними для носіїв культури, яка користується цією мовою; з іншого боку, оволодіваючи мовою і, зокрема, значенням слів, носій мови починає бачити світ під кутом зору, підказаним його рідною мовою, і ототожнюється з концептуалізацією світу, характерною для відповідної культури. Дослідженню зв'язків між мовою та образом мислення носіїв мови в контексті поглядів найвідоміших учених присвячені запропоновані тези.

У лінгвістиці поширене твердження, що наявність лінгвоспецифічних слів безпосередньо пов'язана з існуванням особливих звичаїв і суспільних установ, характерних для культури, що користується відповідною мовою, а також особливостями системи цінностей, прийнятою в цій культурі.

Аналогічним чином, погляди окремого індивіда ніколи не бувають повністю «детерміновані» понятійними знаряддями, які йому дає його рідна мова, частково тому, що завжди знайдуться альтернативні способи вираження.

Але його рідна мова безумовно впливає на його концептуальний погляд на життя [6, р.99].

Той факт, що ні наука про мозок, ні інформатика не можуть нічого сказати нам про зв'язки між тим, як ми говоримо, і тим, як ми мислимо, і про відмінності у способі мислення, пов'язаних із відмінностями мов і культур, не доводить, що таких зв'язків зовсім немає. Серед фахівців із когнітивної науки поширене як категоричне заперечення існування такого роду зв'язків і відмінностей, так і підтвердження цієї теорії.

Один із прикладів заперечення існування зв'язку між мовою та образом мислення дає нам лінгвістичний бестселлер «Мовний інстинкт», написаний психологом Массачусетського технологічного інституту Стівеном Пінкером.

Своє засудження теорії «лінгвістичної відносності» Пінкер висловлює відверто. «Вона неправильна, абсолютно неправильна», – стверджує вчений. Він висміює припущення, що «фундаментальні категорії дійсності не існують в реальному світі, а накладаються культурою» й стверджує: «Оскільки розумове життя відбувається незалежно від конкретної мови, концепти завжди можуть бути об'єктом думки, навіть якщо вони не мають мовного позначення» [5, р. 82].

Іншої точки зору дотримується відомий польський та австралійський лінгвіст Анна Вежбицька. У своїй роботі «Understanding Cultures through their Key Words» вона наголошує на тому, що у мові знаходять своє відбиття й одночасно формуються цінності та ідеали людей, те, як вони думають про світ і про своє життя в цьому світі, і відповідні мовні одиниці являють собою «безцінні ключі» («priceless clues») до розуміння цих аспектів культури [7].

Польська вчена поділяє думку Сепіра про те, що в кожному мовному колективі «в ході складного історичного розвитку як типового, як нормального встановлюється якийсь один спосіб мислення, особливий тип реакції» [6, р.132].

При цьому А. Вежбицька у своїх поглядах виходить із наявності загальної бази для усього розмаїття способів концептуалізації дійсності, що виявляються в різних мовах світу. Згідно з цим підходом будь-який складний або химерний концепт, закодований у тій чи іншій мовній одиниці якої-небудь із природних мов, може бути представлений у вигляді певної конфігурації елементарних сенсів, які є семантично нерозкладними й універсальними в тому сенсі, що вони лексично закодовані у всіх мовах [2, р. 167].

Зовсім інакше лінгвіст підходить до лексичних одиниць, які не мають еквівалентів у всіх мовах світу. На думку вченої, такі одиниці повинні розглядатися як ті, що відображають специфіку бачення світу, властивого носіями саме цієї мови і цієї культури. У такому випадку лексичні одиниці піддаються детальному аналізу й детальній експлікації на «семантичній метамові», бо у процесі тлумачення ми маємо відобразити всі лінгвоспецифічні та культуроспецифічні особливості відповідного концепту [1, с.10-11].

А. Вежбицька у своїх поглядах дотримується й тієї думки, що пов'язують лексичний склад мови і культуру три найважливіших принципи – принцип

ключових слів, принцип культурної розробленості і принцип частотності, що є взаємопов'язаними. Окрім цього, вона стверджує, що ключові слова є особливо важливими й показовими для окремо взятої культури. Не існує «об'єктивної процедури» їх відкриття, але всі вони мають бути загальноновживаними лексемами або використовуватися в одній семантичній сфері чи перебувати в центрі фразеологічного сімейства. А. Вежбицька наголошує на тому, що саме ключові слова, що знаходять імплементацію у загальноприйнятій практиці розмови, можуть привести нас у серцевину цілого комплексу культурних цінностей відповідної культури.

Другий принцип, що пов'язує лексичний склад мови і культуру, – словникова розробленість мови, є показником інтересів, властивих різним культурам, і відмінностей між ними. Німецький філософ Йоган-Готфрід Гердер ілюструє цю тезу в такому вислові: «Кожна мова по-своєму багата й бідна, але, звісно, кожна по-своєму. Якщо в арабів дуже багато слів на позначення каменю, верблюда, меча, змії (того, серед чого вони живуть), то у Сіамі є вісім різних способів сказати «я» і «ми» в залежності від того, говорить господар зі слугою чи слуга з господарем. У кожному з цих випадків синонімія пов'язана зі звичаями, характером і походженням народу; і всюди проявляється творчий дух людей» [3, р. 154-155]. Отже, другий принцип доводить нам, що мова є керівником у порозумінні культури, що включає в себе спосіб життя, мислення і почуття.

Показником специфічних рис мислення різних культур є також третій принцип – принцип частотності вживання слів. Так, відмінність частоти вживання схожих за змістом слів у різних наводить на думку про відмінність у культурній значущості. Наприклад, ми виявляємо, що в корпусі американських англійських текстів Кучери, Франсіса і Керролла слово «if» зустрічається відповідно 2 461 і 2 199 раз на 1 мільйон слів, тоді як у корпусі російських текстів Засоріной відповідне слово «якщо» зустрічається 1 979 разів [4, р. 129]. Виходячи з цього, можна зробити висновок про роль, яку гіпотетичний спосіб мислення відіграє в цих двох культурах: російська культура заохочує «прямі», різкі, беззаперечні оціночні судження, а англосаксонська культура – ні.

Отже, у сучасному мовознавстві однією з найпоширеніших теорій є гіпотеза «лінгвістичної відносності» Сепіра й Уорфа, яка припускає, що структура мови впливає на світосприйняття та погляди його носіїв, а також на їх когнітивні процеси. Анна Вежбицька поділяє думку американських лінгвістів й вносить свій внесок у розвиток цієї ідеї. Вона детальніше розглядає три аспекти лексичного матеріалу кожної культури – ключові слова, словникову розробленість і частотність вживання слів. На думку А. Вежбицької, саме вони є ключем порозуміння тієї чи іншої культури з її самотутньою етносоціологією та психологією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / Пер. с англ. А.Д.Шмелева. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.

2. Goddard Cliff and Wierzbicka Anna. 1994, eds. Semantic and lexical universals: Theory and empirical findings. Amsterdam: John Benjamins.
3. Herder Johann Gottfried. 1966 [1772]. On the origin of language. New York: Frederick Unger.
4. Kucera Henry and Nelson Francis. 1967. Computational analysis of present-day American English. Providence.
5. Pinker Steven. 1994. The language instinct. New York: William Morrow.
6. Sapir E. Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality. Berkeley: University of California Press, 1949.
7. Wierzbicka Anna 1992b. Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. – Oxford: Oxford University Press.

Анастасія Бойко

Науковий керівник – доцент Архіпова І.М.
м. Бахмут

НЕОЛОГІЗМИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА СПОСОБИ ЇХ ТВОРЕННЯ

Неологізм є позначенням для відносно недавніх термінів, слів або фраз, які можуть бути в процесі загального користування, але ще не повністю прийняті в основну мову. Неологізми часто є безпосередньо пов'язані з конкретною людиною, публікацією у певний період або під час якоїсь події. Термін «неологізм» спочатку увійшов у вжиток в англійську мову у 1772 році, запозичений із французької (1734).

Термін неологізм має ширше значення, яке включає в себе не тільки «абсолютно новий лексичний елемент», а й існуюче слово, значення якого було змінено. Іноді останній процес називається семантичним зсувом, або семантичним розширенням. Неологізми мають свої унікальні зразки лексики, граматики й вимови.

Неологізми зазвичай водяться у вжиток, коли людина або група людей знаходять, що конкретного поняття немає у мові, або коли словник недостатньо деталізований. Законодавчі, урядові органи і сфера технологій мають відносно високу частоту появи неологізмів.

Неологізми можуть виходити від слова, що використовується в описовій частині книги, наприклад: «grok» в «Чужинець у чужій країні» у Роберта А Хейнля; «McJob» з «Покоління Х» по Дугласу Коупленду; «cyberspace» з «Neuromancer» Вільяма Гібсона і «quark» від Джеймса Джойса «Поминки по Финнегану».

Назва книги може стати неологізмом, наприклад, Catch-22 (від назви роману Джозефа Хеллера). Крім того, ім'я (псевдонім) автора може бути неологізмом, іноді на основі тільки однієї роботи цього автора. Це включає в себе такі слова, як «Orwellian» (Джорджа Оруелла, звертаючись до його роману 1984) і «Kafkaesque» Франца Кафки).

Імена відомих персонажів є ще одним джерелом літературних неологізмів, наприклад, донкіхотського (посиланням на головного героя в Дон Кіхот), Скрудж (від головного героя Дікенса «A Christmas Carol») і Полліанна (Н. Porter)

На окрему увагу заслуговує утворення нові слова. У будь-якій мові люди висловлюють нову ідею, описують новий процес, новий продукт на ринку різними способами. Один спосіб або поєднання будь-якого з цих способів може продукувати велику кількість багатозначних слів.

У цілому існує три основних способи створення нового слова, додаючи нове значення до існуючих слів. Багато нових слів, доданих в постійно зростаючу лексику англійської мови просто створені з нуля, і часто мають мало, або взагалі не етимологічний родовід.

Запозичення слів з інших мов. Нові слова запозичені з інших мов. Це найпоширеніший спосіб розширення словникового запасу, коли рідна мова не в змозі висловити нові і перекласти все ще знаходиться у текст.

За правилами словотвору. Мова створює нові слова за допомогою своїх правил формування. Це потреба суспільства і стимул розвитку самої мови. Слова створюються повсякчас. Різні форми слів призводять до формування нових термінів, слів та фраз. Джон Фелгі, провідний учений із дослідження нових слів, слушно зауважив, що майже всі нові слова мають знайомі корені. Вони є продовженням нашого встановленого слова, а не повністю нові творіння.

Творення за допомогою префіксів. Префіксація – утворення нових слів шляхом додавання префіксів до кореня. Префікси взагалі не змінюють слово, а тільки змінюють його значення. Це дозволяє нам розширити словниковий запас без спеціально запам'ятовування нових слів.

Суфіксальне словотворення. На відміну від префіксів, які в першу чергу змінюють значення кореня, суфікси виконують лише незначну семантичну роль, їх основна функція в тому, щоб змінити граматичну функцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будагов Р.А. Что такое развитие и совершенствование языка / Р.А. Будагов. – М. : Наука, 1977. – 264 с.
2. Влияние социальных факторов на функционирование языка / [отв. редактор Ю.Д. Дешериев]. – М. : Наука, 1988. – 198 с.
3. Ткачик О.В. Номінативні процеси в англійській мові: політичний дискурс (скорочення, усічення, злиття, реверсія, конверсія). [Електронний ресурс] / О.В. Ткачик. – Режим доступу: <http://term-in.org/goods/15-1-1-1/category/id81/>
4. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови: [монографія] / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя: Запорізький державний університет, 1998. – 431 с.
5. Anderson, James M. Malmkjær, Kirsten, ed. The Linguistics encyclopedia (Ebook ed.). – London: Routledge, 2006. – 601p.

Каламбур в СМИ

Происхождение слова «каламбур» (calembour) не выяснено до конца. Существует лишь ряд предположений. Некоторые исследователи связывают это слово то с названием города Калемберга (в котором будто бы жил во времена Лютера немецкий пастор Вейганд фон Тебен, славившийся шутками), то с различными анекдотическими личностями. Высказывается мнение, что происхождением слова «каламбур» мы обязаны вестфальскому барону Каленбергу, прославившемуся при дворе Людовика 15 постоянными двусмысленными, невольными остротами: не владея в достаточной мере языком, он безбожно коверкал французскую речь. Французы жестоко отомстили барону, исковеркав его фамилию и завещав в таком виде поколениям. Существует также предположение, что слово произошло от итальянского выражения "calamo burlare" - шутить пером.

Наиболее полное и четкое определение каламбура мы можем найти в Большой Советской энциклопедии: «Каламбур - стилистический оборот речи или миниатюра определенного автора, основанная на комическом использовании одинакового звучания слов, имеющих разное значение либо разных значений одного и того же слова или словосочетания».

На сегодняшний день ведутся различного вида споры относительно происхождения и функционирования каламбура в текстах СМИ. На наш взгляд, эта проблема не раскрыта достаточно широко, и целью нашей работы будет рассмотрение основных вопросов, связанных с этим понятием: Что такое вообще реклама? Какова структура каламбура в СМИ? Особенности его построения в тексте?

За последние десятилетия значительно обновился и расширился арсенал изобразительно-выразительных средств создания комического эффекта. Одним из основных источников создания комического эффекта являются полисемия и омонимия. Это не только способ обновления значения слов, необычного, неожиданного их переосмысления, но и результат стремления автора воздействовать на читателя с помощью шутки. Такие элементы текста сразу устанавливают между автором и читателем отношения доверительности и активизируют готовность потребителя воспринимать информацию. Одним из главных приемов создания каламбура является сталкивание в узком контексте сразу нескольких значений многозначного слова : «*Не трудно прожить сто лет, вот сто зим...*» (Акцент, 6.11.2013). В контексте заголовка статьи сталкиваются два значения многозначного слова «год»: 1) родительный падеж множественного числа к «год», 2) родительный падеж множественного числа «лето» в значении времени года.

С целью создания комического эффекта журналисты часто обыгрывают не только значение слова, но и его звучание. Каламбур может заключаться в употреблении в узком контексте совпадающих частей разных, этимологически не связанных слов: *«Поступила в продажу скатерть-малобранка»*.

Часто каламбур строится на использовании автором омофонов: *«Скормить ребенку воз питания - это еще не воспитание»* («Акцент», 1.04.2013). Использование омоформ в качестве средства создания каламбура требует от журналистов обостренного чувства языка: *«Ты мой!- говорит женщина и только после свадьбы уточняет, что в доме он будет мыть»* («Акцент», 6.11.2013); *- Котлеты есть?- спросили у Иванова.- Я бы не стал, - честно ответил тот* («Акцент», 20.07.2013). Интересным представляется одновременное употребление омофонов и омоформ в узком контексте: *«Писатель Успенский заявил, что у Чебурашки не все в порядке с Генами»*.

Реже для создания каламбура в публицистике используются омографы – слова, одинаковые по написанию, но различающиеся произношением: *«Старость с урологической позиции : все труднее писать и п́исать»*.

Неисчерпаемым источником создания каламбуров является фразеология. Стилистическим приемом использование фразеологических единиц становится тогда, когда возникает расхождение между традиционно и ситуативно обозначающим и когда осуществляется принцип «обманутого ожидания». Обычно это происходит при окказиональном употреблении устойчивых сочетаний в контексте, а также при авторском преобразовании структуры фразеологизмов: *«Глядя на голую правду, начинаешь разочаровываться в стриптизе»* (Городовенко В. «Мудрость чудаков»)..

Также «сырьем» для создания каламбуров могут служить цитаты, названия известных фильмов, книг, телепередач, газет, журналов и пр.: *«Если зажигают налоговую, значит это кому –нибудь нужно?»*.

Каламбур может создаваться и с помощью разнообразных словообразовательных средств, в частности потенциальных слов и окказионализмов, так как последним присуща большая экспрессивность и выразительность. Окказионализмы потенциальное слово по форме напоминают визуальное, которое, однако, изменено так, что каламбурно сближается со словами других семантических групп: *«В Госдуме на заседании депутатов решается вопрос о залежании документов»* («Акцент», 13.04.2013).

Что касается особенностей употребления каламбура в газетном тексте, то структурно-семантические особенности каламбура в нем обусловлены характером публицистической экспрессии и требованием быстроты передачи информации. Каламбур в структуре рекламного текста, подчиняясь общей целевой задаче средств массовой информации и пропаганды, обладает ярко выраженной оценочностью. Это достигается использованием в его структуре слов, обладающих языковой оценочностью, и слов, оценочность которых проявляется в соответствующем окружении. Употребление в структуре каламбура ФЕ и устойчивых выражений чаще всего тоже обладают открытой

оценочностью. Название газеты "Дейли мейл", соотносясь с устойчивым выражением "Мели, Емеля...", превращается в "Мейли-Емейл".

Другая характерная особенность каламбура в текстах СМИ - наличие в ее структуре внешних сигнализаторов "обыгрывания". Указание на каламбур может быть выражено с помощью паралингвистических указателей: "Дело в шляпе", а может создаваться и языковыми средствами...*Холод...должен был двинуться, как обычно, на Урал и дальше в Западную Сибирь. И вдруг резко изменил направление... Мы видели этот холод на севере, но такого - в полном смысле слова - поворота событий не ожидали.*

Итак, каламбур в СМИ обладает (в числе других приемов речевой выразительности) огромным потенциалом эмоционально-экспрессивного воздействия на читателя. Являясь реализацией функции убеждения, каламбур способен привлекать внимание адресата ко всему высказыванию или к отдельным его компонентам, экономно, при минимуме языковых средств, выразить авторскую оценку

В данной работе мы не затронули всех особенностей построения и использования каламбура в публицистическом тексте, остается открытым вопрос касающийся различных классификаций каламбура, который будет разрабатываться в нашей дальнейшей работе.

Владислава Височина

Науковий керівник – доцент Таукчі О.Ф.

м. Бахмут

ПРОБЛЕМА ДЕФІНІЦІЇ КОНЦЕПТУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Термін «концепт» з'являється в працях вітчизняних представників когнітивного напрямку в лінгвістиці в 90-х роках минулого сторіччя. Іншими словами, до недавнього часу вітчизняна наука обходилася без терміна «концепт», використовуючи інший – «поняття». Термін «поняття» перекладається з латинської «conceptus», що підтверджує філософський словник (1981). Концепт (лат. conceptus – поняття) – формулювання, мислений образ, загальна думка, поняття (Концептуалізм); в логічній семантиці – смисл імені [4, с.445].

Проте вітчизняна лінгвістика відчула потребу у впровадженні суміжного терміна, за деякими ознаками відмінного від традиційно іменованої назви «поняття». Пояснення різниці значень двох термінів полягає в тому, що «поняття» має загально філософський аспект значення, у той час як «концепт» має лінгвістичний аспект.

Хоча й термін «концепт» є новим у мовознавстві, але є підстави говорити про те, що цей термін формувався та розроблявся протягом усього часу розвитку філософської думки. З одного боку, підґрунтям для терміна є дослідження семантичної системи мови. Такі відомі науковці, як Аристотель, В.В. Виноградов, Вільгельм фон Гумбольдт, К. Льюїс, О.О. Потєбня та інші

займалися вивченням цієї галузі мовознавства. З іншого боку, термін «концепт» досліджувався в термінологічній системі філософії та логіки.

Хоча й дуже багато наукових досліджень присвячено концепту, але серед лінгвістів немає єдності в розумінні цього терміна. Проблема визначення терміна «концепт» є однією із центральних в лінгвістиці. Проблема визначення концепту залежить від багатьох факторів. Існує багато припущень щодо цього питання. Але все ж таки в різноманітті поглядів та думок можна виокремити порівняно небагато гіпотез, що визначають сучасний стан розробленості концепту, які мають чималу кількість прибічників та послідовників у дослідженні цієї категорії.

Одна із таких гіпотез стверджує, що концепт – одиниця ментальності, розумове утворення. Ця категорія мислення представляє собою квант знань, усю інформацію, що накопичується людиною. Ця одиниця мислення необхідна людині в процесі її мовно розумової діяльності. Концепт допомагає не тільки акумулювати різні знання про світ, але й певним чином модифікувати їх, інтерпретувати їх, піддавати мовній кодифікації, а також використовувати як свою власну змістовну частину для побудови картини світу у свідомості індивіда.

Друга гіпотеза говорить про те, що концепт – одиниця свідомості, що займає досить велике місце в дослідницькій літературі. О.О. Залевська трактує термін «концепт» так: «спонтанно функціонуюче в пізнавальній та комунікативній діяльності індивіда базове перцептивно-когнітивно-афективне утворення динамічного характеру, що підпорядковується закономірності психічного життя людини» [2, с.115].

Сфера лінгвістики стосується межі використання концепту, іншими словами, – сфери спілкування. Пізнавальна та комунікативна діяльності людини доволі тісно пов'язані. Це зумовлено тим, що в процесі спілкування суб'єкти пізнають один одного, а пізнання неможливе без спілкування, оскільки в цьому випадку перед людиною постає ряд певних питань, що потребують відповідей.

Гіпотеза під умовною назвою «концепт – одиниця культури в ментальному світі людини» є однією із найпопулярніших у наші дні. Вона має найбільшу кількість послідовників. Можливо, це пов'язано з тим, що останнім часом дуже гостро постає питання про збереження культурних цінностей, національної пам'яті, традицій. Сучасне покоління демонструє незнання елементарних культурних традицій свого народу, а концепт виступає одним із можливих способів акумуляції та трансляції культури.

У «Словнику російської культури» Ю.С. Степанова «концепт» визначається як згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить до ментального світу людини, і те, за посередництва чого людина – звичайна, пересічна людина – сама входить до культури, а в деяких випадках і впливає на неї. Автор вважає, що концепт знаходиться над концептуальними сферами втілюючись як у слові, так і в образі або матеріальному предметові [3, с.40–42].

В.І. Карасик дещо розширює визначення концепту Ю.С. Степанова, вважаючи концепти первинними культурними утвореннями, що транслюються в різні сфери буття людини, зокрема у сфери переважно понятійного (наука), образного (мистецтво) і діяльнісного (повсякденне життя) світу [1, с.16].

Підсумовуючи сказане, зауважити, що різні трактовки терміна «концепт», обумовлені методами та різноманітним апаратом дослідження цього явища, відображають розуміння двоскладної природи концепту: як значення мовного знаку (лінгвістичний та культурологічний напрями) і як змістовні сторони знаку, які представлені в ментальності (філософський та когнітивний напрями). Концепти представляють світ в голові людини, утворюючи концептуальну систему, а знаки людської мови кодують у слові зміст цієї системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасик В.И. Культурные концепты: Проблема ценностей/ Языковая личность: культурные концепты: Сб.науч. тр. – Волгоград : Перемена, 1996. – 16 с.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М. : Гносис, 2004.– 115 с.
3. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1997. – 40-42 с.
4. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – 4-е изд.– М. : Политиздат, 1981. – 445 с.

Інна Гадяцька

Науковий керівник – доцент Архіпова І.М.
м. Бахмут

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПОПОВНЕННЯ СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Важливою умовою існування мови є її неперервний розвиток. Цей розвиток проявляється у появі нових слів та їх значень.

Аналізуючи наукові джерела ми бачимо, що здебільшого словниковий склад англійської мови збагачується за рахунок власних мовних ресурсів, тобто за допомогою словотворення. Але велику роль відіграють також запозичення з інших мов. Саме запозичення є одним із найпродуктивніших способів збагачення словникового складу мови.

Запозичення може відбуватися в двосторонньому напрямі (між двома мовами), але в більшості випадках до однієї мови переходить більша кількість запозичень.

Запозичення по-різному впливають на збагачення словникового складу в різних мовах. У деяких мовах вони не мають значного впливу, який би міг

відображається на словниковому складі мови. В інших мовах вони мали досить значний вплив і у зв'язку з тим, що процес запозичення є властивим для кожної мови – ця тема завжди розглядалася й буде розглядатися в подальшому, як важлива й актуальна.

Хочеться відзначити також, що в різні історичні епохи запозичення різняться, тому потребують детального розгляду. Дуже багато лінгвістів займалися цим питанням й на сьогоднішній день існує велика кількість літературних джерел, що можуть допомогти при вивченні й аналізі окресленої теми.

Роль запозичень (borrowings, loan-words) в різних мовах неоднакова і залежить від конкретних умов розвитку кожної мови. Відсоток запозичень в англійській мові є значно вищим, ніж в інших мовах. В англійській мові порівняно з іншими мовами була можливість запозичувати іншомовні слова за умов безпосереднього контакту: спочатку з іноземними завойовниками, які постійно змінювали один одного на Британських островах, а пізніше – завдяки торговій експансії і колонізаторській активності самих англійців. Підраховано, що кількість питомих слів в англійському словнику складає лише 30%. Цей факт став для багатьох дослідників причиною перебільшення значення запозичень, вони стверджували, що англійська мова не германська, а романо-германська, наголошуючи на змішаному характері англійської лексики як її найважливішій особливості. Деякі вчені навіть вважали, що лексика настільки легко запозичується розвинутими мовами, що є нехарактерною для мовної специфіки [1, с. 308].

У процесі тривалої історії свого розвитку англійська мова запозичила значну кількість слів, що тим чи іншим шляхом проникли в словник. З-поміж цих слів є й службові слова, і словотворчі морфеми. Така величезна кількість запозичених слів в англійській мові дає підставу деяким лінгвістам стверджувати, що англійська мова втратила свою самобутність, що вона являє собою «гібридну мову».

А.В. Смирницький стверджує, що словотворча здатність англійської мови почала помітно затухати у зв'язку з тією легкістю, з якою ця мова звертається до інших мов у разі необхідності позначення нового поняття [3, с.34–36].

Особливо значущим є процес запозичення для лексичного складу англійської мови. Лексична система є найрухливішою, наймобільнішою складовою частиною мови: у ній постійно виникають нові слова, нові значення в існуючих словах, а окремі слова стають застарілими, рідковживаними, а то й зовсім забуваються, залишаючись тільки в писемних пам'ятках. Коли ми говоримо про те, що мова пов'язує минулі покоління із сучасними, зберігає й передає минулий досвід, то маємо на увазі насамперед слова, лексику [2].

Важливим пунктом в даній темі є класифікації запозичень. Їх на сьогоднішній день відомо доволі багато. Найвідомішими й найуживанішими вважаються такі: відповідно до ступеня засвоєння, відповідно до основних аспектів, за джерелами та епохами.

Відповідно до ступеня засвоєння запозичення поділяються на: повністю засвоєні та частково засвоєні.

Відповідно до основних аспектів запозичення поділяються на фонетичні запозичення та семантичні запозичення.

За джерелами та епохами:

- 1) Кельтські запозичення;
- 2) Латинські запозичення перших століть нашої ери (1-й шар латинських запозичень);
- 3) Латинські запозичення VI-VII ст. (так зв. 2-й шар латинських запозичень);
- 4) Скандинавські запозичення;
- 5) Старі французькі запозичення (XII-XV ст.);
- 6) Латинські запозичення XV-XVI ст. (3-й шар латинських запозичень);
- 7) Нові французькі запозичення після XVI ст.;
- 8) Запозичення з грецької, італійської, голландської, іспанської, російської, німецької та інших мов;
- 9) советизму, тобто запозичення з російської мови післяжовтневого періоду.

Сучасний словниковий склад англійської мови змінювався і доповнювався упродовж багатьох століть і зараз у його арсеналі дуже багато слів, що надали неоднозначний вплив на формування його словникового складу, але незважаючи на це, англійська мова не втратила свою самобутність, бо значна частина слів залишається власне англійськими.

ЛІТЕРАТУРА

1. 1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – М. : Высшая школа, 1989. – 295 с.
2. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови: [Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови] / М.І. Мостовий. – Харків : «Основа», 1993. – 255 с.
3. Смирницький А. І. Лексикологія англійської мови / А. І. Смирницький // – М. : 1956. – С. 297– 298.

Ольга Гарина

Научный руководитель – доцент Колесниченко Е.Л.
г. Бахмут

ОКСЮМОРОН КАК ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН

В языке функционирует достаточно явлений, требующих расширенного исследования, а также новаторского рассмотрения. В данном случае важно верно определить специфику изучаемого явления, при этом, не искажая традиционного понимания, не утратив связи с уже сформировавшимся мнением об исследуемом.

«Оксюморон – (от греческого *οξύμορον* – смешное и глупое) – стилистическая фигура, которая базируется на соединении противоположных, семантически несовместимых понятиях и создании нового понятия. Оксюморон состоит в специальном конфликте ядерных значения слов, который решается снятием одного из ядерных значений и трансформации семы: громкая тишина, женатый холостяк, спеши медленно, живой труп и так далее. Оксюморон применяется с целью привлечения внимания, служит средствами создания комического эффекта, иронии. Обоснованием оксюморона, как разновидности языкового парадокса является абсурд». [1, с. 510]

«Оксюморон (греческое «остроумно–глупое») – стилистическая фигура, состоящая в соединении двух понятий, противоречащих друг другу, логически исключаящих одно другое: горькая радость, звонкая тишина, красноречивое молчание». [2, с. 385]

Оксюморон соотносится с такими понятиями как ирония, парадокс, абсурд, нонсенс именно через природу, характер осуществления противоречия; специфику действительности; своеобразие целеполагающих установок; функциональную специфику игрового момента. Так как, оксюморон рассматривается с другими стилистическими приёмами и о нем упоминается в ряде работ, посвященных исследованию языка писателя. Тот факт, что оксюморон еще не изучался так пристально, как, например, другие стилистические приемы (эпитет, метафора и т. д.), предполагает широкие возможности его исследования. Одновременно это служит причиной определенных трудностей, так как некоторые вопросы, связанные с изучением оксюморона, по мнению многих ученых, представляются спорными.

Антонимия – понятийная, смысловая основа, на базе, которой возникает оксюморон. Он выступает «проекцией» антонимического противопоставления в один из «полюсов», так как оксюморон должен стать знаком денотата, воспринимаемого через полярности. Антонимы соотносятся как два противоположных денотата, атрибута и так далее, связывают их воедино, а оксюморон – следующий шаг на пути знаковой материализации денотата.

Оксюмороны, как и любые цельные знаки, условны. Это свойство и позволяет им объединять разъединенные в отдельных знаках и противопоставленные денотативные сущности.

Таким образом, мы можем сказать, что антонимия – база, основа, определяющая «внешнюю форму» оксюморона – словосочетания, который является качественно новым знаком уже нелексического типа.

Оксюморон строится по конкретным языковым схемам. Поэтому, наблюдая за структурой оксюморона, мы можем выделить несколько основных его моделей:

1. Модель подчинительного словосочетания, в основном простого (бинарного) с выделением трех типов модели (Сладчайший недуг, фразисто молчать).

2. Модели одной синтаксической формы. Оксюморонные анализемы односложной модели (с выделением двух типов). В основном это производные морфологического способа деривации (не-гулянье, надменно-нежный).

3. Дистрибутивно-контекстуальные модификации оксюморона, например, (Солоно – солоно сердцу досталась Сладкая – сладкая Ваша улыбка), а также оксюморон-текст.

Семантическая классификация оксюморонных единиц, основанная на степени взаимоотношений между семантическими структурами компонентов этого знака:

1. Оксюмороны, основанные на взаимопроникновении семантики, собственно оксюмороны (горячий снег, сладчайшее зло, печаль светла, ледяная огненность). Эти оксюмороны не употребляются в речи и относятся к разряду авторских.

2. Оксюмороны со взаимоотрицанием компонентов («чистые»). Сочетания типа бедный богач, бездельник деловой. «Чистые» оксюмороны близкие фразеологическим сочетаниям и единства (конечно, речь не идет о полной фразеологизации этого знака) и, как правило, являются общеупотребительными.

Способы образования оксюморона в пространстве дискурса:

1. Семантический.
2. Структурный.
3. Структурно – семантический.

Оксюморон – это одна из форм преодоления противоречий через язык, гармоничная микроструктура, для которой характерна взаимное соответствие ее составляющих. Яркой иллюстрацией этого преодоления, на наш взгляд, выступает художественный текст и разговорная речь, которые обладают большим прагматическим потенциалом.

Выбирая наиболее четкую языковую форму отражения внутреннего мира, говорящий или пишущий обнаруживает ее в нестандартной номинации, в частности в сочетаниях оксюморного типа. Здесь мы сталкиваемся с фактами вторичной номинации.

Посредством оксюморона в языке находит свое отражение один из законов развития – закон противоположностей. Этот закон имеет всеобщий характер, и его действие человек наблюдает везде. Если даже мы не видим самого процесса взаимодействия противоположностей, но мы всегда становимся свидетелями результата этого развития.

ЛИТЕРАТУРА

1. Семенова О. О. Лингвистическая энциклопедия / О. О. Семенова – Полтава: Окружение – К. С., 2010. – 843с.
2. Розенталь Д. Э. Практическая стилистика русского языка / Д. Э. Розенталь - Учебник для вузов по специальности: «Журналистика» – 5-е издание, исправлено и дополнено – М.: Высшая школа, 1987. – 399с.

3. Прагматические возможности оксюморона как средства создания художественного образа /Актуальные вопросы современного литературоведения. – ПГЛУ. – Пятигорск, 2006. – 47 –51.

Екатерина Гринько

Научный руководитель – профессор Габидуллина А.Р.
г. Бахмут

ПРАВОУЧЕНИЕ И НОТАЦИЯ КАК ПОУЧАЮЩИЕ РЕЧЕВЫЕ ЖАНРЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ДИСКУРСА

К нравоучительным жанрам педагогического дискурса мы относим нравоучение (морализаторство) и нотацию. Основная цель – дать указания, как достичь положительного результата с помощью определенных действий: В основе нравоучения лежит мораль. С.И. Ожегов в «Словаре русского языка» дает такое определение нравоучению: «Поучение, внушение нравственных правил». Это изложение правил поведения в в классе, школе, в семье – в обществе. Интенция поучения выражается с помощью повелительного склонения глагола во 2 л. ед. / мн. ч. в утвердительной или отрицательной формах. Иными словами, данные РЖ обычно полиилокутивны: интенция поучения сочетается с иллюкуцией запрета.

Обычно поучение имеет двухчастную структуру: побуждение + пояснение: *Никогда не обманывай родителей: все тайное непременно станет когда-нибудь явным. Не обижай малышей, потому что тот, кто сильнее и старше тебя, обидит тебя. Если твой друг или подруга доверили тебе какой-нибудь секрет, не рассказывай его никому. Ведь тебе неприятно, когда другие люди обсуждают твои секреты. Если тебе что-то неприятное сказал пожилой человек, не отвечай ему грубостью, подумай хорошенько над его словами. Старые люди знают очень много. Если твой приятель отвечает что-то у доски, не сбивай его, даже если ты заметил ошибку: ведь твое замечание отвлекает мысли товарища от ответа. Не запоминай обиды — у всех бывают моменты, когда теряется контроль над собой. Будь добрым к людям: все хорошее, что ты делал им, вернется к тебе через этих и других людей. Когда ты видишь, что сильный бьет слабого, останови его: ведь более сильный может побить тебя.*

Пример из социальных сетей: *Как сейчас помню вкрадчивый голос матери: «Старайся. Учись. Нужно быть полезным для общества». Тогда я хмурилась, кивала и «мотала на ус». Нужно хорошо учиться, чтобы быть полезным для общества. Нужно многое уметь. Хорошо себя вести по меркам этого общества. И тогда ты не будешь обузой. Ты будешь полноправным*

членом данного великого сообщества очень полезных людей. Видимо, тогда мне все же нужно было проявить любопытство и спросить: - Ма-а-а-ам, а зачем мне быть полезной для общества? [<http://pikabu.ru/profile/goodt1me>].

Нравоучение может иметь письменную форму «Правил поведения». Правила поведения в классе: *На урок ты приходишь для того, чтобы получить знания. Под руководством учителя ты осваиваешь учебный материал, получаешь практические навыки, учишься думать и рассуждать, развиваешь свою речь и мыслительные способности. Процесс изучения каждой новой темы рассчитан на определённое количество часов. За это время тебе придётся немало потрудиться, чтобы усвоить учебную программу. Поэтому очень важно не пропускать уроки, чтобы в твоих знаниях не появлялись пробелы.*

- На урок нельзя опаздывать без уважительной причины.
- Всё необходимое для урока: тетради, учебник, карандаши, линейку — приготавливай заранее.
- На уроке веди себя тихо, будь старательным. Объяснения учителя слушай внимательно. Не разговаривай с соседями и не отвлекайся на посторонние занятия.
- Если ты хочешь ответить на вопрос учителя или задать свой вопрос, не кричи с места, а подними руку.
- Если отвечает твой одноклассник, нельзя перебивать его ответ, подсказывать ему. Подними руку — учитель обязательно заметит твою активность.
- Когда вызывают отвечать тебя, говори громко и чётко, выражай свои мысли полными предложениями.
- В тетрадях пиши разборчиво и аккуратно. Небрежность и неразборчивость почерка допускать нельзя — это выражение элементарного неуважения к тому, кто будет проверять твои тетради.
- Во время урока нельзя жевать резинку.
- Некрасивым и недостойным занятием считается списывание.
- Услышав звонок, извещающий об окончании урока, не срывайся с места, стремясь побыстрее выбежать из класса. Дождись, когда учитель закончит урок, и запиши домашнее задание в дневник, чтобы вечером не тревожить телефонными звонками своих одноклассников.

Как видим, для нравоучений здесь характерны условные конструкции *если (когда)... то*. Используются повествовательные предложения, содержащие рациональную оценку (Н.Д. Арутюнова, Е.М. Вольф):

- утилитарную: *Важно не пропускать уроки;*
- нормативную: *Небрежность и неразборчивость почерка допускать нельзя — это выражение элементарного неуважения к тому, кто будет проверять твои тетради;*
- в том числе этическую: *Некрасивым и недостойным занятием считается списывание и др.*

Интенция запрета часто выражается конструкциями «нельзя+инфинитив»: *На урок нельзя опаздывать без уважительной причины.*

Школьники, в первую очередь подростки, болезненно реагируют на прямое морализаторство, поэтому педагоги часто прибегают к так называемым генерализированным высказываниям, где интенция поучения выражается с помощью пословиц и поговорок: - *Повторение – мать учения. Надеюсь, в другой раз вы диктант напишете лучше.*

Иллокутивная цель нравоучительного РЖ нотации – описать негативную ситуацию (мотивация упрека) с тем, чтобы дать указания, как следует поступать в аналогичном случае. Как и нравоучение, этот жанр речи является полииллокутивным, т. к. интенция поучения в данном РЖ совмещается с упреком, выговором. – *Ну, Денис... – если бы завуч знал, как мало внимания ему сейчас уделяет Денис, то, пожалуй, очень удивился, а может, даже растерялся бы. – Рассказывай, как ты докатился до жизни такой. . Что же ты всю неделю в школу-то не ходишь? – с неприятной ухмылкой поинтересовался Аркадий Петрович. – Болел, – буркнул Денис. – Разве Марья Ивановна вам не говорила? – Говорила, говорила, – завуч довольно потер ладони. – Только она тебя отпрашивала на понедельник-вторник. А ты еще и в среду 17 с первого урока ушел, так? – Аркадий Петрович принялся загибать пальцы. – В четверг вообще не пришел. Правильно? А у вас, между прочим, как раз четвертные контрольные идут. А с успеваемостью у нас, Денис, не очень. Ведь не очень? Что молчишь-то?. Мало того, – вовсе продолжал Аркадий Петрович, – в прошлый понедельник ты умудрился еще и стекло в столовой разбить. Пришлось твоему дяде платить. Что дальше? Может быть, ты вообще в школу ходить перестанешь, а? Завтра же чтобы родители были в школе! Денис кивнул, мечтая как можно быстрее отделаться от общества зловредного завуча. Да и тому, похоже, надоело продолжать нравоучения. Хотя обычно если кто-то и попадал к нему в кабинет, то выходил оттуда не раньше, чем через полчаса (Соболевский Д. По ту сторону зеркал). Негативная ситуация – плохое поведение ученика в школе: *всю неделю в школу-то не ходишь; с успеваемостью у нас, Денис, не очень; умудрился еще и стекло в столовой разбить*. Правда, вместо поучения, – требование вызвать родителей: *Завтра же чтобы родители были в школе!**

Императивная интенция адресанта в нравоучительном РЖ нотации может быть выражена как прямо, так и косвенно. В первом случае используются предикативы с оценочным значением долженствования *надо, нужно, необходимо*, глаголами *требуется*, краткими прилагательными *должен, обязан* и инфинитивом: *Ты должен слушаться старших. Надо активнее посещать занятия кружка*. Побудительная интенция адресанта в РЖ нотации выражена также косвенным способом с помощью: а) конструкции *не мешало бы + инфинитив*: *Не мешало бы тебе встать, когда с женщиной разговариваешь, тем более – с учителем*; б) сослагательного наклонения: *Послушался бы меня – не сделал бы столько ошибок*.

Позиционная социальная роль адресанта в нравоучительных речевых жанрах всегда выше позиционной роли адресата, т. к. адресант владеет бóльшим объемом информации и у него больше жизненного опыта. Характер отношений между адресатом и адресантом в данных РЖ зависит от коммуникативной стратегии адресанта нравоучительного жанра речи. Если в нотации сначала адресант указывает на недостатки в действиях адресата, то характер отношений между адресатом и адресантом скорее негативный, а в

нравоучении, где адресант не дает оценки действиям или позиции адресата, отношения между говорящими могут быть нейтральными.

Пропозициональное содержание поучения и нравоучения в дидактических произведениях обыденное и желательное. В РЖ нотации пропозициональное содержание всегда сопровождается негативной оценкой.

По типу воздействия нравоучительные РЖ являются императивными (категоричными), т. к. адресат беспрекословно следует поучениям адресата, который является авторитетом, наставником, учителем для адресата. Дидактизм, который прослеживается в самом определении нравоучительных жанров речи, внутри них проявляется по-разному. Мораль, которая составляет основу дидактизма, четко прослеживается в РЖ нравоучения. В нотации дидактизм выносится на второй план после сетования и укора.

ЛИТЕРАТУРА

1. Авдосенко Е. В. Коммуникативно-прагматическая категория назидания в поучающем дискурсе в современном немецком языке: автореф. дисс. на соиск. канд. фил. наук / Е. В. Авдосенко. – Иркутск, 2003. – 17 с.
2. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров // Бахтин М. М. Литературно-критические статьи. – М.: Художественная литература, 1986. – С. 428-472 б.
3. Бондарева Н. О. Структурно-семантичні і комунікативно-прагматичні особливості висловлювань із концептом „порада”: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / Н. О. Бондарева. – К., 2005. – 19 с.
4. Габидуллина А. Р. Речевой жанр как объект лингвистического изучения (обзор работ) // Східнослов'янська філологія: Зб. наук. праць. Вип. 5. / А. Р. Габидуллина. – Горлівка: Видавництво ГДПІМ, 2004. – С. 3-15 31
5. Макарова Д.В. Речевое поведение учителя в структуре педагогического дискурса: автореф. дисс. ... доктор пед. наук: 13.00.02 / Макарова Дина Владимировна. – М., 2008. – 45 с.
6. Милованова Ж.В. Жанрово-речевые особенности педагогического дискурса / Ж.В. Милованова // Языковая личность: жанровая речевая деятельность. – Волгоград: Перемена, 1998. – С. 63-64
7. Шутова О.А. Поучающий дискурс: коммуникативно-прагматические и жанровые особенности (на материале украинских, русских, английских, французских фольклорных дидактических текстов): дисс. ... канд. филол. наук / О.А. Шутова. – Горловка, 2011. – 208 с.

ІНФІНІТИВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. ОСТІН «ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ»)

Поняття «інфінітив» розглядаємо з урахуванням праць таких видатних науковців, як І. П. Іванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов, О. Єсперсен, Т. О. Зражевська, Л. М. Беляєва, К. О. Гузеєва та С. І. Костигіна. Інфінітив належить до однієї з трьох безособових форм дієслова, яку вперше було широко досліджено О. Єсперсеном і віднесено до категорії «вербалій» разом із герундієм та дієприслівниковими формами теперішнього та минулого часу. Зважаючи на віднесеність до «вербалій», інфінітив характеризується відсутністю ознак часу та особи і визначає дію з абстрактної точки зору. Варто зазначити, що водночас інфінітив має ознаки не тільки дієслова, а й іменника, зокрема може виступати будь-яким головним або другорядним членом речення [5]. Подальше дослідження цього питання представлено у працях І. П. Іванової, В. В. Бурлакової, Г. Г. Почепцова. Ці науковці класифікують різновиди інфінітива з точки зору його реалізації у формах активного чи пасивного станів, які, у свою чергу, можуть мати доконаний чи недоконаний вид. До визначної риси інфінітивів можна також віднести частку *to*, яка формально визначає безособове відношення дії до реальності або є доповненням одного із головних членів речення.

Часто в англійській мові зустрічається таке явище, коли між часткою та власне інфінітивом наявні інші члени речення, зокрема обставина, що підкреслює емоційне значення інфінітива. Водночас слід зазначити, що у складі модального дієслівного присудка ця частка пропускається, а індикатором інфінітива стає попереднє модальне слово, яке не може виступати самостійним членом речення, а лише доповнює дієслівне значення другої частини [3, с. 68].

Важливість інфінітива було представлено у працях М. Я. Блоха, який зазначає, що інфінітив бере участь у словотворенні усіх інших форм дієслова в англійській мові. Ця функція стосується не лише морфологічного процесу утворення особових та часових форм дієслова за допомогою закінчень *-s* та *-ed*. Найважливішу роль інфінітив відіграє у відтворенні складних зіставних форм присудка, разом із дієсловами, що визначають відчуття, а власне дієслово у невизначеній формі набуває свого лексичного значення завдяки допоміжним або модальним складовим присудка, що вказують на особу та час дії. У цьому випадку інфінітив використовують без частки *to* [1, с. 170].

Вивчаючи морфологічні риси інфінітива, ми звернулися до робіт К. О. Гузеєвої та С. І. Костигіної, які розглядають дієслівні аспекти інфінітива. По-перше, слід визначити, що інфінітив може описувати просто дію або

процесуальність дії. При перекладі процесуальності засобами української або російської мов застосовуються лексеми *зараз*, *цієї миті* тощо або зовсім не вирізняють ці явища, якщо це допустимо за контекстом. Другим важливим фактором є активність та пасивність дії відносно об'єкта дії; зазвичай його можна зберегти при перекладі, однак якщо інфінітив виконує функцію другорядного члена речення, пасивний спосіб дії може втрачатись при перекладі або передаватись опосередковано. Останнім важливим морфологічним аспектом є доконаність чи недоконаність дії, що зазвичай допомагає визначити передування однієї дії іншій у минулому, теперішньому або майбутньому часі [2, с. 7].

Інфінітив може виступати будь-яким членом речення, головним чи другорядним. Виконуючи роль підмета, інфінітив може стояти до або після присудка. Варто зауважити, що у сучасній англійській мові останній випадок трапляється найбільш часто, а у самому реченні визначається введенням за допомогою займенника *it*, який передається при перекладі безособовим реченням, наприклад: *To be fond of dancing was a certain step towards falling in love; and very lively hopes of Mr. Bingley's heart were entertained* [6, с. 6]. – *Від любові до танців не так уже й далеко до кохання, тож сподівання на кохання містера Бінглі висловлювалися щонайсильніші* [4, с. 7]; *Not to appear to disgrace his family, to degenerate from the popular qualities, or lose the influence of the Pemberley House, is a powerful motive* [6, с. 50]. – *Не зганьбити публічно своєї родини, не відступити від загальноприйнятих правил, зберегти вагу маєтку Пемберлі в суспільстві – це мотив надзвичайно потужний* [4, с. 51].

У ролі присудка інфінітив використовують разом із дієсловами-зв'язками чи модальними словами, а сам він є частиною складеного іменного присудка. У випадку, коли інфінітив вводять такими займенниками чи прислівниками, як *what, whom, where, when, how*, сама конструкція називається інфінітивно-сполучниковою. Допускається вживання інфінітива разом із прикметником, що також можна віднести до іменникового присудка.

Розглядаючи складений дієслівний присудок, слід розрізняти такі його різновиди, як, зокрема, модальний, фразовий та подвійного відношення. Визначити кожен із них можна за допомогою дієслова, що використовується разом з інфінітивом. До першої групи відносять присудки, що вводяться модальними дієсловами, які відображають власне ставлення оповідача до описуваного явища та припущення мовця, наприклад: *“Well, how pleased I am! and it is such a good joke, too, that you **should have gone** this morning and never said a word about it till now”* [6, с. 7]. – *“Ой, яка ж я рада! Ви так вдало пожартували, що **нішли** до нього сьогодні вранці, а нам розповіли про це лише зараз”* [4, с. 8] (у перекладі спостерігаємо спрощення форми присудка, його зміну зі складного модального на простий). Фразові присудки складаються із дієслів, що відображають початок, кінець або тривалість дії, вираженої інфінітивом (*to begin, to start, to come, to continue* тощо), наприклад: *...and she began **to fear** that he might be always flying about from one place to another, and never settled at Netherfield as he ought to be* [6, с. 7]. – *...у неї виникли*

побоювання, що, може, він отак і живе – скаче з місця на місце і ніколи не осяде належним чином в Недерфілді [4, с. 7] (у перекладі спостерігаємо заміну частини мови: дієслово в інфінітивній формі змінено на іменник).

Отже, на основі розглянутих прикладів можна зробити висновок, що інфінітив є важливою складовою частиною мови, оскільки він виступає необхідним компонентом відтворення часу, виду. Оскільки у своїй початковій формі він не має жодних ідентифікаторів часу чи особи, то, відповідно, можемо стверджувати, що ця фірма дієслова не може виступати окремим членом речення, а тому потребує певних слів-зв'язок або ввідних слів. При перекладі синтаксичне значення оригіналу зберігається не завжди і може вільно змінюватися з метою збереження основної думки та послідовності подій за контекстом.

Труднощі перекладу полягають здебільшого в тому, що з метою збереження логічності та зв'язності, зміні підлягає не тільки синтаксичне значення, а й власне граматичне, тобто інфінітив може перекладатись іншою частиною мови. Для подальшого дослідження цього питання ми будемо детально розглядати основні різновиди предикативних інфінітивних конструкцій, оскільки вони часто передбачають декілька способів передачі при перекладі українською або російською мовою. Також варто проаналізувати частотність використання кожного різновиду конструкцій та найпоширеніші засоби передачі їх при перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка: учеб. / Марк Яковлевич Блох. – М. : Высш. шк., 1983. – 383 с.
2. Гузеева К. А. Инфинитив. Грамматика английского языка / К. А. Гузеева, С. И. Костыгина. – СПб. : Союз, 2000. – 320 с.
3. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка : учеб. / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов – М. : Высш. шк., 1981. – 285 с.
4. Остин Дж. Гордість та упередження / Джейн Остин ; пер. з англ. Ганни Лелів. – К. : Знання, 2015. – 382 с.
5. Ривлина А. А. Теоретическая грамматика английского языка : учеб.-метод. пособ. / А. А. Ривлина. – Благовещенск : БГПУ, 2009. – 118 с.
6. Austen J. *Pride and Prejudice* / Jane Austen. – К. : Znannya, 2015. – 384 p.
7. Beklyarova T. *A Handbook on a Practical English Grammar* / Tamara Beklyarova. – Yerevan : Lingva, 2007. – 443 p.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРЕНТЕТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У сучасній лінгвістиці парантезу розуміють як внесення чи вставлення у реченнєву структуру будь-яких елементів, що співвідносяться зі змістом базового складу речення або ж його конструктивних частин і які виходять за межі уставлених синтаксичних зв'язків, котрі можуть реалізуватися між компонентами основного змісту [1, с. 289]: *Вже почалось, **мабуть**, майбутнє. оце, **либонь**, вже почалось* (Л. Костенко). В українському мовознавстві існує чимало праць, у яких проаналізовано явище парантези. Саме О. А. Бунь, І. О. Іноземцева, Т. С. Плеханова, В. О. Шаймієв, О. В. Галайбіда розглядали парентетичні побудови, як одиницю текстової, а не реченнєвої структури. Структурно-семантичний аналіз вставлень, дібраних із публіцистичних текстів, зроблено в дисертаційній роботі В. І. Грициної; нові явища у функціонуванні парентетичних конструкцій на матеріалі української преси ХХІ ст. подано в монографії І. Я. Завальнюк. У сучасній лінгвістиці більшість мовознавців розмежовують категорію вставності й категорію вставленості, але разом із тим схожість явища вставності та вставленості досить часто тлумачаться неоднозначно: так, наприклад, деякі науковці парантезу розглядають, в кращому випадку, як різновид категорії вставності, інші ж, взагалі, як терміни-синоніми, що позначають одне й те саме поняття.

Парентетичні одиниці займають особливе місце з-поміж арсеналу синтаксичних експресем газетної мови. Під парентетичними розуміємо синтаксично ізольовані в реченнєвій структурі мовні одиниці, що виходять за межі усталених синтаксичних зв'язків, розглядаються як феномен синтаксису речення й граматики тексту, виражають авторські інтенції, побічні асоціативні зауваження та оцінне ставлення мовця до повідомлюваного. Тобто, ускладнюючи композицію свого висловлення парентетичними вкрапленнями, суб'єкт мовлення таким чином реалізує себе як індивідуальність, а не просто елемент соціуму. Ще в 1974 році Е. Бенвеніст підкреслив, що індивідуальне мовлення – це «індивідуальний акт присвоєння мови» [2, с. 139], а парантезація – це такий мовний засіб, що не просто індивідуалізує мовленнєвий акт, а ще й надає йому колориту та неповторності, оскільки оживляє мовлення, ламаючи його лінійність та слугуючи своєрідним містком між адресантом та адресатом.

Вставлення, вирізняючись своєрідними функціями інформування, пояснювання, уточнювання, оцінювання, є типовими спеціалізованими засобами інформативного опису чи інформативної розповіді. Їх поява визначена мовцем, який прагне врахувати комунікативні інтенції адресата.

Парентетичні конструкції, уживані в публіцистичному дискурсі, надзвичайно місткі за семантикою, а їхня змістова взаємодія з базовою частиною речення має багатоплановий характер. Усі складники експресивності – оцінність, емоційність, образність, зображеність – у парентетичних конструкціях мають специфічний вияв. Існує 5 видів парентез, що виконують різні функції.

Аллотріологія – вид парентези, при якому тематичний зв'язок між вставною і основною фразами опосередкована або її не спостерігається взагалі: *«Ось я і в Биківці. Один. На дворі осінь. Пізня» (Аст.)*

Анаподатон – протяжна парентеза: *«Палац радував незмінним: нестерпним для сидіння на трибунах холодом в залі (замерзла Кася Камоцькая, яка повернулася із залу в гримерку, внесла рацпропозицію: робити дорогі квитки не на трибуни, а на танцпол, тому що там хоча б можна зігратися); моторошним звуком (Слава Корінь: вони таким звуком не підніматимуть, а вб'ють білоруський рок) і оптимістичній написом над туалетами: «На ковзанах не входить!»*

Катаploка – риторичний вигук, оформлений як парентеза; конвергенція парентези і риторичного вигуку: *«Вставай, хто живий, в кого думка повстала! Година для праці настала!» (Леся Українка)*

Парембола – вид парентези, при якому спостерігається дуже тісний тематичний зв'язок між головною і вставною фразами: *«Не стало б ні важкої роботи (трьох годин в день було б цілком достатньо, згідно з нашими розрахунками, і ці три години обов'язкової роботи накладалися б державою на кожного дорослого громадянина, а більше нікому б не дозволяли працювати - і мені б теж), ні бідняків, вселяють жалість, ні багатіїв, вселяють заздрість, - ніхто не буде на нас дивитися зверху вниз, як і нам нема на кого буде дивитися знизу вгору (останнє не так вже приємно) - все наше життя буде без нашої участі влаштована і впорядкована, і нам ні про що інше не залишиться думати, ка тільки про славне покликання (яке б воно не було) людства.*

Епексегезіс – парентеза, що виконує функцію пояснення сенсу основної фрази: *«Якщо Зося не біжить по цигарки для Стратона Стратоновича (Це чи не єдине її заняття у “Фіндіпоші”), то читає і при цьому так Млосно зітхає, що з календаря з перекладними листочками сторінки відриваються самі і, як осінні листочки, опускаються на підлогу біля кошика для паперів (О. Черногуз)»*

Спостереження свідчать, що регулярно в публіцистичному стилі є парентеза з довідковою функцією (містяться числові показники, що підтверджують інформацію в основній частині): *«Бо переважну кількість законопроектів (91,5%) готують депутати» [1, с. 6].* Парентетичні конструкції наведеного типу виконують з'ясувальну функцію і не мають експресивно-емоційного змісту. Їх використання зумовлене прагненням журналіста в незначних за обсягом матеріалах подати найбільше інформації, відтворити її об'єктивність та вірогідність інформації.

Для привертання уваги читача журналісти використовують такий композиційний прийом, як комбінування в одному реченні різних за

семантикою і функціями парентетичних одиниць, наприклад: «*З села Білка, де йому “знайома кожна гілка” (як сказано в одній з пісень на його слова), почалася не лише його “поетична стежка”, а й “шлях широкий” до вершин визнання в економічній та банківській діяльності (він перший голова Національного банку України, і саме його підпис стоїть на запроваджених 1992 гривнях)*» [8, с. 19].

Окрім згаданих функціональних виявів парентетичних конструкцій, можна виділити й такі, що:

- констатують джерело повідомлення, наприклад: «*Бо медицина в нього (В.Берсенєва) не тільки покликання, спосіб життя, не тільки “труди і дні” (за Гесіодом), а майже релігія*» [7, с. 3];
- вказують на час дії, пор.: «*У IV випуску нелегального “Українського вісника” (січень 1971), присвяченого світлій пам’яті Алли Горської, висловлена небезпідставна версія, що це було політично замовлене вбивство*» [1, с. 5];
- супроводжують зміст базового речення, наприклад: «*... існують соціальні програми НСПУ, а саме: ... організація культурно-мистецьких заходів у навчальних закладах на засадах українознавства та патріотичного виховання (проведено два літературних конкурси доля учнівської молоді - Всеукраїнський конкурс юних поетів імені Дмитра Білоуса “Чари барвінкові...” і до Дня української писемності та мови)*» [1, с. 4]. Як бачимо, такі конструкції беруть участь у лінійному структуруванні висловлювання лише як засіб конкретизації або узагальненості і здебільшого позбавленні виразного експресивного нашарування.

Отже, парентеза – синтаксичне явище, що характеризується різноманітними значенневими полями, які виразно доповнюють зміст висловлення і роблять такі одиниці синтаксичними маркерами виразності. Єдиної класифікації парентез по функції не існує. Усі наведені вище приклади вказують на те, що парентеза робить текст більш доступним для огляду та для легшого сприймання. Функції парентетичних конструкцій різноманітні і залежать від конкретної ситуації використання, яка зумовлює і контекст, і модальну установку, і стилістичні характеристики тексту. Особливості їхнього вживання розширюють загально-теоретичні уявлення про явище парентези, оскільки, як засвідчує проаналізований матеріал, такі вставлення втрачають відтінок необов’язковості. Окрім уточнення, пояснення, інформативності, вони можуть передавати модальну, оцінно-емоційну та прагматичну інформації і важать не менше за формальний текст. Загалом можемо сказати, що парентетичні конструкції, згідно з авторською інтенцією, допомагають встановити безпосередній контакт читача з текстом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галайбіда О. В. Вставлені конструкції в українському художньому тексті : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. В. Галайбіда. – К., 2009. – 20 с.

2. Грицина В. Особливості функціонування вставлених конструкцій в офіційно-діловому стилі / В. Грицина // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. пр. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. – Вип. XII. – С. 30–33.
3. Грицина В. Семантика вставлених одиниць у реченнях публіцистичного стилю / В. Грицина // Південний архів. Філологічні науки : зб. наук пр. / гол. ред. О. Мішуков. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2003. – Вип. XXIII. – С. 54–57
4. Житар І. В. Структура та стилістичні функції вставлених конструкцій у науковому та публіцистичному стилях української літературної мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. В. Житар. – К., 2011. – 19 с.
5. Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти : [монографія] / І. Я. Завальнюк. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 400 с.

Катерина Євсєєва
Науковий керівник – доцент Архіпова І.М.
м. Бахмут

ЗАСОБИ ПРАГМАТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Прагматична організація дискурсу залежить від використання у процесі його породження стратегій [7, с. 90]. Стратегії, у свою чергу, визначаються прагматичною настановою автора (викликати необхідну реакцію), відповідно до якої відбувається вибір необхідних для досягнення цієї мети мовних засобів.

Одним із засобів прагматичної організації будь-якого дискурсу є фрейм: (англ. *frame* – «каркас, остов», «будова, структура, система», «рамка», «окремий кадр фільму» та ін.) – структура, що репрезентує стереотипні ситуації у свідомості (пам'яті) людини або інтелектуальної системи і призначена для ідентифікації нової ситуації, що базується на такому ситуативному шаблоні. За визначенням М. Мінського, є ієрархічно впорядкованою репрезентацією певної стандартної ситуації дійсності. Вважається, що у довгостроковій пам'яті людини зберігається великий набір різноманітних фреймів, що актуалізуються під час пред'явлення нових сцен [6, с. 123–130].

Стосовно того, які змісли складають типові фрейми – це змісли, об'єктивовані у понятійних категоріях систем частин мови.

С. А. Жаботинська виділяє 5 фреймових типів [4, с.81–92]: предметноцентричний фрейм, акціональний фрейм, партонімічний фрейм, гіпонімічний фрейм, асоціативний фрейм, де кожен із них має свою модель-скрипт, що ілюструє послідовність, упорядкованість усіх складових, що входять у фрейм.

Тож, фрейми – це контейнери, у яких міститься певна інформація про ситуацію, і які, у свою чергу, зберігаються у свідомості комунікантів. Фрейм-структура забезпечує причинний зв'язок у дискурсі й виконує важливе завдання, а саме: виявляє зміст окремої події з низки подій, пов'язаних між собою причиновими зв'язками.

Щодо прагматичного аспекту вивчення структури дискурсу, А.Е. Кібрик наголошує: "Зазвичай лінгвіст "занурюється" в текст...; ...будує систему виконуваних ним функцій...; ...лінгвістична модель мовної взаємодії "уміщує" лінгвіста саме в мовленнєвий акт, структура й цілі якого можуть пролити світло на те, яким чином організовано текст" [5, с. 288].

Дискурс передбачає наявність двох головних ролей – адресанта, адресата, та реальності, що відображується в тексті. Звідси структура дискурсу – це процес мовного спілкування розглядається в цих двох проєкціях.

При цьому виділяють об'єкти, що перебувають: а) у «фокусі» комунікативної дії та б) на «периферії» [2]. Об'єкти «у фокусі» аналізуються людиною свідомо, а «периферійні» об'єкти подаються як існуюча реальність, котру необхідно окреслити. Об'єкти у фокусі зберігаються у довготривалій пам'яті, ніж об'єкти, що сприймаються одночасно, та перебувають поза фокусом.

Простежуючи структуру парадигматичного дискурсу, виділяють такі складові :

1. Реальна дійсність.

2. Комунікативна ситуація або суб'єктивно-авторський початок: "суб'єктивного емоційно-оцінного ставлення мовця до предметно-значеннєвого змісту свого висловлення. У різних сферах мовленнєвого спілкування експресивний момент має різне значення й різний ступінь сили, але присутній він усюди: абсолютно нейтральне висловлення неможливе".

3. Комунікативний акт або потенціал сприйняття: "Істотним (конститутивним) принципом висловлення (тексту) є його спрямованість. Кому адресоване висловлення, як адресант відчуває й уявляє своїх адресатів, яка сила їхнього впливу на висловлення – від цього залежить як композиція, так і стиль висловлення" [1, с. 200].

Чинник адресованості дискурсу Т.А. ван Дейк називав прагматичним контекстом, – прагненням мовця до адекватного розуміння адресатом мовленнєвого твору. При цьому, як слушно зауважує голландський дослідник, "адресант може тільки тоді успішно здійснити намічений мовленнєвий акт, коли він упевнений, що прагматичний контекст задовольняє умовам цього мовленнєвого акту" [2, с. 26].

Таким чином, вище розглянуті три компоненти прагматичної структури тексту тісно взаємопов'язані та впливають один з одного в структуру дискурсу.

Отже, слідом за І.С. Шевченко, мінімальною одиницею дискурсу вважаємо мовленнєвий акт [3, с. 113], а комунікативну ситуацію розуміємо як сукупність мовленнєвих актів мовця та слухача з урахуванням

екстралінгвістичних і невербальних факторів, що спрямовані на досягнення перлокутивного ефекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Собрание сочинений : в 7 т. Т. 5. Проблема речевых жанров / М. М. Бахтин. – М. : Русские словари, 1996. – 315 с .
2. Дайк Т.А., ван. Язык. Познание. Коммуникация /Пер. с англ.: Сб. работ /сост. В. В. Петров под ред. В. И. Герасимова; Вступ. ст. Ю. Н. Караулова и В. В. Петрова. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : колективна монографія / під заг. ред. Шевченко І. С. – Х. : Константа, 2005. – 356 с.
4. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ языка: Фреймовые сети / С.А. Жаботинская // Проблемы прикладной лингвистики. (Сер. „Мова”; № 9) – О.: Вид-во Одес. нац. ун-ту ім. І.І. Мечнікова, 2004. – С. 80–95.
5. Кибрик А.Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания (универсальное, типовое и специфичное в языке) / А. Е. Кибрик. – М. : Изд-во МГУ им. М.В. Ломоносова, 1992. – 336 с.
6. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский. – М. : Энергия, 1979. – 323 с.
7. Серажим К.С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність / К.С. Серажим. — К. : Нац. ун. ім. Т. Шевченка, 2002. – 392 с.

*Ємельянова Ганна,
Зейналова Аліна*

Науковий керівник – ст. викладач Тітова О.Б.
м. Бахмут

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМИ Й УЗУСУ (ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ НА МАТЕРІАЛІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ТА ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ)

Проблема варіативності норми й узусу перебуває в центрі уваги провідних мовознавців усього світу. Під нормою (від лат. norma – міра, правило, зразок, стандарт) ми розуміємо сукупність мовних засобів, а також правила їхнього відбору та використання, що визнані суспільством як найбільш прийняті в конкретний історичний період. Узус (від лат. usus – користування, уживання, звичай) – це реальне вживання мовних елементів носіями певної мови.

Співвідношення норми й узусу по-різному трактується вченими різних країн і лінгвістичних шкіл. Цікавим з цього приводу є дослідження ступеня варіативності норми стосовно узусу та їхнього взаємовпливу в межах різних лінгвістичних традицій. Узус значно вільніший і гнучкіший ніж система норм. Він поєднує в собі й традиційні, й індивідуальні, і помилкові реалізації мовних

норм, змінюється від території до території, а також залежить від соціального положення мовців, рівня їхньої освіти та культури [5, с. 302].

Із поняттям норми зазвичай пов'язують уявлення про досконале літературно-грамотне мовлення, правильне слововживання. Мовна норма формується та вдосконалюється в реальній практиці мовленнєвого спілкування і потім закріплюється як узус. Літературна норма заснована на узусі, але вона є кодифікованою, тобто регламентованою спеціальними словниками, довідниками, підручниками тощо. Разом із тим поняття норми рухоме, із часом воно може змінюватися під впливом носіїв мови.

Отже, варіативність норми – це одна з характерних рис активної складової лексичної системи мови, а її вивчення є цікавим як із теоретичного, так і з практичного погляду (перш за все, у лексикографії).

Те, що розбіжності можливі в межах однієї мови, добре відомо діалектологам. Однак останнім часом такі приклади спостерігаємо при дослідженні літературної мови.

Оскільки кодифікатори, як окремі вчені, так і наукові колективи, можуть мати різні погляди на завдання, різний ступінь сформованості заборон, досить часто тлумачення слів, рекомендації щодо слововживання в офіційно виданих документах не збігаються, особливо це стосується стилістичних ремарок, фіксації граматичних форм, визначення лексичного значення тощо. Такі протиріччя свідчать не стільки про використання при встановленні норми різних критеріїв, скільки про варіативну насиченість самої мови, що стає причиною складності вибору [6].

Варіативність норми завжди вказує на здатність до видозміни, здійснює функціонування паралельних способів вираження.

У цьому плані нас зацікавило питання щодо розуміння та вживання носіями мови певних наукових термінів та найменувань побутових речей. Виявилось, що деякі слова ми використовуємо неправильно з погляду формальних правил. І навіть знаючи про це, продовжуємо називати *кавун* ягодою, а *передпліччя* – плечем.

Мета нашого дослідження – продемонструвати, що набори значень термінів або побутових назв можуть бути різними для носіїв однієї й тієї ідіоми та залежати від соціального, вікового, професійного статусу мовців, від особистого мовленнєвого досвіду, від закріпленого в практиці помилкового слововживання.

Проведений нами експеримент показав, що більшість освічених носіїв сучасної української мови використовує значну кількість термінів зовсім не так, як представники відповідної науки (ботаніки, біології, анатомії, медицини, хімії тощо). Більше того, деякі помилкові тлумачення слів відтворені при описі вокабул у словниках.

Яскравим прикладом галузі, де загальноживані слова та закріплені у словниках значення відрізняються одне від одного, виступає побутова предметна лексика. Найменування предметів побуту досить поширені й не розглядаються як терміни, саме в цьому випадку узус не відповідає нормі.

Отже, накопичення, аналіз та фіксація інформації щодо розбіжностей у використанні тих чи інших лексем носіями однієї мови, є досить важливим та цікавим не лише для практичного застосування, підготовки частотних словників значень слів, але й для розвитку лексичної семантики, вивчення мовної варіативності тощо.

Література

1. Вишневская Г. М. Межкультурная коммуникация, языковая вариативность и современный билингвизм [Електронний ресурс] / Г. М. Вишневская. – Режим доступу : http://vestnik.yspu.org/releases/novye_Issledovaniy/13_1/.
2. Жмаєва Н. С. Мовна норма й варіативність
3. Иомдин Б. Л. О «неправильном» использовании терминов: может ли язык ошибаться? / Б. Л. Иомдин // Смыслы, тексты и другие захватывающие сюжеты : Сб. ст. в честь 80-летия И. А. Мельчука. – М. : Языки славянской культуры, 2012. – С. 233–251.
4. Норець Т. М. Співвідношення норми і узусу на фонетичному рівні мови / Т. М. Норець // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – № 203. – С. 21-22.
5. Романець О. Основні підходи до проблеми співвідношення норми і узусу в сучасній лінгвістиці / О. Романець // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка. – Вип. 50. – Ч. 2. – 2014. – С. 302-307.
6. Языковая норма и литературная речь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://otherreferats.allbest.ru/languages/00153222_0.html.

Юлія Зайковська

Науковий керівник – доцент Потреба Н. А.
м. Бахмут

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

В останні роки лінгвісти стали приділяти особливу увагу культурно значущим явищам, що знайшли своє відображення в мові. На перше місце виходять дослідження взаємодії людей між собою, а також із навколишнім світом. Надзвичайно важливою постає роль фразеології як лінгвокультурологічного і лінгвокраїнознавчого показника становлення та розвитку нації. Фразеологія утримується в мові століттями, репрезентує культуру народу-носія. Фразеологічні одиниці (ФО), відображаючи менталітет народу, є також надбанням народного національної мовної свідомості.

На думку Е. Ф. Арсентьєва, фразеологізми є згустком культурної інформації і дозволяють сказати багато, економлячи мовні засоби, добираючись до глибини народного духу, культури [1, с. 50].

За Ф. І. Буслаєвим, фразеологізми – своєрідні мікросвіти, вони містять в собі «і моральний закон, і здоровий глузд, виражені в короткому вислові, які заповідали предки в керівництво нащадкам» [3, с. 23]. Це душа всякої національної мови, у якій неповторним чином маніфестується дух і своєрідність нації.

Отже, у дослідників фразеологічного складу є безліч думок про те, що таке фразеологізм, до того ж спостерігається різниця в поглядах на те, який склад таких одиниць у кожній із мов.

У нашій роботі ми дотримуємося визначення ФО, яке пропонує А.Г. Назарян: «Фразеологізм – це роздільно оформлена одиниця мови, що характеризується повним або частковим семантичним перетворенням компонентів» [4, с. 42]. На нашу думку, таке визначення ФО є найбільш повним і враховує не тільки семантичні особливості, але й структурні ознаки ФО.

Ця робота присвячена дослідженню національно-культурних особливостей французьких фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, тобто фразеологізмів, до складу яких входить компонент, який називає частини людського тіла. Це зумовлено трьома основними причинами:

1) соматичні фразеологізми (далі СФ) мають яскраво виражений культурний компонент, який вимагає окремого вивчення й опису;

2) соматичні фразеологізми «активно використовуються носіями мови як в усній, так і в письмовій мові, про що свідчать стародавні пам'ятки, літературні твори нового часу і записи живої розмовної мови»;

3) соматичні фразеологізми унікальним чином відображають способи мовної категоризації людського тіла.

Лексико-семантична група соматизмів налічує у французькій мові більше 100 лексем, найбільш продуктивними з яких, на думку А. Г. Назаряна, є наступні 58 іменників *main, tête, oeil, coeur, pied, nez, oreille, bouche, dent, bras, peau, doigt, dos, langue, jambe, corps, queue, bee, ventre, cul, patte, gueule, front, cheveu, poil, figure, épaule, aile, visage, lèvres, face, talon, gorge, cou, barbe, cornes, ongles, coude, pouce, poing, genou, gosier, menton, côte, fesse, cheville, joue, mâchoire, griffe, moustache, cuisse, poignet, paupiere, sourcil, cil, poitrine, crâne, narine* [4, с. 81].

Найбільша кількість фразеологізмів відзначається зі словами *tête, oeil, coeur, main, bras, pied, jambe*, що пояснюється не тільки багатозначністю цих лексем, але й тим, що в фольклорній і національній лінгвістичній традиції з ними пов'язано безліч символів, що означають як певні поняття і стани, так і вираження конкретних емоцій.

Незважаючи на те, що французькі соматичні фразеологізми етимологічно сходять до універсальних сутностей, внутрішній образ більшості з них має національну основу, оскільки він відображає побут, історію, духовну культуру або образ мислення народу.

Наприклад, на «долю виразів з *coeur* вплинули і медичні перед уявлення далеких епох. ФО *avoir du coeur au ventre* (дослівно – мати серце в животі) означає бути хоробрим. У давні часи словом *ventre* позначалися різні порожнини тіла, власне живіт груди і навіть голова. «*Petit ventre*» означало груди ще в XVII столітті [Dorieton, 1978, с. 231], і ФО, отже, позначала буквально «не мати серця (осередку хоробрості) в грудях». Надалі зв'язок між животом і серцем стерся, і з'явилися ФО «*pour se donner du coeur*» – для хоробрості, *avoir qch dans le ventre* – бути сміливим. У свою чергу, *coeur* позначало область грудей і шлунка, зокрема епігастрій [Rey Alain, 1994], звідки ФО *mal au coeur* – біль в серці – нудота. З Іншого боку, збереглися і зв'язки – серця з розумом, звідки ФО *par coeur* – напам'ять (вчити).

Отже, більшість французьких фразеологізмів-соматизмів має повні або часткові еквіваленти в українській мові, однак саме ця різниця образній структурі і є тим національно-культурним компонентом, який нам дає змогу краще зрозуміти французький менталітет. Соматичні фразеологізми роблять мову більш об'ємною й образною. Однак це відбувається тільки в тому випадку, коли людина не тільки знає загальне значення фразеологізму, але й розуміє його внутрішню сутність

ЛІТЕРАТУРА

1. Арсентьева Е. Ф. Фразеология и фразеография в сопоставительном аспекте (на материале русского и английского языков) / Е. Ф. Арсентьева. – Казань : Изд-во Казан. гос. ун-та, 2006. – 130 с.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 183 с.
3. Мальцева Д. Г. Страноведение через фразеологизмы: уч.пос. / Д. Г. Мальцева. – М. : Высшая школа, 1991. – 106 с.
4. Назарян А. Г. 12. История развития французской фразеологии : Для ин-тов и фак. иностр. яз. – М. : Высш. шк. – 1987. – 288 с.
5. Телия В. Н. Культурологический компонент фразеологии (к проблеме культурно-национального миропонимания) // Язык и культура. II Международная научная конференция. Тезисы. – К., 1993. – ч. I. – С. 69 – 70.

Анастасія Злобіна

Науковий керівник – доцент Блинова І.А.

м. Бахмут

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ КОНЦЕПТІВ В АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

Під концептом, услід за О. С. Кубряковою, будемо розуміти одиницю ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної

структури, яка відбиває знання й досвід людини; оперативну змістову одиницю пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку (*lingua mentalis*), усієї картини світу, відображеної в людській психіці [1, с. 90].

У досліджуваному творі американської письменниці Джойс Керол Оутс (1938) – оповіданні «Ти» («You») (1970) до таких уподобаних автором одиниць, що постають художніми концептами, в першу чергу, на наш погляд, слід віднести лексему, яка, посідаючи центральне місце і як заголовок твору, містить певну ідеологічну настанову вищезгаданого конкретного тексту.

З метою виявлення індивідуально-авторської концептуалізації найбільш важливого для авторської картини світу поняття звернемося до плану дискурсу автора. З огляду на особливості оповіді в досліджуваному оповіданні відзначимо, що розповідач – сімнадцятирічна дівчина Меріон, одна з дочок кінозірки Мадлен Рендл, – є водночас і персонажем (я – очевидець та я – герой). Дискурс автора-розповідача, як зазначалося, представлений письменницею у формі монологу Меріон до її матері – актриси Мадлен Рендл.

Наші спостереження свідчать, що пряма авторська ілюстрація нарощування змістового потенціалу зазначеного слова відбувається за рахунок численних наскрізних повторів, його використання в різних контекстах, що призводить до гіперсемантизації заголовкової лексеми. Проте вбачається доцільним відзначити, що займенники, зокрема «ти», зазвичай є нейтральними, «неповноцінними» в образному відношенні компонентами художнього прозового тексту порівняно з поетичним, де нарощування їх значень-сміслів відбувається, як правило, за рахунок ускладнення і перетворення власних функцій.

Пояснення заголовка в нашому випадку реалізується всередині тексту і належить до дискурсу розповідача. Звернувшись до вербально-граматичного рівня досліджуваного твору Дж. К. Оутс, лексикону, констатуємо, що лексема *ти (you)*, а також її граматичні форми (зворотна (*себе(yourself)*), непрямих відмінків (*тебе, (на/в) тобі, (з/перед) тобою, (до/про/для/біля/навкруги) тебе (for/to/from/in/of/at/around/with/about/with you)*) та різного роду деривати (присвійні (*твій, твоя, твоє, твої (your/yours)*)) зустрічаються в аналізованому дискурсі **498 разів**. Найбільш виразні з цих мікро-компонентів ми наводимо далі: “*You hate mornings – anger rises in you, bubbling like something sour in your throat – but you grin into the morning because someone is approaching you, shouting a magic word. Your name*”; “*You are alone in the sunlight and the flashbulbs make you turn to them, involuntarily, smiling. You smile in spite of the rotten taste in your mouth. How you hate sunshine! How you hate morning! How you hate this man who is embracing you, making a fuss over you, a bastard you know only too well!*”; “*Your agent’s breath is sticky and close to you – how you hate men, really*”; “*There you are, in the doorway of the plane. It frames you perfectly. This time I see that it is you, exactly you. ... You don’t look the way I imagined you. ... You may or may not be looking at me. Nevertheless you come straight toward me, walking fast, carrying a small white suitcase, and people glance at you and part for you, half-recognizing you,*

admiring *you*, irritated at *your* air of hurry, bustle, importance, grief. ... No, *you* are too strong for me! – *your* face is too bright!” тощо [2].

Наведені приклади підтверджують намагання письменниці сконцентрувати увагу саме на ключовому компоненті концепту, що досягається різними засобами. Так, завдяки подвійному повтору ключового слова-фаворита, його відокремленню в тексті, його шрифтовому виділенню, його виокремленню через уживання поряд із звертанням «мати» або «Мадлен» ця лексема формує власну семантичну структуру, що несе, як видно, значний заряд індивідуально-асоціативного значення: звертання Меріон до матері-кінозірки мало б викликати в останньої хоч найменші почуття ніжності, турботи, любові до рідних дітей, нагадати, що вона («*ти*») в першу чергу «мати»: “*You*, forty years old. *You*, an outrageous figure in white...”; “*You*, Madeline, being checked into the motel; “*You*, *you*, standing so that enormous, outrageous, crazy bosom of *yours* is outlined against something ...”; “*You*, our mother, are now telling a joke ...”; “... they are behaving like normal, proper, ugly people, not *you* or *your* kind. Not *you* or *your* kind” [2].

Безперечно, досить активне звернення автора до цієї лексеми випадковим бути не може, а здебільшого призводить до якісно нових семантичних зрушень. Для розуміння ролі цього слова в досліджуваному творі важливо, як нам видається, проаналізувати та типологізувати контексти його вживання. За нашими спостереженнями, письменниця значно збільшує значення лексеми, вираженої особовим займенником «ти» (або його формами), надає їй нових, розширюючих смислів (ти – мати, ти – актриса, ти – жінка (коханка/дружина) тощо).

Це збагачення, актуалізація окремих варіантів значення слова всередині контексту прозового мовлення відбувається завдяки, по-перше, поєднанню значень всередині одного слова за рахунок подвійності його зв'язків із контекстом: слово – двобічна проекція смислових асоціацій; по-друге, висуненню на передній план декількох зазначених нижче варіантів значення аналізованої лексеми (крізь призму світовідчуття дочки) і витісненню, відходу «в тінь» усіх інших варіантів (крізь призму світосприйняття сторонніх людей). Будучи використовуваною як звертання на «ти» до близької людини – матері, ця лексема надає нового формулювання картині стосунків дочки і матері, сприйняттю почуттів, відчуттів, переживань дитини.

Аналізований концепт – предмет емоцій, симпатій, антипатій та зіткнень головних персонажів, набір асоціацій, що виникають у героїв твору і супроводжують слово-лексеми. При образному підході до його аналізу окреслюється своєрідна картина, що має, на нашу думку, подвійне трактування.

Одночасно в межах доби Дж. К. Оутс змальовує два паралельні життя (що рідко перетинаються) – Мадлен Рендл, яка ховається від сімейних проблем у черговому акторському образі, та однієї з її дочок, Меріон, яка намагається врятувати життя своїй сестрі-близнюці (дівчина врешті-решт покінчує життя самогубством через родинне непорозуміння з матір'ю). Відсутність міцних зв'язків між рідними людьми – батьками і дітьми, неможливість і невміння

почути одне одного, безкінечна самотність людини, життя наодинці зі своїми власними проблемами, без материнської підтримки призводять до трагедії в родині Мадлен Рендл і дозволяють проникнути в істинний душевний світ, зображений очима Меріон, матері – кінозірки, розкрити її внутрішню сутність: героїня виявляється зовсім не такою людиною, якою її вважають сторонні.

Отже, наявний у творі Дж. К. Оутс індивідуально-авторський концепт *ти* (*you*), виділений нами, відбиває суттєве явище інтелектуально-духовного, емоційно-духовного життя персонажів оповідання, у результаті чого він (концепт) може сприйматися як *структуротвірний елемент* у мовній картині світу письменниці. Без аналізу цього слова-поняття важко, або навіть неможливо, адекватно відтворити зміст відповідного тексту (тобто тексту, з якого його виокремлено).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / [под общ. ред. Е. С. Кубряковой]. – М. : Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1996. – 245 с.
2. Oates, Joyce Carol. You / Joyce Carol Oates // The Whell of Love and Other Stories. – N.Y. : Vanguard Press, 1970. – P. 362–387.

Дар'я Ігнатюк

Науковий керівник – доцент Горлова О.В.
м.Бахмут

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЛЕКСИЧНОГО ЗБАГАЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ З ЛАТИНИ

Загальновідомим є факт, що запозичення у різних мовах по-різному впливають на збагачення словникового складу. Проте фактор впливу латині на лексичний запас німецької мови є незаперечним. Оскільки запозичення як процес та результат є властивими та невід'ємними для кожної мови, ця тема є важливою та актуальною, має достатньо матеріалу для дослідження, незважаючи на той факт, що латинь є мертвою мовою, а німецька постійно розвивається.

Запозичення становлять особливий шар лексики як з погляду номінації, так і вмотивованості. Універсалією для будь-якої мови є твердження, що в результаті мовних контактів та розширення досвіду даного мовного колективу, під впливом мов інших соціумів та економічних і культурних зв'язків, запозичення стають одним із засобів для задоволення потреби в номінації нових концептів у картині світу даного соціума. Запозичення є свого роду економією мовних зусиль для заповнення номінативних лакун, що виникли в даній мові.

Німецька мова може похвалитися таким видатним дослідником словникового запасу, як Якоб Грімм, який у своїй «Історії німецької мови» ще у 1848 році зазначив важливість вивчення історичних зв'язків з іншими народами для дослідження історії мови, яка у свою чергу допоможе висвітлити історію народу [1, с.136]. Тому вважаємо за потрібне висвітлити деякі аспекти латинських запозичень у тісному зв'язку з історичними подіями.

Наявність багатовікових господарських, торгових, військових та культурних зв'язків германців з римлянами у давній період зумовили запозичення з латині. У дописьмовий період відомо понад 600 слів запозичень. Оскільки римляни було на більш високому щаблі розвитку, германці засвоювали нові поняття разом з їх назвами. Інтенсивне проникнення латинських слів у мови західно-германських племен починається одночасно з просуванням римлян за Рейн та Дунай впродовж останніх років до нашої ери та перше десятиріччя нашої ери. Спочатку римляни просунулись далеко вглиб германської території та приєднали до імперії землі аж до Ельби. Проте повстання германських племен відкинуло римлян на Рейнський кордон (9 рік н.е.). Римлянам довелося перейти до оборони, і вони зміцнили свій кордон низкою укріплень від Північного моря уздовж Рейну (сучасні Кельн, Майнц, Страсбург) – так званий «Римський вал». Під його захистом було поселено близько 100 тисяч римських колоністів з родинами. Саме ці колонії стали центрами римського культурного впливу на германські племена, які поступово зазнають сильної романізації. На цьому кордоні виникали військові зіткнення римлян з германцями, встановлювались міцні торговельні зв'язки, як результат маємо такі запозичення: лат. *сауромаркітант, торгівець іжею та напоями*>сучас. *kaufen*торгувати, продавати, купувати, лат. *moneta*>сучас. *Münze*монета, лат. *saccus*>сучас. *Sack*мішок, лат. *asinus*>сучас. *Esel*осел, лат. *pipere*>сучас. *Pfeffer*перець. Особливо багато запозичень із землеробської сфери (рільництво, реманент, виноградарство): лат. *vīnum*>сучас. *Wein*вино, лат. *caulis*>сучас. *Kohl*капуста, лат. *cucurbita*>сучас. *Kürbis*гарбуз, лат. *sinapis*>сучас. *Senf*гірчиця, лат. *menta*>сучас. *Minze*мята.

Разом з торгівельними зв'язками, причиною широкого проникнення латинських слів у німецький словник був процес етнічного змішування. Багато германців служили в римському війську і в державному апараті Риму. Міжетнічні шлюби також сприяли перенесенню господарського досвіду, нових понять, а разом з тим і слів – переважно назв хліборобських знарядь, культурних рослин, оборонних споруд, хатнього майна, виноградарства, торгівлі, будівельної справи. Германці познайомилися із кам'яними спорудами, які були їм невідомі: лат. *mūrus*>сучас. *Mauer*стіна з каменю, лат. *tēgula*>сучас. *Ziegel*черепиця, лат. *pisem*>сучас. *Pech*смола. Перейняли особливості будівель та їх назви (*Kellern*ідвал, *Küche*кухня, *Fenster*вікно – раніше *Windauge*глаз для вітру), предмети домашнього господарства та побуту (*Kissen*подушка, лат. *charta*>сучас. *Kerze*свічка), запозичення зі сфери кулінарії (*Kessel*чайник, *Pfanne*сковорода, *Käse*твердий сир, *Butter*масло).

Разом з новим різновидом якоря (лат. *ancora* на позначення дворогого металічного якоря) германці запозичили і його назву (сучас. *Anker*), а старе позначення примітивного якоря-каменю було втрачено, також у сферу мореплавства потрапили слова *Kettelanцуг*, *Riemenвесло*, *кермо*.

Незначною є кількість запозичень з військової справи (лат. *campusполе бою*, *відкритий бій* >сучас. *Kampfборотьба*). З військовими дорогами пов'язане виникнення слова *Straße* від лат. *viastrāтабрукована вулиця* та *миля* (*Meile*) лат. *mīlia тисяча кроків*.

Перший прошарок вищезазначених запозичень підпадав під фонетичні закони німецької та інших германських мов. Причиною цього є запозичення усним способом безпосередньо з вульгарної (народної, розмовної) латині, яке також дало більше можливостей відхилення від первинного значення або форми – явище асиміляції.

А вже друга хвиля запозичень відбувалась здебільшого письмово, опосередковано. Вплинуло на це розповсюдження християнства у VIII-XI століттях. Запозичення релігійних понять (сучас. *Klosterмонастир* < лат. *Clastrum*, сучас. *Münsterсобор* < лат. *Monasterium*, сучас. *Mönchмонах* < лат. *monachus*, а також дієслова *opfernжертвувати*, *segnenблагословляти*, *хреститися*).

Франкські та англосаксонські місіонери принесли поняття з державного управління (*Zinsпроценти*, сучас. *schreibenписати* < лат. *scribere*, *Pferdkінь* спочатку мав значення поштового коня).

Із розповсюдженням писемності у монастирях та школах з'явилися поняття *Schuleшкола*, *Tintечорнило*, *Tafelдошка*, *Briefлист*, *Spiegelдзеркало*.

Завдяки розвитку садівництва, городництва та квітникарства у монастирях словник збагатився словами *Lilielілія*, *Roseроза*, *Petersilienпетрушка*, *Brezelхлібець з тіста у формі схрещених рук*.

Через розповсюдження писемності у другому прошарку запозичень є дієслова та прикметники (*sauberчистий*, *spendenжертвувати*, *дарувати*, *trachtenпрагнути*, *predigenпроповідувати*, *повчати*, *labenтішити*), у той час як перший прошарок – виключно іменники для номінації нових предметів та явищ оточуючої дійсності.

Епоха Відродження та гуманізму переорієнтувала світогляд і позначилася розквітом науки, мистецтва, літератури, освіти, музики, живопису. Тому поширився ряд запозичень з латинської мови у німецьку у вищезазначених сферах: *Textтекст*, *Logikлогіка*, *Philosophieфілософія*, *Astronomieастрономія*, *Kometкомета*, *Mixturмікстура*, *Medizinмедицина*, *Akademieакадемія*, *Auditoriumаудиторія*, *Aulaактова зала*, *Examenекзамен*, *Fakultätфакультет*, *Gymnasiumгімназія*, *Doktorдоктор*, *Rektorректор*, *Professorпрофесор*, *Studentстудент*, *Harmonieгармонія*, *Melodieмелодія*, *Noteзапис*, *нота*, *Pauseпауза*.

Деякі латинські запозичення настільки асимілювалися в німецькій мові, що стали сприйматися як споконвічно німецькі (*Tisch*, *Fenster*, *Mühle*, *Wein*, *schreiben*).

Під час дослідження ми дійшли висновку, що вивчення латині у вищій школі необхідне для формування як лінгвістичної, так і культурної компетенції майбутніх вчителів. Вважаємо також важливим етимологічне вивчення латинських запозичень для розуміння внутрішньої форми слова та первинного значення латинських слів, оскільки латинь вплинула на романські та германські мови, які є основним об'єктом вивчення студентів-філологів ВНЗ.

Література

1. Филичева Н. И. История немецкого языка / Н. И. Филичева. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 308 с.

Анна Каверіна

Науковий керівник – доцент Архіпова І.М.
м. Бахмут

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ ВКЛЮЧЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

У працях із лінгвістики тексту терміни «інтертекст», «інтертекстуальність» разом із терміном «діалогічність» отримали дуже широке поширення. Однак як у вітчизняній, так і в зарубіжній лінгвістиці не існує чіткого теоретичного обґрунтування понять, які стоять за цими термінами.

При дослідженні поняття «інтертекстуальність», цілком обґрунтовано розрізнити дві її сторони – дослідницьку і авторську. З точки зору дослідника, інтертекстуальність – це установка на більш поглиблене розуміння тексту або дозвіл нерозуміння тексту за рахунок встановлення багатовимірних зв'язків з іншими текстами, пов'язаними з прецедентним текстом. За аналогією з інтертекстуальністю можна говорити про автотекстуальності, коли нерозуміння дозволяється за рахунок встановлення багатовимірних зв'язків, породжуваних певної циркуляцією інтертекстуальних елементів усередині одного й того ж тексту [1].

З точки зору Н.А. Фатєєвої, інтертекстуальність – це спосіб «генезису власного тексту і постулювання власного авторського «Я» через складну систему відносин опозицій, ідентифікації і маскуванню з текстами інших авторів» [2]. Аналогічно можна говорити про автоінтертекстуальність, коли при породженні нового тексту ця система опозицій, ідентифікацій і маскуванню діє вже у структурі ідіолекта певного автора, створюючи багатовимірність його авторського «Я». Таким чином, у процесі творчості другим «Я» письменника, з яким він вступає у «діалог», може бути як письменник-попередник, так і він сам. У процесі осмислення та опису створюється «діалогічність» літературних текстів. Ця «діалогічність» робить очевидним, чому подвійність стає настільки органічним способом інтертекстуалізації:

співвіднесення тексту з іншими породжує «двійників» як на рівні сюжету, так і на рівні «текст–текст» [3].

Стає очевидним, що будь-яке інтертекстуальне зближення ґрунтується не тільки на лексичних збігах, але й на структурній схожості. Саме тому слід говорити не тільки про власне міжтекстові зв'язки, а й про глибші впливи.

Завдяки авторській інтертекстуальності весь простір художньої та культурної пам'яті вводиться в структуру новостворюваного тексту як смислотворчий елемент, і, таким чином літературна традиція йде не з минулого в сьогодення, а із сьогодення в минуле.

У постмодерністських текстах кожен контакт із попереднім текстом обертається зв'язком, у результаті інтертекстуальний зв'язок набуває характеру каламбуру, гіперболи або їх нашарування. Так, з'єднуються «високий» і «низький» реєстри художнього тексту.

Аналізуючи тексти художніх творів різних авторів, можна виділити центрові, що виконують роль ядра при встановленні інтертекстуальних зв'язків. Вони вказують досліднику на інтертекстуальні відносини між текстами, у яких стильове завдання виражене слабше.

Таким чином, можна виділити функції інтертексту в художньому тексті. У першу чергу, інтертекст дозволяє ввести у свій текст деяку думку чи конкретну форму представлення думки, об'єктивувати до існування даного тексту як цілого. Отже, *«кожен твір, вибудовуючи своє інтертекстуальне поле, створює власну історію культури, переструктурується весь попередній культурний фонд»* [4]. Таке висловлювання означає, що в художній текст можна ввести і фрагменти «текстів» інших мистецтв.

Межтекстовою зв'язку створюють вертикальний контекст твору, у зв'язку з чим він набуває смислової неоднорідності. У цьому плані інтертекст, породжуючи конструкції «текст у тексті» і «текст про текст», створює подобу тропеїчних відносин на рівні тексту.

Теорія інтертекстуальності дозволяє бачити «метафору» там, де відбувається зближення текстового фрагмента і фрагмента прецедентного тексту, не представленому читачеві фізично. Явище породження сенсу розгортається між реально даним і тим цільним текстовим фрагментом, що є у читача в пам'яті. Так, два тексти стають семантично суміжними. Це породжує ефект метатекстової метонімії, граничним виявом якої є звуковий параграматизм (коли зі звукових частин збирається анаграмоване ціле).

Тенденція розгортання навколо досліджуваного тексту цілого «пучка» дозволяє художнику слова визначити свою відмінність від інших авторів, затвердити власне творче «Я» серед інших і по відношенню до інших. По суті, інтертекстуальність стає механізмом метамовної рефлексії. Однак інтертекстуалізація й авторефлексія, доведені до абсурду і пропущені через теорію «деконструкції», тобто руйнування, Ж. Дерріда як раз приводять до зворотного ефекту – повного розчинення, розсіювання авторського «Я» у семіотичному просторі «чужих» слів і образів «третього особи». Р. Барт пише так: «Суб'єктивність зазвичай розцінюється як повнота, якій «Я» насичує

тексти, але насправді – це «лжеполнота», це всього лише сліди тих кодів, які складають дане «Я». Таким чином, моя суб'єктивність врешті-решт являє собою лише банальність стереотипів» [4]. Отже, функції інтертексту в кожному тексті визначаються виключно через «Я» його автора, оскільки введення інтертекстуального відношення – це насамперед спроба ґрунтовного переосмислення іншого тексту з метою отримання нового сенсу «свого» тексту. Ступінь збільшення сенсу в цьому випадку і є показником художності інтертекстуальної фігури. Інтертекстуальні зв'язки носять різний характер, залежить від авторського задуму.

Слід відзначити органічний зв'язок інтертекстуальності з ономастикою. У текстах зустрічається багато імен і назв (онімів), що дозволяє робити висновок про ономастичність складовою поняття «інтертекстуальність».

Прецедентними текстами можуть бути антропоніми (імена людей), топоніми (географічні назви), поетоніми (імена в літературному творі, виконують характеризувати функцію).

Функціонально оніми виконують у тексті ту роль, яку визначив їм автор, тобто залежать від авторського задуму.

На думку вчених, роль прецедентних текстів полягає в тому, що вони виступають як цілісний знак, що відсилає до тексту. Функції інтертекстуальності в художньому тексті полягають у такому:

- вступ інтертекстуального відношення дозволяє ввести в новий текст деяку думку чи конкретну форму представлення думки, об'єктивувати до існування даного тексту як цілого;
- межтекстові зв'язку створюють вертикальний контекст твору, у зв'язку з чим він набуває неодновимірності сенсу;
- інтертекст створює подобу тропеїчних відносин на рівні тексту, а інтертекстуалізація виявляє свою конструктивну функцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 86 с.
2. Денисова Г. В. В мире интертекста: язык, память, перевод / Г.В. Денисова. – М. : Азбуковник, 2003. – 297 с.
3. Захаренко І.В., Червоних В.В. Лінгво-когнітивні аспекти функціонування прецедентних висловлювань /І.В. Захарченко, В.В Червоних // Лінгвокогнітивний проблеми міжкультурної комунікації. – М. : МГУ, 1997. – С. 100–115.
4. Ільїн І.П. Стилїстика інтертекстуальності: теоретичні аспекти / І.П. Ільїн // Проблеми сучасної стилїстики: Збірник науково-аналітичних праць. – М.: Наука, 1989. – С. 191–195.

КОМП'ЮТЕРНІ НЕОЛОГІЗМИ ЯК ОКРЕМА МІКРОСИСТЕМА МОВИ

Словниковий склад української мови, як й інших мов, постійно розвивається. Поява нових умов існування людини, нові стосунки між комунікантами, нові галузі знань та новітні концепції вимагають відповідних змін у мові, що відображували б навколишню реальність та внутрішній світ мовця. Адже саме лексичний склад є тим компонентом мови, якому притаманні постійні зміни, пов'язані з новими когнітивними та комунікативними потребами мовців. У такий спосіб у мові з'являються численні нові слова – неологізми – лексичні відповідники до змінених умов спілкування.

Сьогодні сфера високих технологій стала одним із головних постачальників нових лексичних, семантичних і фразеологічних одиниць в українську мову відповідно до нових тенденцій й напрямків науково-технічного розвитку (Кристал; Нуолз та Еліот; Ван Дайк). Адже нові предмети, явища, процеси й факти потребують адекватного найменування, що здійснюється шляхом переосмислення наявного мовного матеріалу, поповнення словникового складу лексичними та фразеологічними інноваціями.

Проведений аналіз фактичного матеріалу свідчить, що основними сферами використання неологізмів виступають суспільно-політична галузь, комп'ютерні технології, ЗМІ та економіка.

Метою запропонованого дослідження є аналіз семантичних особливостей комп'ютерних неологізмів як лексико-семантичної підсистеми сучасної української мови, до складу якої входять не тільки власне комп'ютерні терміни, а також до лексики зі сфери мобільного зв'язку, іншими словами, «комп'ютерно марковані» мовні одиниці.

Творення комп'ютерної лексики української мови відбувається шляхом запозичення з англ. мови (file – 'файл', processor – 'процесор', bite – 'байт', floppydisk – 'флорі-диск', joystick – 'джойстик' – транскрипція; bit – 'біт', port – 'порт', adapter – 'адаптер', digitizer – 'дигітайзер', cursor – 'курсор', ENIAC – 'ЕНІАК' – транслітерація; matrix – 'матриця', matrixprinter – 'матричний принтер', liquidcrystaldisplay – 'ЖК дисплей' – калькування); перекладу англ. терміна словами нейтральної лексики або професіоналізмами з інших галузей (Windows (операційна система) – 'віконця'), фонетичного походження (shareware – 'шаровари', button – 'бутон'), а також за допомогою таких засобів словотвору: суфіксальний (arcade (комп'ютерна гра) – аркадна); префіксально-суфіксальний (toattach – приаттачити 'приєднати файл до листа'); графічні скорочення (IBM – айбіємка), складання основ (мишодром 'килимочок для миші'); складноскорочені слова (системний оператор – сисоп), усічення (notebook (ноутбук) – ноут); універбація – формування містких новотворів на основі словосполучень та описових зворотів: (theTrojanHorse – Троянський кінь

– троян, троянець, кінь ‘вірусна комп’ютерна програма’); контамінація - (user>юзер + звір = юзвір ‘користувач’) [2, с. 9-10].

Загалом комп’ютерні неологізми виступають як семантична мікроструктура, особлива різнопланова категорія у складі номінативної системи мови.

Упровадження інформаційних технологій сприяло створенню глобальної комп’ютерної мережі Інтернет, яка поступово перетворилася на самостійне соціокультурне середовище. Комп’ютерно опосередкована комунікація (соціальні мережі, електронна пошта, чати, інтернет-форуми тощо) сприяла формуванню особливого лексикону та утворенню неологізмів, характерних для сфери новітніх технологій.

Соціальна значущість процесів та явищ, пов’язаних із сучасним етапом «цифрової революції», зумовлює формування досить розгалужених лексико-семантичних парадигм. Досить помітною стає роль комп’ютерних інновацій у постачанні нових слів до української мови, у збагаченні її термінологічного та фразеологічного фондів. Причиною ж інкорпорування одиниць комп’ютерного лексикону в узус носіїв української мови та її фахових підсистем є підвищений інтерес до високих інформаційних технологій [3, с. 57].

Отже, мова має змінюватися разом із життям, інакше людина постійно зустрічатиметься з проблемою невизначеності. Тому головним завданням сучасної лінгвістики є вивчення мови в співвідношенні з розвитком науки, техніки, загалом суспільства [3, с. 13].

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградова Н. В. Компьютерный сленг и литературный язык: проблемы конкуренции / Н. В. Виноградова // Исследования по славянским языкам. Корейская ассоциация славистов, Сеул, 2001. – С. 6.

2. Ерёмина Н. К. Лексика и фразеология компьютерного подъязыка : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 – теория языка, 10.02.01 – русский язык / Н. К. Ерёмина. – Тамбов, 2012. – 25 с.

3. Клименко О. Л. Функціонально-семантична трансорієнтація лексем у сучасній англійській мові [Електронний ресурс] / О. Л. Клименко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер. : Філологія. – 2015. – № 18. – Т. 2. – Режим доступу :

http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v18/part_2/Filologi18-2.pdf.

4. Коробова І. Новітні англійські запозичення у сфері високих технологій сучасної української мови [Електронний ресурс] / І. Коробова. – Режим доступу :

http://ddpu.drohobych.net/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2013-21.pdf.

5. Кравцова Т. Ю. Оцінні неологізми-найменування особи як мовне та суспільне явище / Т. Ю. Кравцова // Вісник студентського наукового товариства : зб. наук. пр. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2012. – Вип. 31 – С. 9-13.

6. Левітін Т. Л. Особливості відтворення українською мовою запозичених з англійської мови комп'ютерних термінів / Т. Л. Летвін // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – Вип. 5. – 2007 (46). – Ч. 1. – С. 20-24.

Катерина Коханова
Науковий керівник – доцент Семенова О.В.
м. Бахмут

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО ДИСКУРСУ

Інтернет, з'явившись порівняно нещодавно, став одним із найпопулярніших суспільних явищ. Спочатку головною його функцією був швидкий і легкий доступ до різного роду інформації. Однак сьогодні провідною стає комунікативна функція. Процеси комунікації в Інтернеті супроводжуються формуванням нових норм спілкування, пов'язаних із певними особливостями Інтернету.

Електронний дискурс (*discours électronique médié*) – це мовне спілкування на Інтернет-сайтах, воно має інтерактивний характер, протікає в режимі реального часу і реалізується в письмовому вигляді.

Основною рисою електронного дискурсу, особливо дискурсу чатів і форумів є яскраво виражена тенденція до аграматизму (*agrammatisme*), тобто відхилення від норм літературної мови (*français standard*) з боку продуцента тексту, що виявляється на всіх мовних рівнях.

Висока динамічність спілкування змушує користувачів форумів та чатів максимально скорочувати час написання повідомлення. Для цього використовується такий прийом, як розшифрування (*décodage*) (82% випадків), коли на письмі передається звучання слова: *qui se me fé chier* – *ce qui me fait chier* (те, що мені неприємно), *queske* – *qu'est-ce que* (що), *ossi* – *aussi* (теж). Також для прискорення мовлення часто опускаються діакритичні знаки (79%): *ma chere* – *ma chère* (моя любя); *biensur* – *bien sûr* (звісно); *ravi de te connaitre* – *ravi de te connaître* (радий з тобою познайомитися). При цьому, якщо відсутність діакритичного знаку змінює звучання слова, використовується розшифрування (24%): *guerriir* – *guérir* (видужати), *sa* – *ça* (це).

На лексичному рівні були виявлені такі особливості.

Використання різних пластів лексики. Найчастіше стикаємось зі сленговими і розмовними виразами (*slang et expression familière*) (90%), такими, як: *le surfer* – користувач Інтернету, *le mec* – хлопець. Часто використовується знижена лексика (*lexique populaire*) (61%), наприклад: *la daube* – дурниця, *je n'ai pas assez d'artiche* – у мене не дуже багато грошей.

Використання великої кількості аббревіатур і скорочень (*abréviation*). Зустрічаються скорочення навіть у формах ввічливості та загальноживаних словах. Наприклад: *bsr* – *bonsoir* (доброго вечора), *psk* – *parce que* (тому що). Також часто відбуваються скорочення прислівників (*adverbe*) (57%) (*perso* – *personnellement* (особисто), *tj* – *toujours* (завжди)), займенників (*pronom*) (97%) (*jte* – *je te* (я тобі), *jpeux* – *je peux* (я можу)). Значно рідше можна зустріти скорочення іменників (*nom, substantif*) (36%) (*le mag* – *le magasin* (магазин), *l'info* – *l'information* (інформація)) та прикметників (*adjectif*) (39%) (*sympa* – *sympatique* (симпатичний)). Частотними є і «звукові» скорочення (36%): *jme* – *j'aime*, *ms* – *mais*.

Широке використання англіцизмів (*anglicisme*) і англійських слів. В основному виявляються запозичення (*emprunt*) загальноживаних слів (70%): *le look* – образ, *je download* – я завантажив. Стикаємось також із запозиченням загальноживаних сучасних вигуків американського походження, таких, як *lol* (*laughing out loud*) – гучно сміюсь, *wow* – вигук, що символізує здивування.

Для надання спілкуванню більшої емоційності була розроблена ціла семіотична система, що функціонує тільки в електронному середовищі – це так звані емотикони (*émoticône*), або частіше зустрічається варіант назви – смайлики (*smiley*) (93%). Наприклад: *c'est trop dur :(* (це дуже важко) – для вираження смутку, *est bien sympa aussi ^^* (теж дуже хороший) – для вираження радості, *les béru <3* – для вираження любові.

Слід зазначити, що під впливом Інтернету мова в деякій мірі спрощується: слова починають скорочуватися, замінюватися іншомовними еквівалентами, широко використовуються аббревіатури. Також спостерігається зниження рівня грамотності Інтернет-користувачів. Не можна не погодитися з фахівцями, які відзначають, що зараз спостерігається активна «інтернетизація» мови, пов'язана з технічною експансією Інтернету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ван Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. Ван Дейк – М. : Прогресс, 1989. – 310 с.
2. Ушаков А.А. Интернет-дискурс как особый тип речи / А. А. Ушаков // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2, «Филология и искусствоведение». – 2010. – № 4. – С. 170–174.
3. Шевченко І.С. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / І. С. Шевченко, О. І. Морозова – Х. : Константа, 2005. – 236 с.
4. Pecheux M. L'inquiétude du discours / M. Pecheux – P. : Editions des Cendres, 1990. – 387 p.

ТИПОЛОГІЯ ЗАГОЛОВКІВ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ

Розуміння тексту починається, як правило, з однієї з його сильних позицій – заголовка. З точки зору композиційного розташування, заголовок – це структура, що передує тексту, стоїть над ним і перед ним. Водночас заголовок, будучи обов'язковою частиною тексту і маючи фіксоване положення, сприймається як мовний знак (перший знак художнього твору), що знаходиться поза текстом і має певну самостійність. Таким чином, заголовок є повноправним компонентом тексту, який входить до текстової структури як один із компонентів і утворює цілісність тексту. Зазначимо, що в змістовній структурі твору заголовку належить суттєва роль: він передає в стислій формі основну тему або ідею твору. Отже, йдеться про згорнення текстової інформації, найсуттєвіша частина якої сконцентрована в сильних позиціях.

Насамперед зазначимо, що, підкреслюючи надзвичайну важливість заголовків, їх текстоутворювальну і текстооформлювальну функції, більшість дослідників, за спостереженнями Г. Лукаш [2, 158–159], називають заголовок рамочним знаком, іменем, темою тексту, предикатом, сильною позицією, смисловою домінантою, висловлюванням про висловлення, вихідною номінацією, аббревіатурою тексту, особливим експресіодом, насамкінець, особливим різновидом власних назв у художньому тексті (В. Кухаренко, Л. Грицюк, В. Григор'єв, Ю. Карпенко, Л. Ноздріна, О. Фонякова), що, на наш погляд, вказує на значний інтерес до цього терміна вчених і його особливе місце в сучасній науці.

На думку переважної більшості дослідників, існують такі типи заголовків англomовних текстів: 1) заголовок – ім'я героя; 2) заголовок – опис героя; 3) заголовок – тема твору; 4) заголовок – жанр твору.

Заголовок першого типу привертає увагу читача до певного персонажа. Такі назви зазвичай ніякої інформації, окрім натяку на статтю, не несуть, незважаючи на те, що власна назва як така має здатність конкретизувати особу. Імена народних героїв або просто відомих людей увійшли до назв різноманітних творів. Багато письменників XIX–XXI ст. користувалися саме таким прийомом привертання уваги до своїх творів. Наприклад, «Martin Eden» Дж. Лондона, «Mrs Dalloway» В. Вулф, «Colonel Jack» Д. Дефо, «Pamela Nubile» С. Річардсона, «Jonathan Wild» Г. Філдінга, «Roderick Random» Т. Смоллета, «Peregrin Pickle», «Tristan Shandy» Л. Стерна, «The Life and Adventures of Nicholas Nickleby» Ч. Діккенса.

У другого типу заголовку зв'язок із текстом складніший, аніж у першого. Він зосереджує увагу на персонажі, але водночас і характеризує його, хоча й не

прямим способом. Наприклад, «The French Lieutenant's Woman» Дж. Фаулза, «The Quiet American» Дж. Гріна.

Наступний тип відображає тематику твору, що засвідчує інформативність таких назв, наприклад: «A Portrait of the Artist as a Young Man» Дж. Джойса, «An American Tragedy», «A Farewell the Arms» Е. Хемінгуея. Можливі також різні комбінації на зразок «ім'я героя + місце події»: «On the Quay at Smyrna» Е. Хемінгуея.

І останній тип указує на жанр художнього твору, де автор нібито ухиляється від того, щоб дати назву творові. Але в цих заголовках є більше, ніж просто назва, наприклад: «The Forsyte Saga» Дж. Голсуорсі, «An Unfinished Story» С. Моема.

Тож, можна дійти висновку, що заголовок – це текстовий знак, що є обов'язковою частиною тексту і має в ньому фіксоване положення. Тема займає сильну позицію, яка в силу протиставлення всьому тексту є ефективним засобом залучення уваги читача до важливих за змістом моментів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту: Учебник. – Одеса: Латстар, 2002. – 292 с.
2. Лукаш Г. Образно-семантична прагматика заголовків // Функціонально-когнітивні вияви граматичних структур: Зб. наук. пр. – К. : ІЗМН, 1998. – С. 158–165.

Кувшинова Анастасія

Науковий керівник – ст. викладач Тітова О.Б.
м. Бахмут

ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЛІНГВІСТИЦІ

Протистояння «чоловік – жінка», «сильна стать – слабка стать» сьогодні привертає увагу не тільки філософів, соціологів, психологів, культурологів, але й мовознавців.

Суспільна мораль не одне століття диктувала кожній статі певний набір соціальних ролей, проте це нікого не бентежило. Особливого значення питання статевого (гендерного) розмежування набули в сучасному суспільстві, де традиційні ролі чоловіка й жінки в соціумі зазнали значних змін. Цим і пояснюється стрімке зростання кількості публікацій, присвячених проблемам гендерної диференціації.

До середини 60-х рр. ХХ ст. термін "гендер" використовували в англійському мовознавстві як граматичну категорію роду. Пізніше, унаслідок бурхливого розвитку феміністського руху в США та Західній Європі, в основі якого лежали питання соціального міжстатевого розмежування, дефініцію запозичили суспільно-гуманітарні науки (філософія, психологія, соціологія,

історія) для визначення психологічних, соціальних та культурних відмінностей між чоловіками та жінками.

У 1963 році американський психолог Р. Столлер на конгресі психоаналітиків у Стокгольмі виступив із пропозицією ввести термін, що позначає «стать у соціальному контексті». Слово «стать», як доводив учений, стосується біології (гормони, гени, нервова система, морфологія), а «гендер» – культури (психологія, соціологія) [8, с. 8].

Отже, Р. Столлер установив залежність між розумінням соціальних ролей чоловіків та жінок, їхніми рисами характеру та особливостями суспільного розвитку. Як аналітична категорія, дефініція була введена до наукового обігу істориком Дж. В. Скоттом, що вважав «гендер» частиною соціальних відносин.

До лінгвістичної науки «гендер» повернувся наприкінці ХХ ст. для розмежування культурно-обумовлених та біологічних характеристик обох статей [11, с. 1353].

Антропоцентризм як один із основних принципів сучасної лінгвістики обумовив інтерес науковців до вивчення гендерних аспектів мови. Достатньо інтенсивно велися та ведуться такі дослідження в західному мовознавстві (R. Lakoff, D. Spender, S. McConnell-Ginet, S. Romaine, D. Cameron, J. Coats, A. Clarke-Stewart, E. B. Grief, R. Wodak, S. Mills, J. Sunderland, S. Tretchler, N. Besnier, J. Sidnell, M. Talbot, S. F. Kiesling, E. Morris, J. Swan, R. Lakoff, R. Wodak, L. Litosselitti, D. Tannen, P. Eckert J. Sidnell, B. Benwell тощо).

У центрі уваги вчених знаходяться питання гендерної асиметрії, номінації, особливостей мовленнєвої діяльності та поведінки, обумовлених статтю, психолінгвістичний аналіз письмових текстів, створених чоловіками та жінками тощо.

Вітчизняна гендерологія представлена дослідженнями на матеріалі лексики (О. Л. Бессонова, Г. І. Емірсуїнова), фразеології (С. О. Швачко), психолінгвістичними (О. М. Холод) та соціолінгвістичним розвідками (О. В. Теслер, О. Д. Петренко, М. П. Дожук, О. І. Семиколенова, А. Г. Шиліна), вивченням мовленнєвої поведінки статей (О. М. Галапчук, А. А. Семенюк, К. В. Цимбал, Є. Дуйко), аналізом гендерного аспекту художнього дискурсу (Н. Д. Борисенко, І. В. Кузнецова) тощо.

Таким чином, вивчення гендерного параметра в мові та мовленні – це актуальний та достатньо перспективний напрямок сучасної лінгвістичної науки. Зараз ми говоримо про розвиток ще однієї галузі у вітчизняному мовознавстві – гендерної лінгвістики (або лінгвістичної гендерології), що займається виявом особливостей найменування осіб чоловічої та жіночої статі, а також вивченням мовленнєвої поведінки особистості залежно від статі.

Поняття «гендеру» тісно пов'язане з поняттям шаблону, стереотипу. Оскільки саме суспільно-політичні, соціальні та культурні стереотипи впливають на формування гендерної лінгвістики. Гендерна теорія не виключає існування природних біологічних відмінностей між чоловіками та жінками, проте разом із тим стверджує, що вони не можуть бути визначальними стосовно соціальної ролі людини.

Як відомо, чоловіче начало, згідно з патріархальною традицією, домінує в суспільстві. Унаслідок чого стать у лексичній системі мови представлена асиметрично, що відтворює традиційні стереотипи та уявлення про розподіл соціальних ролей чоловіка й жінки, тобто передбачає навмисну дискримінацію. Така ситуація є неприйнятною щодо мови. Звичайно, гендерно орієнтована лексика є окремим випадком соціальних стереотипів, проте вона настільки давно й міцно вкоренилася в мові, що зменшення або ігнорування ролі жінки за допомогою мовних засобів залишається непомітним, а вживання подібної лексики не несе злого наміру.

Мова, безумовно, не лише є антропоцентричною, але й андроцентричною – жінці в ній відводиться другорядна роль, а вся картина світу заснована на чоловічих цінностях. Це система принципів, у центрі якої чоловіча індивідуальність [3, с. 9-10, с. 29-30]. Отже, усе жіноче – відхилення від норми.

Дослідження гендерних асиметрій мови сприяло більш глибокому вивченню, а також перегляду словотвірної та номінативної систем. Важливу роль тут відіграв феміністський рух. У мовознавстві навіть виник особливий напрямок – феміністська лінгвістика. Її основним досягненням стало те, що в боротьбі за рівні права жінка змогла «інакше побачити» себе через мову, подолати чоловічу мовну домінантність. Про це свідчить, наприклад, факт появи «політкоректних» назв професій. У сучасному урбанізованому світі політкоректність та гендерна нейтральність посідають важливе місце, адже мають бути враховані інтереси та погляди всіх членів суспільства. Таким чином, фемінізм вплинув на політкоректність, а вона, у свою чергу, – на мову.

Література

1. Бондаренко О. Гендерний підхід у лексичній семантиці / О. Бондаренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія «Лінгвістика» : Збірник наукових праць. – Вип. IV. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2006. – С. 71-75.
2. Горошко О. І. Гендерні аспекти інтернет-комунікацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора соц. наук : спец. 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології / О. І. Горошко. – Харків, 2009. – 35 с.
3. Емірсуїнова Г. І. Гендерно-марковані неологізми англійської мови / Г. І. Емірсуїнова // Вісник Запорізького національного університету. – №1. – 2010. – С. 180-183.
4. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 359 с.
5. Комов О. В. Гендерний аспект перекладу / О. В. Комов // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2011. – Вип. XXIV. – Ч.1. – С. 409-417.
6. Маслова Ю. П. Гендерний дискурс сучасних друкованих україномовних ЗМІ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Ю. П. Маслова. – Луцьк, 2011. – 20 с.

7. Поліщук О. О. Гендерна проблематика в лінгвістиці [Електронний ресурс] / О. О. Поліщук, О. М. Тепла. – Режим доступу :

http://www.rusnauka.com/30_NNM_2012/Philologia/7_119586.doc.htm.

8. Пушкарева Н. Л. Что такое «гендер»? (Характеристика основных концепций) / Н. Л. Пушкарева // Гендерная теория и историческое знание : Материалы второй международной научно-практической конференции / Отв. ред. А. А. Павлов, В. А. Семенов. – Сыктывкар : СыктГУ, 2005. – С. 8-20.

9. Собецька Н. В. Гендер і мова в сучасному лінгвістичному світі [Електронний ресурс] / Н. В. Собецька. – Режим доступу :

<http://ukrmova.com.ua/zmist-zhurnalu/vipusk-15/gender-i-mova-v-suchasnomu-lingvistichnomu-sviti/>

10. Сорокіна Л. Є. Гендерні студії: здобутки та перспективи досліджень / Л. Є. Сорокіна // Вісник Житомирського державного університету. – Вип. 51. – Філологічні науки. – С. 220-223.

11. Lakoff R. Language and Woman's Place / R. Lakoff. – New York : Harper, 1975. – P. 174-175.

Вікторія Курдюмова

Науковий керівник – доцент Пожидаєва Н. П.
м. Бахмут

ДО ПРОБЛЕМИ МОВНИХ ЗВОРОТІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Питання природи фразеологічних одиниць не є всебічно й остаточно розв'язаними лінгвістичною наукою. До цього часу, наприклад, існує розбіжність у поглядах мовознавців на предмет фразеології, її обсяг. Ось чому саме від з'ясування такого поняття, як зміст фразеологічної одиниці, від характеристики його найважливіших диференційних ознак, тобто тих рис, які дозволяють нам фразеологізм називати фразеологізмом, залежить вивчення фразеології в цілому, а також окремих її аспектів. Відсутність чітких критеріїв у визначенні самої сутності фразеологічної одиниці негативно відбивається на укладанні фразеологічних словників.

У характеристиці стійких словосполучень академік В.В. Виноградов виходить із того, що "більшість людей говорить і пише за допомогою готових формул, кліше. У системі сучасної літературної мови слова більшою мірою функціонують не як вільні, раптово зіткнуті і зчеплені окремі компоненти мови, а займають постійні місця в традиційних формулах" [3, с. 98]. З цією думкою збігаються і висловлювання М.М. Шанського про те, що основною ознакою фразеологічних одиниць є відтворюваність. Такі міркування дають можливість усі загальноновживані сполучення слів поділити на два типи: відтворювані й невідтворювані [8, с. 125].

Перший тип – це сполучення слів (словосполучення і речення), які ми легко складаємо в процесі мовлення на основі особистого сприйняття і уявлення. Такі сполучення не зберігаються у готовому вигляді. Другий тип становлять вирази (словосполучення і речення), які засвоюються у нашій пам'яті як готові одиниці мови. Такі словосполучення не доводиться щоразу будувати заново. Ми лише відтворюємо їх у тому вигляді, у якому вони закріпилися в мові. Оскільки відтворюваність властива не лише стійким словосполученням, але й цілим реченням (прислів'ям, приказкам, афоризмам), то виникла розбіжність у поглядах мовознавців як на предмет фразеології, так і на її обсяг.

Особливе місце у мовознавстві займає семантична класифікація В.В. Виноградова. Опрацьована на ґрунті синтаксичних ідей О.О. Шахматова з урахуванням результатів наукових досліджень швейцарського стиліста Ш. Баллі, ця класифікація, по суті, започаткувала основи фразеології як лінгвістичної дисципліни. Термін "фразеологічна одиниця", введений саме В.В. Виноградим, мав використовуватися для позначення тих сполук, які не утворюються в процесі мовлення, а відтворюються за традицією. Отже, відтворюваність, на думку В.В. Виноградова, є основною ознакою фразеологізму. Б.О. Ларін під фразеологічними одиницями розумів такі стійкі словосполучення, які характеризуються втратою первісних реалій і появою нового метафоричного значення [7, с. 87]. "Фразеологічна одиниця, – зазначає О.М. Бабкін, – це така одиниця мови, якій властива цільність, що виникає у результаті послаблення лексичного значення у слів її компонентів" [1, с. 105]. С.Г. Гаврін підкреслює: "Фразеологічна одиниця – це відтворювана загальноживана мовна одиниця, цілісна за своїм значенням і складена з двох і більше повнозначних слів" [4, с. 213]. "Фразеологічна одиниця, – на думку М.М. Шанського, – це відтворювана в готовому вигляді одиниця мови із двох і більше наголошуваних компонентів слівного характеру, фіксована (тобто постійна) за своїм значенням, складом і структурою" [8, с. 75]. В.П. Жуков фразеологізмом називає "стійку, нарізно оформлену відтворювану одиницю мови, наділену цілісним (або рідше, частково цілісним) значенням і здатну сполучатися з іншими словами" [5, с. 86].

Фразеологічні одиниці слід вивчати не самі по собі, не ізольовано, а в тісному зв'язку з іншими одиницями мови. Сполучаючись у процесі мовлення зі словами, словосполученнями, вони виступають органічними елементами цілісної комунікативної одиниці, беруть активну участь у формуванні її змісту, надають йому особливої виразності, яскравого стилістичного забарвлення.

Фразеологічна одиниця і слово можуть бути близькими за своїм значенням, тобто виражати спільне поняття, тотожність. Але й ця спільність поняття, яке кожне з цих мовних одиниць виражає, буде спільністю відносною. Фразеологічна одиниця і слово є якісно відмінними одиницями мови. Ця відмінність закладена у їх різній природній основі. Значення фразеологізму може співвідноситися із значенням слова, що виключає їх тотожність між собою. Крім того, слід мати на увазі, що фразеологічне значення, на відміну від

лексичного, не ускладнене словотворчим значенням, що і становить істотну особливість фразеологічної семантики.

Російський психолінгвіст О.О. Залевська, вивчаючи особливості ідентифікації фразеологізмів, виокремила існуючі в сучасній науці пріоритетні напрямки психолінгвістичного дослідження функціонування фразеологічних одиниць у мовленні (лексиконі) людини [6, с. 346]. Це передусім такі, що пов'язані з відповіддю на запитання, чи зберігаються ідіоми в спеціальному «відділі» (схові) лексикону, чи функціонують на кшталт специфічних (довгих) лексичних одиниць. Інший напрямок пошуків присвячено спробам з'ясувати, який шлях «прочитання» ідіоми індивід вибирає першим: буквальний чи переносний. Вивчаються питання, розкладаються чи не розкладаються фразеологізми на складові частини в процесах їх розуміння (сприйняття). З'ясовуються ті базові когнітивні процеси, які зумовлюють розуміння ідіом. Досліджуються різноманітні стратегії й опори, що використовуються в процесах розуміння фразеологічних одиниць.

Ідіоми розглядаються як стійкі, притаманні лише певній мові виразів, що, незалежно від значення слів у них, передають єдине поняття. Ідіоми трактуються і як відхилення від семантично зумовленого зв'язку між компонентами певної мовної одиниці (словосполученням) і її змістом: у міру віддалення від історично первинного значення компонентів словосполучення, що зумовило утворення ідіоми, наявність зв'язку між формою і змістом стає все більш непрозорим, затемненим.

Психолінгвістичний аспект використання речень фразеологізованої структури як синтаксичного засобу буденного спілкування описує у своєму дослідженні А.В. Величко. Вона зазначає, що фатична функція мовних зворотів реалізується як вираження суб'єктивної модальності, а роль мовних зворотів виявляється у продукуванні того або іншого конкретного значення суб'єктивної модальності. Використовуючи висловлювання суб'єктивної модальності, мовець може правильно, природно, повноцінно брати участь у мовленнєвому спілкуванні, реалізувати себе як комуніканта.

У запропонованій класифікації вона виділяє шість семантичних груп стійких мовних зворотів, що виражають: 1) оцінку, надають характеристику; 2) погодження, прийняття або заперечення; 3) модальне значення: а) необхідність, б) доцільність, в) непотрібність, г) неможливість; 4) обмеженість, багатозначність; 5) акцентування; 6) значення логічної обумовленості [2, с. 35].

Теоретичний інтерес дослідження мовних зворотів з погляду на психолінгвістичний аспект виявляється в тому, що воно дозволяє на конкретному матеріалі фразеології створити методичку опису фразеологізмів із подальшою реконструкцією архетипів мовної свідомості історично зумовлених особливостей національної мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкин А.М. Русская фразеология, ее развитие и источники. / А.М. Бабкин. – Л. : Наука, 1990. – 264 с.

2. Величко А. В. Синтаксические средства обыденного общения. Предложения фразеологизированной структуры / А.В. Величко // Жизнь языка в культуре и социуме-3: Материалы конференции, 20–21 апреля 2012 г. / Ред. коллегия: Е. Ф. Тарасов, Н. Ф. Уфимцева, В. П. Синячкин. – С. 234–236.
3. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В.В. Виноградов // Лексикология и лексикография : Избр. Тр. – М. : Наука, 1986. – 342 с.
4. Гаврин С.Г. Фразеология современного русского языка / С.Г. Гаврин. – Пермь, 1974. – 269 с.
5. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов / В.П. Жуков. – М., 1990. – 160 с.
6. Залевская А. А. Введение в психолингвистику : [учеб. особ.] / Александра Александровна Залевская. – [2 изд., испр. и доп.]. – М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2007. – 560 с.
7. Ларин Б.О. Очерки по фразеологии (О систематизации и методах исследования фразеологических материалов) / Б.О. Ларин // Уч. зап. Ленингр. ун-та. –1999. – № 198.
8. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка. 3-е изд. / Н.М. Шанский. – М. : Высшая школа, 1985. – 231 с.

Валерія Куропятник

Науковий керівник – доцент Ясинецька О.А.

м. Бахмут

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПІСЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Метою дослідження є виявити специфіку перекладу англомовних пісень українською мовою як співвідношення між змістом текстів оригіналу й перекладу, за якого граматична еквівалентність розглядується як основна ознака й умова існування перекладу. Пісні є складовою частиною духовної культури, а тому переклад таких творів представляє собою складне завдання для будь-якого перекладача. У піснях автор створює образність завдяки найрізноманітнішим мовним засобам, при яких використовується все багатство мови. Перекладач має особливо уважно аналізувати всі деталі, з яких складається художньо-естетичне враження, щоб текст перекладу не втратив яскравості, насиченості та індивідуальних особливостей стилю автора оригіналу. Разом із цим перекладач з англійської мови не повинен сліпо копіювати деталі, якщо вони не є характерними для стилістичних норм української мови.

Забезпечити стовідсотковий рівень еквівалентності (з належною адекватністю перекладу) не завжди є можливим; конкретні втрати присутні. На всіх мовних рівнях типово спостерігається відхід від оригіналу, у той час як

повна еквівалентність передбачає повну передачу всіх комунікативних параметрів тексту оригіналу [4, с. 36]. Важливим завданням при перекладі є відтворення перекладачем гармонічної єдності змісту твору і його форми. Однак це положення здебільшого порушується: зміст у перекладі переважає над формою. Така практика призводить до того, що переклад перетворюється на звичайну копію оригіналу. Не менш шкідливим є також надмірне захоплення формою оригіналу, копіювання лексики, механічне перенесення у переклад чужих синтаксичних і фразеологічних конструкцій [5, с. 123].

Поряд із мовними одиницями оригіналу, які мають одиничні або декілька відповідностей у мові перекладі, існують лексичні та граматичні одиниці, для яких у мові перекладу немає прямих відповідників. Одиниці мови оригіналу, що не мають постійних відповідників, називаються безеквівалентними [2, с. 147]. Наявність цих невідповідностей зумовлена тим, що в багатьох випадках мова перекладу та мова оригіналу різняться за своєю внутрішньою структурою. Саме в таких випадках використовується трансформаційний переклад.

Різні науковці по-різному визначали поняття «перекладацька трансформація». Так, наприклад, Р.К. Міньяр-Белоручев зауважував: «Трансформація – це база більшості засобів перекладу, які полягають у заміні формальних або семантичних компонентів тексту оригіналу зі збереженням інформації, яка призначена для передачі» [3, с. 175]. Я.Й. Рецкер розглядав трансформації як «заходи логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова в контексті й знаходимо йому відповідник у мові перекладу, який не збігається зі словниковим» [4, с. 38]. Щоб класифікація трансформацій стала узагальненою, потрібно зазначити, що трансформація може бути повною або частковою у залежності від того, змінюється граматична структура повністю або частково. Зазвичай, коли замінюються головні члени речення, відбувається повна трансформація; якщо ж змінюються тільки другорядні – часткова. Причому у процесі перекладу трансформації схильні набувати змішаного характеру. Як правило, різні трансформації використовуються перекладачем одночасно з метою досягти найбільшої адекватності перекладу. Розглянемо граматичні перекладацькі трансформації на прикладі перекладу пісень більш детально.

Заміна – найбільш поширений і різноманітний вид перекладацької трансформації. У процесі перекладу заміни можуть зазнавати як граматичні одиниці – форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку, – так і лексичні складові, у зв'язку з чим можна говорити про граматичні і лексичні заміни [1, с. 194]. Граматична заміна одиниць оригіналу має на меті не просто використання в перекладі інших форм цільової мови, а навмисну зміну граматичних форм одиниць оригіналу й відмову від використання форм мови перекладу, аналогічних до вихідних, щоб надати перекладу найбільшої адекватності [2, с. 180].

Так, у ролі обставини дієприкметник активного стану недоконаного виду (дієприкметник І), що вживається, як правило, із залежними словами, перекладається особовою або неозначеною формою дієслова-присудка у складі

підрядного обставинного речення, активним дієприкметником та прийменниково-прийменниковим словосполученням [4, с. 128]. У деяких випадках дієприкметник І краще перекладати не дієприкметником, а особовою формою дієслова у складі підрядного означального речення або однорідним до дієслова-присудка дієсловом, яке приєднується сполучником *i*, *a* або *ta*, наприклад: *Describing what you see. – I onucyem побачене тут.*

Прийом додавання є одним із багатьох прийомів синтаксичних трансформацій, який розглядався науковцями-філологами при аналізі перекладу різними мовами того чи іншого тексту. Цей прийом дуже поширений при перекладі пісень. Адже, якщо в англomовному варіанті зміст із неповних речень можна зрозуміти, то в українській подекуди потрібно додавати слова, щоб зберегти зміст оригіналу та донести його у більш повній граматично й стилістично адекватній формі. Наприклад: *If you want me to listen whisper. – Тобі варто лише прошепотіти, і я вже слухаю; Cut in me with its knife. – Неначе ріжуть мене ножем; So much to question. – Стільки питань у голові!; No way home. – Немає більше дороги додому; And all I know is that it feels like forever. – Але, Боже, таке відчуття, що цілу вічність.*

Вилучення – лексична трансформація, протилежна додаванню, яка полягає в усуненні слів, які створюють у тексті перекладу семантичну надлишковість, тобто виражають значення, які можуть бути вилучені з тексту. Вилучати можна лише ті елементи смислу, що певним чином дублюються в оригіналі за його мовними нормами, або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої. Наприклад: словосполучення *each and every*, компоненти якого перекладаються українською мовою однаково і мають подібне значення, відтворюються в перекладі як *кожна*, щоб не застосовувати одне й те ж саме слово двічі: *So that each and every woman... – Щоб кожна жінка...*

Членування речення – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється на дві або більше предикативні структури мови перекладу. Трансформація членування призводить або до перетворення простого речення мови оригіналу на складне речення мови перекладу, або до перетворення простого чи складного речення мови оригіналу на два або більше самостійних речень у мові перекладу. Наприклад: *What have I got to do to make you love me? – Що ж зробити мені, щоб ти любила?; How much is real, so much to question. – Чи багато що реально? Стільки питань у голові!; How do you feel, that is the question. – Що ти відчуваєш? Ось в чому питання.*

Об'єднання речень (інтеграція) – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура в оригіналі перетворюється шляхом з'єднання двох простих речень у одне складне або шляхом зведення складного речення до простого. Ця трансформація – зворотна, порівняно із членуванням: *That was a long time ago. It seemed like fifty years ago. – Це було давно – здавалося, що пройшло років 50.*

До граматичних трансформацій відноситься також і антонімічний переклад, при якому позитивна чи негативна форма слова або словосполучення

замінюється на протилежну. Антонімічний переклад застосовується з метою зняття можливого конфлікту між лексичною і граматичною сполучуваністю мовних одиниць у вихідній мові та мові перекладу. Антонімічний переклад вживається у випадку розбіжності логічних характеристик вихідного присудка й умов маніфестації змісту в мові перекладу.

Можна виділити три види антонімічного перекладу:

1) негативація (коли слово в тексті оригіналу без формального вираження заперечення отримує в перекладі цей негативний компонент, наприклад: *small* – невеликий, *forget* – не пам'ятати); *Before you tell yourself.* – Поки ти не сказав собі; *No time for losers.* – Цей час переможців;

2) позитивація (прийом, протилежний негативації: *unbroken* – цілий, *not leave* – брати з собою); *Why can't we talk it over?* – Чому ж ми мовчимо?;

3) заміна двох негативних компонентів на один позитивний (*not impossible* – можливий, *not unallowed* – дозволений). Практично завжди цей вид перекладу використовується для передачі поширеної в англійській мові конструкції з негативною часткою *not* і сполучниками *until* і *unless*.

Очевидно, що назва антонімічний переклад є не зовсім точною, оскільки при перекладі використовується не антонім, а швидше слово або конструкція з протилежного формою. Тому більш доречними термінами для позначення цієї трансформації можна назвати позитивацію або негативацію.

У наведених вище прикладах негативний компонент виражений формально, тобто негативною часткою або афіксом. Проте, крім цього негативація може бути виражена семантично. Наприклад, дієслово *fail* не містить формального вираження негативності, однак перекладається українською як *не спромогтися, не вдаватися, не виходити*: *He failed to answer.* – Не відповів.

Відмінності у будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій становлять велику групу граматичних труднощів перекладу. Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення є значно фіксованим, що може потребувати перебудови речення при перекладі. Досліджуючи граматичні трансформації при перекладі англійської мови українською мовою, перспективно вважаємо особливу увагу до засобів компресії та декомпресії, які сприяють досягненню у перекладі адекватної ритмомелодики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод : вопросы общей и частной теории перевода / Леонид Степанович Бархударов. – М. : Междунар. отнош., 1975. – 240 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. [для ин-тов и фак. иностр. яз.] / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : Высш. школа, 1990. – 253 с.

3. Миньяр-Белоручев Р. К. Как стать переводчиком? / Рюрик Константинович Миньяр-Белоручев. – М. : Готика, 1999. – 176 с.
4. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Яков Иосифович Рецкер ; дополн. и коммент. Д. И. Ермоловича. – М. : «Русский Валент», 2004. – 240 с.
5. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособ. / Светлана Григорьевна Тер-Минасова. – М. : Слово, 2000. – 624 с.

Аліна Лісняк

Науковий керівник – доцент Таукчі О. Ф.
м. Бахмут

ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СУЧАСНОМУ МОВОЗВНАВСТВІ

На порозі ХХІ сторіччя люди стали вільними в усіх сферах життєдіяльності таких, як вибір професії, одягу або статевої приналежності. Середовище, у якому ми живемо, безумовно складається з альтернатив, які потрапили навіть у сталі наукові вчення. Як результат, явище плюралізму щільно закріпилось за певними термінами та поняттями.

Когнітивна лінгвістика – наука, яка вивчає концепти, базується на логіці та філософії. Слід зауважити, що цей термін вивчається й у багатьох інших наукових дисциплінах: літературі, культурології, математиці тощо. Нарешті вивчення поняття «концепт» є актуальним: науковці різних галузей, країн, сторіч вивчають названий термін та не можуть прийти до спільного знаменника у його трактуванні.

Подане дослідження ставить за мету аналіз уже наявних загальновизнаних дефініцій слова «концепт» у різноманітних галузях мовознавства та шляхом зіставлення попередніх визначень виведення власної аксіоми щодо розглянутого терміна.

О. С. Кубрякова вивчає концепт крізь призму когнітивної лінгвістики, їй належить таке твердження: «Концепт – оперативная единица памяти, ментального лексикона, концептуальной системы и языка мозга, всей картины мира, квант знания. Самые важные концепты выражены в языке». [1, с. 90] Отже, О. С. Кубрякова зіставляє дефініцію «концепт» з ментальної сутністю. Такої ж думки дотримується В. А. Маслова: «Концепти – це ментальні сутності, які мають ім'я в мові і відображають культурно-національне уявлення людини про світ» [2, с. 36].

Такі лінгвісти, як З. Д. Попова та Й. А. Стернін визначають термін «концепт» як певну рухому одиницю мисленнєвої діяльності, котра здатна приймати різні форми, проявляти модифіковані ознаки та не мати мовленнєвого вираження у корінній мові носія. За даними лінгвіста, конституція «концепту» має три складові: 1) образ; 2) інформаційний зміст; 3) інтерпретаційне поле.

Тобто складовою «концепту» є певні сталі загальноприйняті ознаки, які формують правильне осмислення того чи іншого явища; та оцінювальний зміст, який базується на власному і народному досвіді певного індивіда.

Отже, прихильники лінгвістичного дослідження сутності терміна «концепт» оцінюють поданий термін як результат діяльності ментальних процесів, відносячи його до розумового лексикону людини.

Лінгвістика культурологічного напрямку пояснює «концепт» словами Ю.С. Степанова: «Концепт — это как бы сгусток культуры в сознании человека; то, в виде чего культура входит в ментальный мир человека. И, с другой стороны, концепт — это то, посредством чего... человек сам входит в культуру...». [4:42]. Беззаперечним буде той факт, що такий підхід вивчає явище «концепту» як базову складову культури кожного індивіда. Вивчаючи концепти у такий спосіб, науковці стверджують, що фокусування потребують культурологічна цінність та інформативність концептів.

В. І. Карасик визначає концепт як соціально-психологічний наслідок культури, який виражає себе в тій чи іншій мові. Учений подає дефініцію «концепту» трьохвимірною, наділяючи його образністю, поняттям та емоційною цінністю. До образу В. І. Карасик відносить те, як уявляє собі предмет людина торкаючись до нього, роздивляючись, нюхаючи тощо. Понятійний апарат показує мовну сталу дефініцію концепту, його ознаки у порівнянні з іншими собі подібними явищами, трактує предмет. Емоційна ціннісна сторона важлива для відбору певних концептів.

Цікавим та гідним уваги є підхід до вивчення природи «концепту» через призму психолінгвістики, яких належить О. О. Залевській. Лінгвіст вважає, що кожен концепт сам по собі є індивідуальним із певними ознаками, емоційним значенням та варійованим традиційним тлумаченням для кожного індивідуума. Кожен носій соціального досвіду інтерпретує голограму певного концепту, орієнтуючись на власний досвід та почуття, що не є загальноправильно для тлумачення картини явища чи природи в цілому. Такий підхід можна простежити на осмислюванні концепту «яблуко». Одні індивідууми намалюють собі в уяві: зелене, солодке яблуко, яке вони куштували під час канікул у бабусі в селі; а для інших картинка буде інакшою: червоне, кисле яблуко з хробаком всередині, яке дуже вабило спочатку та призвело до повного розпачу наприкінці.

Такий підхід при вивченні сутності «концепту» був опрацьований мовознавцем І. Б. Штерн. Науковець дійшла до висновку, що концепт – розумовий прототип, який за своєю структурою є двовимірним: психічний та мовний пласти. Розглядаючи концепт з боку психіки, бачимо, що він є ідеальним синтезом похідних ідей; символ, що ототожнює та структурує отримані культурний досвід та знання про світ в цілому, а мова дає концепту літерне вираження, оскільки, як відомо, люди мислять концептами у свідомості завдяки безпосередній участі мови.

Із продемонстрованих ідей щодо тлумачення слова «концепт» можна зробити висновки, що вчені не вивели загальноприйнятої аксіоми для терміна,

який ретельно вивчають багато різнопланових наук. Розглянуті твердження вчених-мовознавців дозволили нам узагальнити напрацювання в сфері концептуальних досліджень. Отже, термін «концепт» – це динамічний, широкий у своєму розумінні синтез значення, смислу мовних одиниць та образу, який базується на життєвому досвіді і культурному коді певного індивідуума, та є індивідуальним за своєю природою для кожної людини.

Проблема концептуальних досліджень у мовознавстві не зупиняється на неможливості виведення сталого значення терміна «концепт»: учені й на сьогоднішній день сперечаються щодо класифікації концептів; деякі з них ототожнюють концепти з терміном «поняття»; конституція концептів і надалі піддається сумнівам; аналізи та методи описів концептів являють собою вічну тему задля подальших наукових відкриттів у гуманітарній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина [под общей ред. Е. С. Кубряковой]. – М. : 1997. – 245 с.
2. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: Учебное пособие / В. А. Маслова. – Мн. : ТетраСистемс, 2004. – 256 с.
3. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика [Текст] / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М. : АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
4. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры: 3-е изд. - М. : Академический проект, 2004, 991 с.
5. Штерн І. Б. Вибрані топіки і лексикон сучасної лінгвістики. Енцикл. словник для фахівців з теоретич. гуманіт. дисциплін та гуманіт. інф-ки / І. Б. Штерн. – К. : «АртЕк», 1998. – 336 с.

Ольга Літовченко

Науковий керівник – доцент Радіонова Т. М.

м. Бахмут

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕКСТОВИХ КАТЕГОРІЙ У ЗАГОЛОВКАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПІСЕНЬ

Як перший елемент, із яким зустрічається реципієнт, заголовок постає актуалізатором певної інформації на текстовому рівні й у піснях. При цьому в заголовках пісень відбувається реалізація тих самих текстових категорій, як і в назвах художніх творів, а саме: категорії інформативності, зв'язності, модальності, завершеності та членованості [1, с. 161].

Категорія інформативності в назвах сучасних пісень, так само, як і в заголовках художніх текстів реалізується на змістовно-фактуальному, змістовно-концептуальному та змістовно-підтекстовому рівнях. Так, у пісні «*Не йди*», яку виконує гурт «Океан Ельзи» ми бачимо історію кохання двох

особистостей. Хлопець і дівчина постійно знаходяться в пошуках побудувати ідеальне кохання. І коли один із них у пориві намагається розірвати відносини і піти, інший же прагне все виправити, наздогнати й відновити їх власний світ. А саме цей заклик винесено у назву пісні. Пісня *«Пробач»* Сергія Бабкіна – це біль і вибачення за найстрашніший момент для родини – розлучення. Головне почути й усвідомити всебічну вагу такого слова. У пісні *«Колишня»*, яку виконує гурт *«Бумбокс»*, назва постає основним реалізатором змістовно-фактуальної інформації, бо все, про що йде мова у пісні – це ніби розмова о третій годині ночі з тишею по той бік телефонної слухавки. Також це ще й риторика на тему жіночої краси в тому вигляді, у якому її сприймає сучасна культура.

Реципієнт, який прогнозує розвиток подій у тексті пісні *«Антрактида»* гурту *«The Hardkiss»* таким чином: подорож до материка, який вразив автора настільки, що він захотів поділитися враженнями від цього зі своїми слухачами, після ознайомлення з текстом змінює свою думку стосовно заголовка, бо в пісні йдеться про природний магнетизм, про невідворотність подій, про те, як любити людину, яка байдужа до тебе. Про те, що, яка б чудова не була Антарктида, вона тане і стає вразливою. Антарктида – це образ жінки, яка готова на все, щоби бути з коханим хоча б мить. Відчуття, коли летиш на вогонь, знаючи, що він погубить. Тут інформативність тексту виявляється на глибинному, концептуальному рівні. Не зрозумілою з першого погляду для слухача виявляється й пісня *«Дерево»* гурту *«Один в каное»*, бо може здатися, що головний зміст пісні про дерево, як рослину, а насправді це стрижень прояву мужнього характеру людини, його незламність та непереможність. Назва пісні *«Дельфіни»* Кузьми Скрябіна не містить жодної вказівки на її зміст, реципієнт тільки здогадується, що вона присвячена нібито тварині. Лише прочитавши текст пісні, зрозумієш, що ліричний герой співає про людей, які шукають правду і намагаються подолати перешкоди, перепливаючи кілометри брехні. Із заголовку пісні гурту *«Фіолет»* *«Касети»* можна зрозуміти, що мова йде про пристрій. Насправді ж це своєрідний емоційний «камбек» всередині самих себе – вільних, по-дитячому щирих, не обтяжених відповідальностями та обов'язками, досвідом та статусом людей. Це тепла ностальгія за тими роками, днями й моментами. До ознайомлення з текстом пісні *«Невидимка»* гурту *«Антитіла»*, введена в заголовок лексема викликає асоціації чогось непомітного, чарівного, пов'язаного зі скромністю та небажанням виділятися з-поміж інших, але ретроспективне повернення до тексту надає читачеві змогу зрозуміти, що мова йде про дитину, яка вже живе під серцем матері й вірить у те, що мати *«дасть їй волю дихати»*.

Вияви категорії членованості в піснях дещо відрізняються від її репрезентації в художніх текстах. Якщо членованість великого прозового тексту виявляється в поділі на частини, розділи і підрозділи, то в піснях категорія членованості представлена через поділ на жіночі та чоловічі партії. Таким чином категорія членованості реалізується лише в піснях гуртів, дуетів та хорів, але не притаманна сольним партіям. Так, членованість пісні *«Люби і*

мрій» представлена чоловічою партією, яку виконує **Metamorefozzey**, і жіночою у виконанні **Наталії Гордієнко**.

Одним із засобів зв'язності є багаторазове використання першого знака твору в усьому тексті. Так, добре представлена ця категорія в пісні «Океану Ельзи» «*Обійми*», де головна лексема використовується 18 разів. У пісні «Але» гурту «5'nizza» перший знак повторюється в тексті 20 разів. У тексті пісні «Вона», яку виконує Плач Єремії, лексема «вона» повторюється 6 разів.

Пісенний текст не може стояти поза суб'єктивною модальністю, бо завжди зображує світ крізь призму авторського світобачення. У сучасних піснях знаходить негативний вияв і категорія модальності. Так, наприклад, у пісні Тіни Кароль «*Твої гріхи*» ліричний герой вказує на гріхи свого коханого, які «зав'язали» очі. Це така всепоглинаюча закоханість, але переконується в тому, що справжня любов – це всепрощення. У пісні «*Спи собі сама*» Кузьми Скрябіна можна простежити складну життєву ситуацію: втрату коханої людини, коли біль не покидає ні на хвилину, душа розривається на шматки, намагається шукати порятунку для однієї хвилини спокою, але треба знайти у собі сили і продовжити жити далі. У пісні «*Зброя і квіти*» гурту «Mad Heads» спостерігається своєрідне обрамлення: з одного боку, квіти – це символ любові, щастя, символом надії. Краса квітів пом'якшує душі й розкриває кращі межі людського характеру. З іншого – «зброя» надає заголовку негативного забарвлення. Ліричний герой наголошує, що треба змінювати світ, але сам яким способом кожен вибирає самотійно, але треба розуміти, які будуть наслідки, якщо обрати неправильно. Як було зазначено вище, модальність реалізується й через риторичні питання. Так, Христина Соловій у заголовок пісні «*Хто, як не ти?*» виносить риторичне питання, послідовно відповідаючи на нього в тексті: «*навчить мене жити, як ти*», «*закривши свої очі, лишаєш серце на показ*».

Категорія завершеності пісенного тексту реалізується, як і в художніх творах, через тему та ідею. Так, наприклад, темою пісні «*Ти забув про мене*», що її виконує гурт «Vivienne Mort» постає лірична героїня, яка впевнена, що хлопець покинув її назавжди, незважаючи на їх кохання, але вона продовжує чекати на нього, благаючи про зустріч. Лексема «*Прірва*» з однойменної пісні гурту «The Hardkiss» окреслює основну тему твору, оскільки ліричний герой розповідає, що люди перестали чути й розуміти один одного. І це стало поштовхом виникнення конфлікту один з одним. Лексема «*Знак*» з однойменної пісні гурту «Аварійне небо» окреслює основну тему твору, оскільки ліричний герой радить адресатам звертати увагу на знаки життя, що часто повторюються, не ігнорувати їх, бо потім буде пізно рятувати своє життя. У пісні Світлани Тарабарової «*Відпускаю*» категорія завершеності реалізується через рішучу дію ліричного героя порвати з коханою людиною, відпустити від себе, забути стосунки, які були між ними. У пісні «*Наші люди всюди*» гурту «O.Torvald» категорія завершеності реалізується через встановлення безсумнівного факту, що наш народ заповнив увесь світ.

Отже, заголовок – це багатофункціональна одиниця. Саме тому він є засобом актуалізації всіх текстових категорій, більшість із яких перебуває в

нерозривній єдності. Зокрема, заголовок постає засобом актуалізації інформативності тексту, яка й формує загальну концептуальність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пац Л. І. Заголовок як засіб актуалізації текстових категорій / Л. І. Пац // Східнослов'янська філологія : зб. наук. пр. / Горлівський держ. пед. ін-т іноземних мов; Донецький нац. ун-т. – Вип. 22. Мовознавство. – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2012. – С. 160–166.
2. Форманова С. Заголовок як фрагмент комунікативного дискурсу / С. Форманова // Вісник Львівського ун-ту. Серія філологічна. 2004. – Випуск 34. Ч. 1. – С. 294–298.

Маргарита Літунова

Науковий керівник – доцент Горлова О. В.
м. Бахмут

РОЛЬ ЛАТИНСЬКИХ СЛОВОУТВОРЮЮЧИХ ОДИНИЦЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Проблема походження будь-якої мови завжди є складною проблемою. Питання походження французької мови досліджується у двох планах: французька мова або вважається «зіпсованою» латинською, або ж розглядається як результат змішання галльської, латинської й германської мов.

Дане питання цікавило багатьох вчених-лінгвістів. Класиками-дослідниками з цієї проблеми вважаються Мегре та Дюбуа, сучасні автори продовжують загальну справу, досліджуючи походження деяких словотворчих одиниць. Багато хто з вчених пов'язує широке застосування етимологічної, латинізуючої орфографії з тим, що час її формування XIV-XV століття характеризувався підвищеним інтересом до класичної стародавності, вивченням латинських авторів і численних перекладів з латинської. Також існує думка, що поширення етимологічної латинізованої орфографії йшло з літературних, письменницьких кіл, що прагнули у всьому наслідувати латинські зразки.

У пошуках цієї фіксованої норми, канцелярії й судові відомства, природно, звертаються до латинської мови, що століттями виконувала роль офіційної ділової мови. Таким чином, на думку Н. К. Катагощиної і формується етимологічна орфографія. Формуванню орфографії, що етимологізує, безперечно, сприяла підтримка з боку літературних і наукових кіл, з боку гуманістів-перекладачів, які були здебільшого захисниками й охоронцями латинської традиції[1, с. 166].

Вчені стверджують, що орфографія текстів XIV - XV століть виявляє ті ж самі принципи, які характеризують сучасну французьку орфографію. Ми дотримуємося цієї думки та виділяємо наступні принципи:

1. Завданням етимологічного (латинізуючого) принципу, є прагнення наблизити написання французьких слів до орфографії їх латинських еквівалентів (наприклад, *sept*– *сім*, *vingt*– *двадцять*, *sculpture*– *скульптура* тощо).

2. Історичний принцип, основою якого є збереження написань, які колись були фонетичними, тобто написань, що відбивають існуючу раніше вимову. Такі написання типу *mais*(на письмі зберігається старофранцузький дифтонг *ai*, тоді як в XIV - XV столітті він звучав як [e]), *maistre*(збереження в написанні *s*, що зникли з вимови наприкінці XIII столітті), *moi*(збереження давньофранцузького дифтонгу *oi*, тоді як це слово звучало як [mwe]) тощо.

3. Морфологічний принцип – прагнення за допомогою написань відбити існуючі словоутворюючі й словозмінюючі зв'язки. Наприклад, поява, поряд з *regar*написання *regard*(тобто введення букви *d*, що вказує на зв'язок з дієсловом *regarder*, а не *regarter*) або поряд з *prent*написання *prend*(написання, що встановлює зв'язок форми 3-го особи однини теперішнього часу з інфінітивом *prendre*) тощо.

4. Фонетичний принцип – принцип написання, що відбиває вимову, як, наприклад, *dortouer*«*dortoir*» (відбиває вимова [we], замість давньофранцузького *oi*).

Над визначеною проблемою працювала у різні часи велика кількість дослідників. Ми ж вважаємо за доцільне звернути особливу увагу на деякі латинські суфікси та префікси, що відіграють особливо важливу роль у французькому словотворенні, та є нормою сучасної французької мови.

Нам вдалося дослідити, що продуктивними суфіксами іменників зі значенням особи або діяча є: **–ier**, **–ien**, **–our**, **–on**.

Суфікси **–eis**, **–ois** утворюють від топонімічних назв слова зі значенням мешканця або уродженця країни, провінції, міста: *franceis*, *sarraguceis*, *vianeis*(варіант написання слів середньофранцузького періоду); похідні слова цього роду можуть вживатися як прикметники. Суфікс **–ien** характеризує особа за його моральною ознакою або професією: *païien*, *gardien*(середньофранцузький період).Суфікс **–ier** утворить похідні іменники для позначення представників різних ремесел і професій: *sellier* – *шорник*, *armurier* – *зброяр*, *argentier*– *ювелір*, *chevalier*– *лицар*, *archier*– *лучник*, *jardinier*– *садівник*. Суфікс **–our** вживається для утворення іменників зі значенням професії або діючої особи: *jugeour*– *суддя*, *josteour*– *босць*, *vengeour*– *месник* [2, с. 30].

Щодо префіксального словотвору, то характерним словоутворюючим засобом у французькій мові є дієслівні префікси, особливе поширення одержав латинський префікс **a-**: наприклад, *conter*–*aconter*, *penser*–*apenser*, *battre*–*abattre*, *presenter*–*apresenter*.

Префіксальні дієслова звичайно відрізняються від відповідних безпрефіксальних відтінком закінченості або результативності.

Префікс **a-** вносить каузативний відтінок у дієслова, похідні від прикметників: *abester* – *робити дурним*, *abrevier* – *укорочувати*, *ablanchir* – *білити*, *abonacer* – *заспокоювати*.

Похідні дієслова із латинським префіксом **des**—у сучасній французькій мові, виражають протилежність стосовно непохідного дієслова; цей префікс служить також для утворення дієслів від іменних основ: наприклад, *clore – deslore, pendre – despendre, colorer – descolorer, livrer – deslivrer, faire – desfaire, honor – deshonorer*.

Немає сумнівів щодо походження французької мови. Вона, як і всі інші романські мови, розвивалася з латинської. Таким чином, французька мова належить до тієї рідкої групи індоєвропейських мов, мова-основа яких історично засвідчена і доступна для вивчення.

Часом утворення французької мови як нової мови, що якісно відрізняється від латини, вважається IX століття; це підтверджується як мовними так і деякими історичними свідченнями. З часом французька писемно-літературна мова поступово здобула такі ознаки:

- встановлено єдині, стійкі, фіксовані загальнообов'язкові норми французької писемно-літературної мови;
- писемно-літературна мова стала багатофункціональною: вона виступає як державна, ділова мова, як мова науки, літератури, мистецтва, публіцистики;
- вона стала загальнообов'язковою на всій території французької держави;
- діалекти відіграють підпорядковану роль у розвитку французької писемно-літературної мови, що поступово їх поглинає.

Таким чином, у наш час не виникає сумнівів, що французька мова існує окремо від інших мов, але латинські запозичення у французькій мові все ж досить часто нагадують нам про її походження.

Література

1. Катагощина Н. А. История французского языка. Для ин-тов и фак. иностр. яз. Учебник. Изд. 2-е, испр. / Н. А. Катагощина. – М.: «Высш. школа», 1976.
2. Навчальний посібник з курсу «Історія французької мови». – Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – 89с.

Олександра Лосіч

Науковий керівник – доцент Ясинецька О.А.

м. Бахмут

НЕОЛОГІЗМИ-АНГЛІЗМИ ТА ЧИННИКИ ЇХ ЗАПОЗИЧЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ВПЛИВОМ ПЕРЕКЛАДУ

Нові лексичні та фразеологічні засоби мови з'являються відповідно до мовних законів на позначення нових предметів і явищ, сутність яких відбивається у нових словах і нових значеннях. Неологізми (від грец. *neos* «новий» і *logos* «слово») – нові слова, лексико-семантичні варіанти слів, словотворчі засоби, фразеологічні одиниці та семантичні варіанти стійких словосполучень – відзначаються актуальністю для філологічних досліджень,

оскільки вони засвідчують розвиток мовних систем і реформують мовлення. Мова постійно розвивається й удосконалюється. Збагачення її словникового складу є закономірним процесом, який – засвідчує її динамічний характер. На сучасному етапі глобалізації міжнародних відносин та інформаційно-комунікаційного простору англомовні неологізми поширюються засобами масової інформації безвідносно до категорій «британізм», «американізм» [5, с. 90] тощо, а сприймаються як актуальні чи популярні англомовні новоутворення, запозичення яких призводить до розширення словникового складу інших мов. Увага до причин і шляхів виникнення й поширення нової лексики та фразеології зумовлена необхідністю виявити закономірності в основі взаємодії процесів мовного оновлення та запозичення під впливом перекладу.

Постійний розвиток словникового складу, наголошував Ю.О. Жлуктенко, зумовлюється тим, що він у своєму існуючому стані ніколи не може відобразити всю безмежність людського досвіду й навколишнього світу [3, с. 126]. Як зауважує О.Г. Муромцева, новотвори певного історичного періоду передають у стислому вигляді досить широку інформацію про особливості економічного, політичного й суспільного життя своєї епохи, в них виявляються ті мовні тенденції, які розвинуться в майбутньому. І чим насиченіша епоха значними подіями, тим активніше реагує мова творенням нових слів, які задовольняють і вимоги суспільства, і вимоги мови, що розвивається [7, с. 10]. Інновації, які забезпечують потреби спілкування відповідно до змін у позамовному середовищі, найчастіше з'являються завдяки письменникам, журналістам, державним і політичним діячам, науковцям-дослідникам.

Ряд лінгвістів наголошують на домінуючій ролі позамовних чинників розвитку словникового складу будь-якої мови: зміні складу, властивостей, предметів і явищ об'єктивного світу, необхідності висловлювати нові поняття. Так, К.К. Жоль зазначає, що кожний новий етап суспільного буття супроводжується виробленням нових поглядів на дійсність, удосконаленням методів її пізнання, а новий тип світорозуміння потребує нових понять і, відповідно, нових номінаційних засобів [4, с. 107]. А.А. Брагіна вважає, що немовні (соціальні, життєві) причини породжують певні мовні рухи, смислові збагачення окремих слів і нові словосполучення [1, с. 58].

На домінуючій ролі позамовних чинників лексичних змін наголошує також І.Н. Обухова, зазначаючи, що найбільш рухливою і мінливою стороною мови є її словниковий склад, який відображає всі зміни, що відбуваються в житті певного народу [8, с. 11]. Тому, наприклад, на думку О.А. Стишова, зміни в лексичному складі української мови «зумовлені передусім суперечностями між можливостями відповідним чином структурованого словника і суспільно-політичними, економічними та науково-технічними умовами життя, зрослими культурно-мистецькими запитами українського народу, прагненням передати свої досягнення, думки і почуття адекватніше, якомога різнобічніше і логічніше» [9, с. 7].

Справедливим є зауваження С.С. Волкова й Є.В. Сенько про неправомірність лише екстралінгвального підходу, згідно з яким до неологізмів належать лише слова, що позначають нові реалії, й не враховуються внутрішньомовні процеси, які також приводять до утворення неолексем, адже «життя мови і, зокрема, її лексичної підсистеми полягає не тільки у відповідній перебудові у зв'язку зі змінами у світі реалій: різними шляхами, під впливом різних тенденцій вона усе більше пристосовується до потреб епохи, вдосконалюється як складний інструмент людського спілкування» [2, с. 57]. Відповідно, в багатьох дослідженнях відзначаються потужні внутрішньомовні стимули, що забезпечують появу нових словникових елементів. До таких стимулів належить тенденція «мовної економії», за визначенням О. Єсперсена, або «закон економії мовних зусиль», за визначенням А. Мартіне [2, с. 46]. На це явище звертає увагу, зокрема О.А. Стишов: «Поява великої кількості складних синтаксичних структур певною мірою перевантажує мову, робить її менш гнучкою, малоприсадиною у спілкуванні»; тому, на його думку, в сучасній мові найголовнішим інтралінгвальним чинником є «закон економії мовної енергії, мовних засобів» [9, с. 14]. Очевидно, дією цього закону й зумовлене прагнення назвати єдиним словом уже відоме поняття, яке раніше позначалося описово. Загальну тенденцію до компресії інформації та номіналізації в сучасних германських і слов'янських мовах відзначає також А.Е. Левицький: «Така тенденція відображає прагнення людей до економії лексичних засобів» [6, с. 204].

Іншим чинником появи неологізмів вважається потреба в нових емоційно-експресивних позначеннях: носії мови нерідко вдаються до оновлення значення раніше відомих слів, переносно-розширене вживання яких забезпечує свіжість і виразність мовлення; хоча, на думку С.С. Волкова й Є.В. Сенько, це приводить до «свого роду надлишковості» [2, с. 53]. Загалом О.О. Тараненко називає першопричинами лінгвальних семантичних зрушень прагнення як до економії мовних зусиль і засобів, до простоти, влучності висловлювання, так і до пошуку нової емоційності й експресивності, до уніфікації та диференціації [10, с. 3–7].

Отже, зовнішні чинники визначають необхідність змін словникового складу мови, а внутрішні уможливають такі зміни за допомогою лексико-семантичних, стилістичних і словотворчих засобів та їх внутрішніх зв'язків.

Оскільки значна кількість мовних одиниць виникає для називання нових речей, явищ і понять, деякі мовознавці стверджують, що поява нових слів майже завжди викликана потребою позначити нові реалії у житті суспільства. Так, завдяки новим винаходам та продуктам науково-промислового виробництва найбільша кількість неологізмів англійської та української мов стосуються комп'ютерних техніки й технологій. У 1990-х – 2000-х роках словниковий склад зіставлюваних мов інтенсивно поповнився й у зв'язку з політично-економічною переорієнтацією держав і змінами на політичній карті світу: англ. *iron curtain*, *humanitarian intervention*, *velvet revolution*, *post-Soviet space*, *national identity* – укр. *залізна завіса*, *гуманітарна інтервенція*,

оксамитова революція, пост-радянський простір, національна ідентичність. А внаслідок запозичення реалій, наприклад, ряд економічних термінів є новими для української мови, у той час як для англійської вони не є неологізмами, наприклад: *дилер, інвестиція, маркетинг, менеджер, моніторинг, офшорна зона/ компанія, ріелтер, трансфер*.

Проте погляд на неологізми як на слова, що виникають для позначення нових явищ, предметів і понять, не можна вважати правильним, тому що нові реалії і ситуації можуть номінуватися вже наявними в мові словами й словосполученнями (для позначення нової реалії використовується стара форма), наприклад: англ. *bull ring* «стадіон або арена у формі кола» (раніше: *bullring* «арена для бою биків»), *cassette* «набір генів від одного виду, що вводиться у запліднену яйцеклітину іншого виду» (раніше: *cassette* «фотокасети або магнітна компакт-касети»), *connectivity* «здатність обмінюватися інформацією з комп'ютерів або комп'ютерних систем різних типів» (раніше: *connectivity* матем. «зв'язаність»), *downside* «негативний або несприятливий аспект чого-небудь» (раніше: *downside* «нижній бік чого-небудь»), *externality* «побічний ефект якої-небудь діяльності» (раніше: *externality* «зовнішній бік чого-небудь») тощо.

З іншого боку, внутрішньомовні процеси часто призводять до утворення неологізмів, які не позначають нових реалій, до так званих трансномінацій [5, 5], наприклад, до виникнення нових абревіатур: англ. *ARC* (*AIDS-related condition/ AIDS-related complex*) «стан хворого на СНІД», *ATB* (*advanced technology bomber*) «бомбардувальник, розроблений за новітніми технологіями», *ATV* (*all-terrain vehicle*) «всюдихід», *VCD* (*video compact disk*) «відео компакт-диск», *DTP* (*desktop publishing*) «комп'ютерний друк», *EDI* (*electronic data interchange*) «електронний обмін інформацією», *GUI* (*graphical user interface*) «графічний інтерфейс користувача». До трансномінацій можна віднести й складноскорочені слова, які також позначають уже відомі реалії: *Amerasian* (*American + Asian*) «людина змішаного американо-азіатського походження», *blaxploitation* (*black + exploitation*) «експлуатація продюсерами чорношкірих акторів», *boomflation* (*boom + inflation*) «інфляція за умови високих витрат з боку споживачів і розширення економіки», *fertigation* (*fertilization+irrigation*) «удобрення через поливання». У таких і подібних випадках старій реалії відповідає нова форма.

Існує думка, що слово є новоутворенням, доки його переклад не з'явиться у словнику або не закріпиться в перекладацькій практиці. Проте навряд чи можна вважати правильним розуміння неологізмів як слів, не зафіксованих словниками, адже почуття новизни у різних лексикографів не збігається, й приблизно 20 % з усіх неологізмів належать до «зони сумніву» – в одних словниках вони подані, в інших відсутні [5]. Нові слова часто не фіксуються словниками і можуть мати вигляд окремих слів, словосполучень або ідіом. Новою може бути форма слова або вживання вже існуючої форми, місце й шлях виникнення слова.

У певному значенні усі лексичні одиниці починають своє життя як okazіональні, оскільки виникають у конкретному випадку мовлення, тому поняття «okazіональне слово» може констатувати лише результат, той факт, що слово виникло у мовленні, але не закріпилося у мові, і ніяк не може означати «пре детермінованість» слова бути okazіональним.

Неологізми та okazіоналізми складають певні труднощі при перекладі. Через те, що вони ще не мають усталених відповідників у мові перекладу, доцільнішим є використання описового перекладу або, у деяких випадках, транскодування із додаванням експлікації.

Завдяки тісним політичним, економічним та культурним міжнародним зв'язкам відбувається пом'якшення границь між універсальними одиницями та етноспецифічними. Останні, хоча й притаманні певній культурі, все частіше вживаються іншомовними носіями.

Серед усіх стилів сучасної української мови в останні два десятиліття найважливішу роль у вживанні, поширенні й популяризуванні (так би мовити, «розкручуванні»), а також певною мірою і в унормуванні значної кількості аналізованих лексичних одиниць відіграє мова новітньої публіцистики, зокрема лінгвальна практика засобів масової інформації. Інтенсивне надходження і функціонування, а також порівняно швидке засвоєння неологізмів – іншомовних входжень – зумовлені загальними процесами європеїзації та інтернаціоналізації лексичного складу сучасних мов. В Україні на ці процеси істотно впливають, насамперед, демократичні перетворення, лібералізація, відкритість сучасного суспільства для міжнародних зв'язків, економічні і політичні важелі, міграція населення, поширення світової моди тощо.

Із вищерозглянутих аспектів можна зробити такі висновки.

По-перше, головною функцією газетних та журнальних текстів є вплив на читача за допомогою певних мовних засобів. Основним прийомом для газетних і журнальних текстів, який допомагає при мінімальних лексичних затратах передати максимальну кількість інформації, є компресія. Компресія робить структуру повідомлення простішою, але зберігає при цьому максимум комунікативно значимої інформації.

По-друге, виражаючи суто суб'єктивне відношення до світових подій, автор намагається досягти максимального прагматичного впливу на адресата, нав'язати йому свою думку, яку він вимальовує як найбільш оптимальну в такій ситуації. Емотивно-оцінювальний аспект відіграє важливу роль у виборі засобу перекладу одиниць англomовного політичного сленгу.

По-третє, динамічні події, що відбуваються в світі, відображаються і в мові. Лексичні інновації є одним із головних засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на читача. Неологізми та okazіоналізми мають високий прагматичний потенціал, але через низку частотності вживання становлять певні труднощі для перекладу. Перекладач повинен спиратися на попередній досвід та мати значний багаж знань для того, щоб більш адекватно передати смисл висловлювання.

Перспективою є детальне дослідження інновацій у лексиці і фразеології англійської мови суспільно-політичної сфери та особливостей перекладу неологізмів українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брагина А. А. Лексика языка и культура страны / Алла Алексеевна Брагина. – М. : Рус. яз., 1981. – 152 с.
2. Волков С. С. Неологизмы та внутрішні стимули мовного розвитку / С. С. Волков, Є. В. Сенько // Нові слова та словники нових слів. – Л. : Наука, 1983. – С. 43-57.
3. Жлуктенко Ю. А. Лингвистические аспекты двуязычия / Юрий Алексеевич Жлуктенко. – К. : Вища шк., 1974. – 176 с.
4. Жоль К. К. Язык как практическое сознание (философский анализ) / Константин Константинович Жоль. – К. : Вища шк., 1990. – 238 с.
5. Зацний Ю. А. Мова і суспільство : Збагачення словникового складу сучасної англійської мови / Ю. А. Зацний, Т. О. Пахомова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 2001. – 243 с.
6. Левицкий А. Э. Функциональные изменения в системе номинативных единиц современного английского языка : дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Левицкий Андрей Эдуардович. – К., 1999. – 396 с.
7. Муромцева О. Г. Развитие лексики української літературної мови в другій половині ХІХ-на початку ХХ століть / Ольга Георгьївна Муромцева. – Х. : Вид-во Харк. ун-ту, 1985. – 152 с.
8. Обухова И. Н. Функционирование и словообразовательная активность англицизмов в современном русском языке (на материале современной прессы) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 ; 10.02.04 / Обухова Ирина Николаевна. – Днепропетровск, 1991. – 152 с.
9. Стишов О. А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХ століття / О. А. Стишов // Мовознавство. – К., 1999. – № 1. – С. 7–21.
10. Тараненко А. А. Языковая семантика в ее динамических аспектах / Александр Анисимович Тараненко. – К. : Наук. думка, 1989. – 256 с.

Софія Макобрей
учениця Бахмутської загальноосвітньої школи
I – III ступенів № 18 ім. Дмитра Чернявського
Науковий керівник – учитель української мови та літератури,
спеціаліст I категорії Мироненко І. В.
м. Бахмут

АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мета: дослідити процес запозичення іншомовних слів і його неоднозначний вплив на розвиток нашої мови, створити міні – словник англіцизмів.

Досягненню цієї мети підпорядковані наступні завдання:

- з'ясувати процес поповнення української мови англіцизмами;
- розкрити причини появи прибічників та противників запозичення слів;
- простежити історію та причини проникнення англіцизмів в українську мову;
- дати оцінку значенню англійської мови для українського словника;
- створити сучасний міні – словник запозичених англомовних слів.

Доля англійських слів у системі української мови неоднакова, що визначається їх здатністю до асиміляції в новій лінгвістичній ситуації з метою більш гармонійного інтегрування в систему реципієнта.

Із явищем глобалізації зіткнулися сьогодні, напевне, всі країни світу, і Україна не стала винятком. І якщо ще якихось 10 років тому ми не знали про існування соціальних мереж, а користуванням Інтернетом могли похвастатися одиниці, то зараз майже кожен пересічний громадянин нашої країни не уявляє без цього свого існування. Глобальні процеси охопили всі сфери нашого життя. Ми живемо в епоху Facebook, Twitter та Instagram.

Процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається її збагачення, але, з іншого боку, витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. Це негативно впливає на стан національної мови і на збереження самобутності українського народу. Причини цього очевидні: комп'ютеризація, потяг до міжнародних стандартів ділового партнерства, до науки й освіти Заходу, передове товаровиробництво в англомовних країнах, лідерство англійської мови як міжнародної тощо. Проте чимало англіцизмів попросту витісняє з обігу питомі українські слова, а це вже мовна агресія. Шкода від неї не лише Україні - людство втрачає унікальні знаряддя пізнання світу.

Не треба забувати, що мова – саморегулюючий механізм, дія якого зумовлена певними законами. Мова сама здатна самоочищуватися, позбавлятися функціонально зайвого, непотрібного. Це відбувається і з словами англійського походження.

На сучасному етапі англійська мова є засобом міжнародного спілкування і, за прогнозами вчених, буде утримувати свої позиції ще 50 років. Всього за кілька років до складу активної лексики української мови увійшли слова англійського походження, що не тільки позначають нові явища культурного та суспільного життя, а й витісняють власні елементи з аналогічним чи близьким значенням. Це знаходить свій вияв у всіх сферах життя, зокрема:

в економічній та соціально-політичній сферах загального вжитку набули слова менеджмент, бізнес, бізнесмен, транс, прайс, ділер, маклер, імпічмент; до запозичень у сфері комп'ютерних технологій належать такі слова, як інтернет, драйвер, веб-сторінка, хакер, ноутбук, монітор, чат, файл, кіберпростір.

у сфері побуту такі слова найчастіше позначають передові технології, що ввійшли у повсякденне життя: відеоплеєр, сі-ді-плеєр, міксер, тостер, маркер, пейджер.

у культурній сфері спостерігаємо особливо багато запозичень у зв'язку з великою популярністю масової культури західних країн. До них належать такі слова, як шоу-бізнес, промоушн, рімейк, ремікс, кліп-мейкер, постер, фан-клуб, сингл, саунд-трек тощо.

спортивна сфера: орієнтація на здоровий спосіб життя, дуже популярна в західних країнах, вплинула і на наше суспільне життя. Досить звичними явищами стали заняття шейпінгом, бодіблдингом, відвідування фітнес-клубів тощо.

Мова кожного народу функціонує й розвивається в контексті мов світу й під впливом цього контексту. Країни та їх народи перебувають у постійних взаєминах економічного, політичного, наукового й культурного характеру. Тому всі спроби штучної ізоляції національної мови від інших мов суперечить об'єктивним законам розвитку людства і його найдивовижнішого феномену – мови.

Хоч процес запозичення вважається одним із важливих шляхів поповнення лексичного складу мови, але на сучасному етапі вже виникає небезпека перенасичення мови словами іноземного походження та вимивання національних лексем. Тому, на думку вчених, необхідно ретельно слідкувати за процесом запозичення та його результатом — запозиченим словом.

Процес розповсюдження англізмів є незворотнім, і його ніхто не в силі зупинити. І має позитивний вплив на культуру нашого сьогодення, на що вказують беззаперечні докази нашого дослідження. Ми повинні прийняти явище поширення англіцизмів навколо нас як факт і крокувати в ногу разом зі світом

Слова іншомовного походження - невід'ємна частина української лексики, їх запозичення тісно пов'язане з історією нашого народу, що на різних етапах формування та розвитку власної державності вступав у багатоманітні політичні, соціально-економічні та культурні відносини з іншими народами світу і, таким чином, збагачував та змінював свою мову.

Процес запозичення з однієї мови до іншої є природним, а іноді й необхідним явищем, що впливає на розвиток мови в цілому. Запозичення

безпосередньо пов'язане з виникненням нового терміну, який позначає певне явище або називає певний предмет. Проникнення запозиченого терміну до іншої мови є результатом потужного розвитку зв'язків між країнами, впровадження новітніх технологій на іноземному ринку, що і позначається водночас і перетинанням через кордони термінів, за допомогою яких з'являється можливість охарактеризувати новітнє, ще не вивчене, іноземне, те, чого не було, не називалося раніше.

Зміна історичних умов, розширення міжнародних контактів та інтенсивність інформаційних процесів зумовлюють появу великої кількості нових слів у лексиці української мови. Це відбувається, як правило, за рахунок запозичення із інших мов, а особливо з англійської. Запозичення з'являються як у загальнонародній, так і в термінологічній лексиці української мови.

Р.А. Будагов виділяє два способи термінотворення: 1) надання існуючим словам термінологічного значення і 2) використання іншомовних елементів.

І.В. Арнольд вважає основними способами творення термінів:

1) використання грецьких і латинських форм; 2) запозичення з інших терміносистем; 3) словотворення, у якому основним є словоскладання, семантична зміна і деривація; 4) запозичення з інших мов.

Нам видається, що на часі постало питання вироблення українського наукового стилю, який упродовж віків не розвивався рівно і беззастережно, а йшов тернистими шляхами свого утвердження і становлення. Вироблення стилю зніме чимало питань перекладу окремих термінів, бо, пишучи наукову працю, можна оминати деякі неоковиті слова чи фрази, не вживати дієприкметникових форм чи деяких запозичених слів. Згадаймо слова І. Огієнка, який писав: "Виявилось...що наша мова дуже гнучка й зовсім придатна для творення термінологічних назов".

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., “Перун”, 2004.
12. Новый англо-русский и русско-английский словарь. – Х.:ЧП “Диво”, 2007. – 156с.
2. В. Калашник, М. Черпак “Еволюція впливу російської та англійської мов на розвиток української мови”. Журнал “Сучасний погляд на літературу”, видавництво КНУ ім. Т. Шевченка № 28.
3. Женило М.Д., Юрченко Е.С. Словник іншомовних слів.
4. Кочерга О., Н. Непийвода. “Висловлювальні можливості української мови та втілення їх в термінологію”. – К., Либідь, 2003. 1999.
5. “Культура української мови”; Довідник за редакцією В.М. Русанівського. – К., 1992.
6. Л. Полюга “Найновіша редакція українського правопису”. – К., Вища школа.
7. Матеріали VI Міжнародної конференції з проблем термінології та запозичень.– К., 2005.

РАЗВИВАЮЩЕЕ ОБУЧЕНИЕ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Стремительно развивающиеся изменения в обществе и экономике требуют сегодня от человека умения быстро адаптироваться к новым условиям, находить оптимальные решения сложных вопросов, проявляя гибкость и творчество, не теряться в ситуации неопределенности, уметь налаживать эффективные коммуникации с разными людьми и при этом оставаться нравственным.

На современном этапе развития общества перед школой стоит задача всестороннего развития личности ученика, обладающей необходимым набором знаний, умений и качеств, позволяющих ему уверенно чувствовать себя в самостоятельной жизни.

Развивающее обучение – это система в теории и практике личностно-ориентированного образования, которая направлена на развитие и саморазвитие личности обучающегося, его физической, познавательной и нравственной сфер благодаря использованию потенциальных резервов ученика.

Существует несколько подходов к проблеме развивающего обучения. По мнению А. Гезелла, З. Фрейда и Ж. Пиаже, развитие человека не зависит от обучения: к обучению ребенка можно приступить по достижении им определенного уровня развития. В работах У. Джеймса, Э. Торндайка и др. активно доказывается мысль о совпадении обучения и развития: развитие рассматривается как приобретение новых навыков в процессе обучения, следовательно, любое обучение – развивающее.

Л.С. Выготский сформулировал собственную теорию о соотношении обучения и развития: «С одной стороны, развитие подготавливает и делает возможным процесс обучения, с другой стороны, обучение стимулирует процесс развития. Данная теория разводит процессы обучения и развития и вместе с тем устанавливает их взаимосвязь» [1, с. 376].

Основная цель исследования развивающего обучения русскому языку – разработать и экспериментально проверить методику организации учебной деятельности школьников на уроках русского языка в 5 – 9 классах, обеспечивающую формирование их интеллектуально-познавательной сферы.

Технология развивающего обучения является одной из самых наиболее гибких, эффективных и универсальных технологий обучения. Данная технология призвана активизировать процесс обучения, сделать его более продуктивным, формировать и далее развивать мотивацию обучения, а также направлена на обеспечение усвоения базовых и новых компонентов в содержании предмета.

Актуальность данной технологии заключается в том, что каждый учащийся по мере своих возможностей должен стать коммуникативно-способным человеком, владеющим в полной мере устной и письменной речью. Обучение русскому языку необходимо осуществлять с ориентацией на речевое развитие и формирование коммуникативных компетенций.

Особенности технологии: методы обучения – развивающие; обучение ориентированно на развитие каждого ученика; выявление уровня развития каждого ученика на каждом этапе обучения; применение разнообразных методов, средств и форм обучения; применение общеклассных, групповых и индивидуальных форм учебной работы; создание специальных средств – развивающих заданий, которые формируют рациональные умения умственного труда.

Первостепенные проблемы уроков русского языка:

- Формирование орфографических навыков учащихся.
- Обогащение лексического запаса детей.
- Владение нормами литературного языка.
- Формирование навыков связной устной и письменной речи.
- Развитие творческих способностей учащихся.

К формированию орфографической грамотности учитель ведет учеников сознательным путем, создавая проблемные ситуации, опираясь уже на сформированное теоретическое мышление, на его умение работать с книгой, со справочной литературой, поэтому материал на уроках не преподносится готовым, дети включаются в активную мыслительную работу, требующую от них умения сравнивать, обобщать, составлять план, тезисы.

Через слово ученики узнают и осознают законы языка, убеждаются в его точности, красоте, выразительности, богатстве и сложности. Благодаря систематической словарной работе на уроках русского языка и литературы у учащихся возрастает интерес к слову и к русскому языку в целом. Они любят и умеют работать со словарями и справочной литературой, что сказалось на повышении их орфографии, на обогащении словарного запаса учащихся, на повышении языковой культуры, на развитии мышления учащихся, на их общей культуре.

Они посещают библиотеку, читают классическую литературу, о чем свидетельствуют их читательские формуляры. Богатый материал черпают ученики из ресурсов сети Интернет.

Творческие работы (сочинения, рефераты, стихи) отличаются умением чувствовать родное слово, думать над ним, искать в нем истинный смысл.

Ум, воля, воображение, фантазия, положительные эмоции, глубокое познание себя и окружающего мира – всему этому дает мощный толчок продуманная творческая работа.

Выразить эмоции, свои мысли и переживания дети могут, сочиняя диаманты, синквейны. Можно начинать со стилизации, т.е. произведений представляющих собой стилистическое подражание чему-нибудь. Все это

делает изучение материала более увлекательным и интересным, влияет на качество творческих работ учащихся, на их интерес к предмету.

У учащихся вырабатывается наблюдательность, вдумчивое и бережное отношение к слову, что сказалось не только на формировании общей культуры, но и на их гражданской позиции, на духовно-нравственном становлении.

На любом уроке русского языка во главу обучения ставится речь, обучение речевой деятельности во всех ее видах: аудирование, говорение, чтение и письмо.

Сегодня нет такого преподавателя, который не мечтал бы о том, чтобы его общение с учащимися было бы увлекательным, интересным, эмоциональным, а главное – тем ценным приобретением, которое бы ученики смогли преобразовать в собственное мировосприятие и мироощущение. Использование современных технологий на уроках русского языка и литературы помогает научить школьников чувствовать слово и думать над ним, искать в нем истинный смысл, восхищаться всей «громадой» русского языка, выражать себя в творчестве. А также формирует личность школьника, помогает воспитать образованных, нравственных людей, которые способны к сотрудничеству, отличаются мобильностью, динамизмом, конструктивностью.

Однако следует особое внимание уделить тому, что при использовании современных образовательных технологий, безусловно, должно присутствовать чувство меры. Не перегрузить, не нагромождать, не навредить – этот постулат неоспорим. Целенаправленное формирование ключевых компетенций у учащихся возможно только при системном подходе к проблеме.

ЛИТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. 2 – е изд. М . , 1991. – 376 с.
2. Литвинко Ф.М., Рогач О.В. Теоретические основы исследования развивающего обучения русскому языку / Ф.М Литвинко, О.В. Рогач. Веснік БДУ. сер.4., 2009. №2 с. 114-118
3. Соина С.А. Технология развивающего обучения в процессе изучения сложного предложения: Из опыта работы/ С.А. Соина., Муниципальное образовательное учреждение «Мамоновская основная общеобразовательная школа». – Мамоново, 2012. – С. 4.
4. <http://www.moyashkola.net/blog/ispolzovanie-sovremennyx-pedagogicheskix-technologij-v-praktike-uchitelya-russkogo-yazyka-i-literatury-terentevoj-o-e/>
5. <https://infourok.ru/tehnologiya-razvivayuschego-obucheniya-na-urokah-russkogo-yazika-i-literaturi-501312.html>

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛІПТИЧНИХ РЕЧЕНЬ У МАСИВІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Потреба в цілісному дослідженні явищ еліпсису, репрезентованих в українських засобах масової інформації, стилістичних функцій речень, породжених цими явищами, а також дискусійність проблем імпліцитної семантики та недостатнє вивчення стилістичного потенціалу неповних речень, передусім як засобів експресивізації публіцистичного мовлення, й зумовили актуальність пропонованої розвідки. Окремим аспектам цього питання присвячені дослідження таких вчених, як І. Вихованць, П. Дудик, А. Загнітко, В. Голюх, Н. Гуйванюк, В. Богатько та ін.

Метою розвідки є функціонально-стилістичний аналіз еліптичних речень, уживаних у мовленні українських газет. Звідси постають такі завдання: 1) виявити найуживаніші типи й тенденції репрезентації еліптичних речень у мовленні сучасної української періодики; 2) визначити основні функціонально-стилістичні можливості еліптичних речень у мовленнєвих контекстах сучасної української літературної преси.

У текстах сучасної української преси зустрічається чимало еліптичних конструкцій, неповних за структурою, відсутність у складі яких дієслова-присудка є нормою. Як відомо, для розуміння таких речень немає необхідності ні в контексті, ні в ситуації, оскільки повнота їх змісту достатньо виражена власними лексико-граматичними засобами. Як наслідок, вони є відносно самостійними, емоційно забарвленими конструкціями.

У пропонованій статті еліптичні речення розглядаються як синтаксичні одиниці з невербалізованими, переважно ядерними компонентами, які не потребують ні контекстуальної, ні ситуативної компенсації і становлять, на думку А. Загнітка, особливий структурний різновид неповних речень. Функціонально-стилістичні вияви еліптичних речень у власне контекстах і заголовках сучасних українських газет зумовлені динамікою суспільних і мовних змін, потребують спеціального вивчення, що й підтверджує актуальність цього дослідження.

Класифікацію й опис еліптичних речень, дібраних із сучасного українського газетного мовлення, подаємо, беручи до уваги зміст неназваного компонента. Семантичні групи еліптичних речень виокремлюватимемо, спираючись на класифікацію П. Дудика [11, с.174], яка нам видається найоптимальнішою.

Еліптичні речення становлять окремих тип неповних структур, оскільки їхня неповнота виявляється тільки на структурному рівні й представлена переважно відсутністю дієслова-присудка. Семантично такі конструкції не

вимагають встановлення неназваного компонента. Вони є продуктивним засобом не тільки мовної економії, але й емоційної експресії.

Ми витлумачуємо еліптичні речення як синтаксичні одиниці з імпліцитним предикатом, як структурно неповні речення, неповноту яких компенсує семантика наявних компонентів, за допомогою яких створюється уявлення про описувану дію. Оскільки «кожне речення з погляду синтаксичного членування становить одиницю з безперервними синтаксичними зв'язками», підпорядковані члени речення свідчать про наявність одиниць, що їх підпорядковують. Відсутність тих членів речення, що підпорядковують, і наявність залежних членів речення створює, з одного боку, граматичну неповноту, а з другого – значення відсутньої граматичної ланки підказує семантика наявних компонентів. Це забезпечує зрозумілість таких речень і поза контекстом, у відриві від конкретної ситуації мовлення. Граматична неповнота еліптичних конструкцій стає особливо очевидною за умови зіставлення їх із двоскладними реченнями, які відповідають структурі логічного судження. Як і власне-неповні речення, еліптичні мають найрізноманітнішу синтаксичну будову, часто бувають однослівними. Проте вони становлять лише відносно неповні конструкції, неповнота яких є однобічною – структурною.

Уживання еліптичних конструкцій у газетному мовленні зумовлене насамперед комунікативними потребами, необхідністю актуалізувати рему висловлення, саме ту її частину, яка є найважливішою в певному акті спілкування. Крім того, вони мають специфічне вираження предиката – центрального компонента висловлення, вживаються як ефективний стилістичний засіб у текстах різного характеру, зокрема в художніх, особливо поетичних та публіцистичних.

З огляду на структурну типовість більшості моделей еліптичних конструкцій у мові газет, їхню очевидну стандартність, яка нерідко близька до синтаксичних штампів, еліптичні речення згруповано за ознаками властивої їм внутрішньосинтаксичної будови, а також за семантикою пропущеного присудка та експлікованих компонентів, які набувають особливої комунікативної ваги. З функціонального боку ці структури представляють типові інформативні одиниці чи спонукання-заклики. Найбільшої змістової ваги та комунікативної значущості еліптичні речення набувають у функції заголовка, де вони вживаються досить часто, репрезентуючи в лаконічній формі зміст усієї статті.

Структурна неповнота й семантична неоднозначність еліптичних речень-заголовків підвищує їхню експресивність і концентрує увагу саме на ньому, спонукає читача до прочитання статті. Рематичним компонентом таких заголовків може бути й іменник у позиції підмета, напр.: *На зв'язку – екс-Югославія* («Молодь України», 6.01.14), і локатив, напр.: *Прем'єр у Чернівецькій області* («День», 12.03.13).

В еліптичних реченнях із пропущеним дієслівним присудком буття, функцію теми виконує прислівник чи прийменниково-відмінкова форма з локативним чи темпоральним значенням, а сама конструкція подібна до звичної формули висловлення, де власне важливим, інформативним є тільки

рематичний компонент, напр.: *Серед прибулих – голова Державного комітету зв'язку та інформації України...* («Молодь України», 14.02.15). Такі конструкції вже стали типовими для мовлення засобів масової інформації, вживаються в текстах інформативного й власне публіцистичного характеру. Вони називають тему наступного висловлення, служать засобом актуалізації для читача певного сюжетного повороту статті. Лаконізм й експресивність еліптичних речень згаданого типу сприяє широкому вживанню їх і в ролі кінцевих компонентів тексту, що містять висновок чи натякають на продовження описуваних подій, напр.: *Попереду – сповнення надій на краще життя* («Високий Замок», 5-11.03.15).

Посилення контрасту між очікуваним і дійсним, минулим і майбутнім сприяє підвищенню експресивності еліптичних речень із семантикою заміщення, напр.: *Замість закоханих пар – табуни фізіороботів* («Столиця», 7-14.03.15).

У реченнях із темпоральним компонентом у функції теми і суб'єктивним компонентом у функції реми характеристичні ознаки імпліцитного предиката залежать від контексту. Дія може сприйматися або як динамічна, раптова, напр.: *Раптом, через хвилину – сильний шторм* («День», 12.03.13), або як звичайна, без відтінків швидкості чи повільності перебігу, напр.: *І ось через два місяці – нове призначення* («Столиця», 7-14.03.15).

Імпліцитним у реченні-заголовку може бути й предикат із загальним значенням «підтримувати кого-, що-небудь», яке експлікується за допомогою об'єктного компонента зі значенням "на підтримку, на користь кого-, чого-небудь, вираженого іменником із прийменником *за*, напр.: *Опозиція – за перерахунок голосів* («Голос України», 6.03.13). Речення еліптичної організації, у яких названо суб'єкт імпліцитної дії, іноді мають фразеологізований характер, напр.: *Один за всіх* («Молодь України», 21.03.16). Імпліцитний локативний предикат дії в еліптичному реченні трапляється рідше, напр.: *З «Гран-прі Москви» – на «Кубок Дерюгіної»* («Столиця», 7-14.03.12).

Речення-заголовки з еліпсованим предикатом руху становлять велику й виразну групу. Назва суб'єкта дії або інструментального суб'єкта виступає переважно темою висловлення, ремою є локативи, що вказують на напрям руху, напр.: *Гість до хати* («Молодь України», 3.10.16); чи спосіб пересування, напр.: *А один – не в ногу* («Голос України», 8.08.15).

Підмет пропускають, якщо він зрозумілий зі змістового зв'язку еліптичного речення із сусіднім, переважно повним реченням. У такому разі виникають побудови з «подвійною» неповнотою: пропуск підмета зумовлений зовнішньо- і внутрішньосинтаксичними чинниками, а еліпсис присудка – внутрішньосинтаксичними. Локативний компонент, що є основним засобом кваліфікації еліпсованого присудка, може вказувати на кінцевий пункт переміщення, виступаючи в позиції теми, а ремою слугує адвербіатив, що визначає спосіб виконання дії, напр.: *На роботу – з радістю ...* («Молодь України», 29.08.16).

Еліпсованими бувають присудки предикативних частин складносурядного або безсполучникового речення з протиставними чи зіставними відношеннями, напр.: *Власникам – права, боржникам – обов'язки* («Голос України», 3.02.08). За допомогою такої організації речення акцентують на протиставленні об'єктів дій чи підкреслюють невідповідність між потребами адресата й тим, що він отримав.

Отже, у газетних текстах еліптичні речення, крім функції економії мовних засобів, акцентують увагу на найактуальнішій із погляду мовця частині реми. Виконуючи функцію заголовків газетних статей, еліптичні речення допомагають заінтригувати читача, створюють ефект змістової невизначеності, яка зникає після прочитання статті. Вербалізований рематичний компонент виконує інформативну функцію щодо з'ясування змісту газетних матеріалів.

Проведене дослідження дозволило зробити головний висновок про своєрідність вияву еліпсованих конструкцій у газетних текстах як особливого різновиду публіцистичного мовлення. Перспективність дослідження вбачаємо в поглибленні зазначених у статті теоретичних постулатів, що уявляється можливим через охоплення аналізом суцільних текстових масивів газетного тесту із використанням різних сучасних методик і методичних прийомів лінгвістичного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богатько В.В. Явища еліпсису в мові сучасної української публіцистики: дис. ...кандидата філол. наук: 10.02.01 / Богатько Валентина Василівна. – Вінниця, 2005. – 176 с.
2. Голоюх В.І. Еліптичні речення з невербалізованими головними членами / В.І. Голоюх // Мовознавство. – 1982. – №1. – С. 21–26.
3. Гуйванюк Н. Інноваційні процеси в сучасній українській пунктуації / Ніна Гуйванюк // Проблеми унормування української мови: Зб. матеріалів розшир. засідання координац. ради «Українська мова». – К. – Херсон, 2003. – С. 105–122.
4. Дудик П.С. Неповні та еліптичні речення в сучасній українській літературній мові: дис. ...кандидата філол. наук: 10.02.02 / Дудик Петро Семенович. – К., 1954. – 361 с.
5. Загнітко А. Структурні і семантичні різновиди українських синтаксичних інновацій / Анатолій Загнітко // Лінгвістичні студії: (зб. наук. праць у 2 част.). – Донецьк: ДонНУ, 2003. – Вип. 11. – Ч. I. – С. 135–147.

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В AMERICAN ENGLISH

Словниковий склад політичних виступів можна умовно розділити на дві групи. Першу групу становить власне політична лексика. До другої групи відноситься загальноновживана лексика. Підходи до вивчення загальноновживаної лексики можуть бути різні. При аналізі політичних промов можна розглянути, наприклад, використання автором емотивної лексики, елементів розмовної лексики, засобів образності, експресивної фразеології і багато іншого [2, с. 52].

Основу політем складають політичні терміни. Термінологія політичної мови, як і термінологія будь-якої галузі знань, служить засобом спілкування фахівців і називає різні поняття. На відміну ж від більшості термінів природничих та технічних наук, політична термінологія має низку характерних тільки для неї рис. По-перше, це розпливчастість, неточність найменування, по-друге, неоднозначне емоційно-оціночне ставлення носіїв мови до політичних термінів, тоді як особливість будь-якої наукової термінології полягає в точності й однозначності найменування, відсутності стилістичних та конотативних елементів. Завдяки тому, що багато політичних термінів широко вживаються в засобах масової інформації, вони добре відомі великому колу носіїв мови, стали загальноновживаними, що також відрізняє їх від звичайної термінології, відомої, як правило, невеликій кількості фахівців тієї чи іншої галузі знання [3].

Науковці звертають увагу на те, що часто важко розмежувати термінологічне та нетермінологічне вживання політем. Зрозуміло, що терміни-політеми функціонують у словниках, підручниках, законодавчих актах, програмних документах. Коли вони стають одиницями тексту, в тому числі тексту політичного виступу, їх вживання змінюється [1, с. 16]. Наприклад, термін „комунізм” означає „революційний соціалізм, заснований на теорії філософів Карла Маркса і Фрідріха Енгельса, що виділяють як домінуючу суспільну власність на засоби виробництва і плану економіку...” [1, с. 23]. У промові американського президента Білла Клінтона термін „комунізм” зводиться лише „до безповоротної і незворотної втрати свободи”, що, звичайно ж, не відповідає термінологічному розумінню цієї політеми: *When I was here, America sought to contain Communism, not to roll it back. Most respected academics held that once a country „went Communism”, the loss of freedom was permanent and irreversible (B. Clinton).*

Політична термінологія досить стійка, оскільки нові поняття в ідеології виникають досить рідко. Набагато частіше відбувається розширення або переосмислення змісту вже існуючих понять.

Однак для текстів політичних виступів характерне використання термінів, що належать іншим сферам науки, а також людської діяльності, оскільки у своїх промовах політики часто зачіпають ті чи інші суспільно значущі теми. В одному з виступів американського президента Джорджа Буша, в обговоренні можливої небезпеки виникнення біотероризму та його наслідків, знадобилося застосування особливої медичної термінології, представлені як назви різних хвороб: *anthrax* „сибірська язва”, *botulinum toxin* „ботулізм”, *Ebola* „Ебола”, *plague* „чума”, *smallpox* „оспа” (G. Bush). У цьому ж виступі, торкаючись проблеми поширення ВІЛ-інфекції та СНІДу, Джордж Буш застосував таке медичне поняття, як *anti-retroviral drugs* „противірусні препарати, що застосовуються при лікуванні ВІЛ та СНІДу”: *Anti-retroviral drugs can extend life for many years* (G. Bush).

Крім політичних термінів, у структурі політичної мови можна виділити **ідеологеми** як референти, чітко позначаються в дефініційних тлумаченнях: „політична свідомість”, „ідеологія”, „політичні ідеали”, „духовні цінності”, які містять у семантичній структурі ідеологічний компонент значення [1, с. 4]. Необхідно відзначити, що межа між першою групою **політичної лексики** (політичними термінами) і даною групою слів-ідеологем досить розмита. З одного боку, політична термінологія характеризується зв'язком із певною ідеологією, з іншого боку, частиною ідеологем є ті чи інші політичні терміни.

Ідеологічна спрямованість слів-ідеологем іноді закладена в словникових дефініціях, частіше ж ідеологічні конотації реалізуються в мові, де, крім інформації загального характеру, завжди міститься якась соціальна інформація. Ідеологеми представляють собою терміни орієнтації, що відсилають до певного групового суб'єкта політики і службовця знаком прихильності політика до певної ідеології. Використовуючи той або інший термін, політик тим самим позначає свою приналежність до певної партії, ідеології. Таким чином, ідеологеми є знаками інтеграції, що дозволяють політику заявити „я свій”, „я з вами” [4, с. 14].

Головною цінністю сучасних демократичних суспільств є свобода. Прикметник „*free*” та іменник „*freedom*” набувають для громадян і керівників цих країн ідеологізоване значення.

Уживання цих слів дозволяє політичним діячам висловити свою прихильність до основних принципів демократичної держави: *We are fighting for the inalienable right of humankind - black or white, Christian or not, left, right or a million different - to be free, free to raise a family in love and hope, free to earn a living and be rewarded by your efforts, free not to bend your knee to any man in fear, free to be you so long as being you does not impair the freedom of others* (T. Blair).

Відмінною рисою термінів-політем та ідеологем є їхня багатозначність, що відрізняється від багатозначності інших слів. Якщо значення багатозначного слова, що належить до інших семантичних полів, експлікується в контексті, то значення політичної термінології та ідеологізованої лексики досить часто залишається розмитим, невизначеним.

Іншою складовою політичної мови є **референтні знаки або соціологами** – терміни і номенклатурні назви федеральної та місцевої системи політичного управління суспільством, репрезентують понятійне поле „державний апарат”: державно-виконавча влада, соціально-політичні інститути та їх структура [1, с. 4]. Позначення номенклатурного типу виконують референційну функцію, називаючи поняття, важливі для суспільного життя, відображаючи особливості соціального устрою, притаманні державам із різними політичними структурами [2, с. 53].

Референтним знакам (або соціологемам) протиставляються **політичні афективи**. Такі слова, як *freedom, justice, independence, social progress, compassion*, як правило, конотативно навантажені, володіють магією колективних емоцій. Політичні афективи часто використовуються як слова-гасла й ключові слова політичних текстів [4, с. 14].

Слова-ярлики використовують для дискредитації політичного противника, применшення його значущості та заслуг. Як правило, в семантичних структурах слів наявна яскраво виражена негативна оцінка, що створює вкрай агресивну атмосферу і моделює у свідомості слухача „образ ворога”. Подібні найменування нав’язують людині певну позицію, і в той же час з їх допомогою ораторське судження набуває характер остаточного, що не підлягає переосмисленню і обговоренню. Наприклад, британський прем’єр-міністр Тоні Блер та американський президент Джордж Буш називають людей, незадоволених поваленням уряду Саддама Хусейна, терористами (*terrorists*) або екстремістами (*extremists*). Велика кількість і різноманітність у вживанні слів-ярликів частіше спостерігається у випадках політичного розжарення, загострення політичних проблем, виникнення кризових ситуацій. Сучасні вимоги політкоректності, що отримала велике поширення в умовах американської та британської політичної комунікації, утримують політичних діячів Америки і Великобританії від частої, різкої і не завжди обґрунтованої критики своїх політичних супротивників [2, с. 54].

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьева О. И. Политическая лексика. Ее функции в современной устной и письменной речи : моногр. / О. И. Воробьева. – Архангельск : Изд-во Поморского гос. ун-та им. М. В. Ломоносова, 1999. – 92 с.
2. Резникова Н. А. Семантический анализ политической лексики / Н. А. Резникова // Вестник Томск. гос. пед. ун-та. – 2005. – Вып. 4 (48). – Сер. : Гуманитарные науки (филология). – С. 49 – 54.
3. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія / Катерина Серажим ; за ред. В. Різуна. – Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 392 с.
4. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса: Автореф. ... д-ра филол. наук / Е. И. Шейгал. – Волгоград, 2000. – Научн. библиогр. дис. и автореф.: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: disserCat

Катерина Орлова
Науковий керівник – доцент Горлова О. В.
м. Бахмут

ГРАММАТИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ ВО ФРАНЦУЗСКОМ ЯЗЫКЕ ПОД ВЛИЯНИЕМ ЛАТИНСКОГО

Всякое языковое изменение происходит в акте речи, в процессе коммуникации. Основными факторами развития языка являются потребности говорящих на данном языке. Существует тесная связь между историей языка и историей общества. Важными факторами истории языка есть расцвет или, напротив, упадок культуры общества. Упадок культуры римского общества и распад Римской империи способствовали победе устной латинской речи низких стилистических регистров над классической письменно-литературной нормой, в связи с чем получили широкое распространение описательные конструкции – источник новых форм футурума, кондиционала и сложных глагольных видо-временных форм, распространились предложные конструкции вместо падежного управления.

Специфика грамматического строя складывается из следующих моментов:

1. система частей речи в языке;
2. система грамматических (морфологических) категорий каждой части речи;
3. характерные черты синтаксиса – способов связи слов в предложении;
4. общая характеристика грамматического строя: соотношение между синтетизмом и аналитизмом.

В конечном итоге все грамматические процессы сводятся к изменению в сфере форм (означающих) или содержания (означаемых).

1. Система частей речи. Система знаменательных частей речи в истории французского языка не изменилась. Иная картина наблюдается в области служебных слов. Во французском языке сформировались две служебные части речи, которых не знала латынь: детерминативы (включая артикль) и прилагательные местоимения. Их роль в грамматическом строе французского языка очень важна.

2. Грамматические категории. В системе существительного исчезла категория падежа. Отсутствие письменных свидетельств, которые бы фиксировали все переходные этапы падежных форм и парадигм в период развития языка от латыни к французскому. Генетический источник прямого падежа легко выводится из латинского номинатива. Действительно, в единственном числе второго склонения номинатива *muŕus* закономерно дает рефлексию *muŕs*, поскольку к началу VII в. все неударные гласные конечного

слога, кроме «а», подверглись полной редукции; точно также во множественном числе латинский номинатив *tingi* давал рефлексия *ting* – форму с нулевой флексией.

Большинство существительных женского рода произошло из латинских существительных первого склонения на –а (*terra*) и перешедших в первое склонение существительных пятого склонения *facies* –*facia* – *face*, а также из существительных второго склонения среднего рода, множественное число которых было переосмыслено как единственное число женского рода: *folia* (n.pl) –*folia* (f.s). Все эти существительные утратили склонение в единственном числе по фонетическим причинам: *femina* – *femme*. Существительное *mere* также не склонялось, так как форма прямого падежа получила окончание –ев результате метатезы *mater* – *matre*, или, возможно было опорным звуком группы согласных *tr*, проявившейся в результате редукции *e* конечного слога: *mater* – *matr* – *matre* –*mere*.

Большинство существительных перешло в новофранцузский язык именно в форме косвенного падежа. Форму прямого падежа сохранили лишь немногие существительные, часто употреблявшиеся в обращении. Это *fis*, *soeur*, *pretre*, ряд имен людей мужского рода: *Charles*, *Yves*, *Gilles*, *Eudes*, *Georges*, *Louis*, *Hugues*. В тех случаях, когда сохранились обе падежные формы, они различались семантически, образовав морфологические дублиеты. Так «*Sire*» «государь, »*seigneur* «господин,», *maire* «мер»,*merjeur* «совершенно летний», оп стало местоимением, разойдясь с косвенным падежом этого слова – *homme*грамматически.

Переход существительных среднего рода 2-го склонения в 1-е склонение и, следовательно в женский род был связан с переосмыслением форм множественного числа среднего рода на –а (*folia*, *grand*) как форм множественного числа женского рода. Флексии существительного среднего рода 2-го склонения единственного числа совпадали с флексиями мужского рода. Таким образом, уже в латыни среднего рода как грамматического показателя не существовало.

Категория числа сохранилась, но морфологически стала менее четко выраженной. В современной устной речи число часто не выражается в самом слове: *leursfilles* [lɔrfij].

Система местоимений. Разряд личных местоимений в латинском языке был развит слабее, чем указательные местоимения. Он обладал только формами указания на участников речевой ситуации *ego*, *tu*, *nos*, *vos*; личного местоимения 3-го лица в латыни не было. Притяжательные местоимения были представлены: *meus*, *tuus*, *noster*, *vester*.

Генетическим источником местоимения 3-го лица французского языка является латинское указательное местоимение *ille*. К концу позднелатинского периода это местоимение теряет силу в связи с появлением в языке этого периода специализированных сильноуказательных местоимений *esceiste* и *esceille* и постепенно превращается в личное местоимение 3-го лица.

В развитии форм прилагательных от латыни к французскому проявилась тенденция к сохранению и усилению оппозиции по роду. Эти изменения происходили следующим образом: с исчезновением среднего рода в разряде существительных выходят из употребления и формы среднего рода прилагательных, так что латинские прилагательные трех окончаний (*bonus, bona, bonum*) сохраняют только две формы мужского и женского рода: *bonus* лат. – *bons* ст. фр. – *bon* н. фр.; *bonna – bone*. Тенденция к унификации прилагательных по типу *bonne* была настолько сильна, что многие прилагательные, имевшие в мужском роде этимологическое *e*, утрачивали его. Например, *facile – facil; débonnaire – debonair*.

У глагола система видовременных форм индикатива в процессе развития от латинского языка к французскому претерпела глубокие качественные преобразования. Как в латыни, каждое лицо имеет специфический показатель:

Латынь	Французский
<i>canto</i>	<i>jechante</i>
<i>cantas</i>	<i>tu chantes</i>
<i>cantat</i>	<i>il chante</i>
<i>cantamus</i>	<i>nous chantons</i>
<i>cantatis</i>	<i>vous chantez</i>
<i>cantant</i>	<i>ilschantent</i>

Все флексии, кроме 1-го лица мн. числа – результат фонетических изменений.

Таким образом, мы можем проследить, что латинский язык оказал большое влияние на образование нового языка с характерными особенностями региона Галии.

Література

1. М.К. Историческая грамматика французского языка / М. К. Сабанеева– Л.: Изд-во Ленингр. Ун-та, 1990. – 273 с.

Мария Панченко

Научный руководитель – доцент Жарикова М.В.
г. Бахмут

ПЕРИФРАЗА В ГАЗЕТНОМ ТЕКСТЕ

Языковая игра в силу особенностей русского менталитета всегда имела место в русской речи, в публицистическом и художественном стилях, в языке отдельных писателей или героев их произведений. Отмечена тенденция, ведущая к распространению языковой игры в русской речевой действительности. Об этом свидетельствуют как очевидные языковые факты, так и растущее внимание к ним исследователей [1]. Языковая игра в последнее десятилетие XX в. стала характерным признаком языка газет. Одной из причин

распространения языковой игры в речевой действительности конца XX в. служит, по мнению исследователей, имеющее место "коммуникативное равенство адресанта и адресата", при котором адресант имеет возможность рассчитывать на понимание его речевого творчества в виде языковой игры.

Языковая игра - это особый вид речетворческой семиотической деятельности. Как и всякая игра, языковая игра осуществляется по правилам, к которым относится: 1) наличие участников игры - производителя и получателя речи, 2) наличие игрового материала - языковых средств, используемых производителем и воспринимаемых получателем речи, 3) наличие условий игры, 4) знакомство участников с условиями игры, 5) поведение участников, соответствующее условиям и правилам игры.

Одной из наиболее ярких и интересных разновидностей языковой игры является перифраза [4]. Структурно-грамматические, семантико-стилистические типы перифраз в различных видах текстов достаточно описаны в научных работах. Однако, на наш взгляд, функциональные особенности перифразы в языке современных газет достаточно редко становятся предметом исследования и описания. Значительность и необходимость такого исследования обуславливается большим количеством и высокой частотой употребления перифраз в газетном тексте. Научный интерес представляет именно изучение приемов и способов введения перифраз в газетный контекст, сочетаемость с другими языковыми единицами, трансформация их структуры и семантики, стилевые и жанровые особенности ее употребления [5]. Поэтому целью нашей работы является изучение места и роли перифразы в газетном тексте как одного из наиболее важных средств экспрессивного выражения мысли.

Явление перифразы имеет довольно долгую предысторию. Однако природа и сущность этого явления до сих пор не выяснены, а определения перифразы не дают четкой и ясной ее дифференциации от других стилистических явлений. Традиционно понятием «перифраза» оперируют в стилистике, понимая под этим термином стилистический прием, основное назначение которого выделять и подчеркивать характерные черты явления или предмета, способствовать его образному восприятию.

Сущность перифразы как стилистического приема заключается в контекстуальной замене однословного наименования описательным выражением. При этом в перифрастическом обороте на первый план выдвигается какое-либо качество, сторона объекта или понятия, которое описывается, и это качество или черта существенны в данном контексте или ситуации. Основное предназначение перифразы как стилистического приема – усилить выразительность текста, действенность выражения. Это решается с помощью коннотативного компонента, дополняющего основное содержание описательного выражения, который образует перифразу.

Перифраза занимает промежуточное место между свободным словосочетанием и фразеологизмом. Чаще всего перифрастическое высказывание появляется вследствие индивидуально-авторского виденья мира,

становясь особенным наименованием только в процессе речи, в определенной речевой материи произведения. Появление перифразы стимулируется, как правило, внеязыковыми факторами. Она возникает в связи с желанием говорящего дать предмету, явлению или действию определенную эмоциональную оценку или в связи с определенными эвфемистическими причинами или с необходимостью избежать тавтологии [3, с.19].

По своей структуре перифразы делятся на следующие типы:

- ✓ бинарные, которые могут быть представлены сочетаниями имя А+N (северный шелк – лен, солнечный камень - янтарь) и N +N (дети весны – цветы, тесть Европы – Ярослав Мудрый);
- ✓ поликомпонентные (чаще всего трехчленные конструкции), которые имеют структуру А+А+N (великий иностранный партнер - Норвегия), А+N+N (скорбные жатва Чернобыля - смертность), N+N+N (гарант создания шедевра – деньги), N+A+N (скрипач мировой славы – Г.Кремер).

Существует большое количество различных классификаций перифраз. А.Греймас и Ж.Курте различают два рода перифраз: перифразы субститутивные (денотативные) и перифразы косвенные (частично коннотативные) [5]. Также разграничивают стилистическую и нестилистическую перифразу, что связано с логичностью построения и употребления перифраз. Но наиболее четкую классификацию предоставляет школьная и классическая стилистика, которая различает несколько типов перифразы:

I. Как фигуру грамматическую: а) свойство предмета берется как управляющее слово, название же предмета берется как слово управляемое: «Поэт бывало тешил ханов стихов гремучим жемчугом» (перифраза слова «стихами»); б) глагол заменяется существительным, образованным от той же основы с другим (вспомогательным) глаголом: «совершается обмен» вместо «обменивается».

II. Как фигуру стилистическую: в) название предмета заменяется описательным выражением, являющимся развернутым тропом (метафорой, метонимией и т. п.): «пришли мне, выражаясь языком Делиля, витую сталь, пронзающую засмоленную главу бутылки, т. е. штопор» (письмо Пушкина к брату) [4, с.42-48].

Таким образом, перифраза является неотъемлемой составляющей художественных произведений, что придает им красочность и выразительность. Но поскольку язык печатных изданий также требует сложного и интересного построения предложений, явление употребления перифразы широко распространено в языке печатных изданий.

Газета наряду с радио и телевидением является широким действующим средством массовой коммуникации. Ее отличительной чертой является то, что передача информации производится в письменном виде. В газете не могут быть использованы такие вспомогательные средства как интонация, мимика. Это компенсируется стилистическими возможностями, специфическим подбором и

организацией языкового материала. Язык газеты – понятие многогранное, поскольку на страницах газеты представлены все стили литературного языка: информационная хроника выдержана в деловом стиле, правительственные постановления, резолюции, дипломатические документы – в официально-деловом; многочисленные статьи соответствуют научному стилю, в фельетонах соединяются художественный и разговорный стили. Реализуя столь разноаспектные функции как сообщение и влияние, язык газеты не может ограничиться рамками лишь одного стиля. Последовательное чередование экспрессии и стандарта, которое реализуется в тексте за счет употребления различных тропов, обеспечивает донесение читателю как информационного содержания, так и эмоционального влияния [2]. Немаловажную роль, по нашему мнению, здесь играют газетные перифрастические единицы. Перифрастические обороты позволяют наиболее эффективно отразить в тексте отношение автора к обозначаемому.

Основными функциями перифраз в газетном тексте являются:

✓ формирование позитивного впечатления.

Автор газетного текста использует перифразы для разностороннего представления какого-либо явления. Особую роль в формировании ярко окрашенного образа играет перифрастический заголовок, призванный не только привлечь внимание читателя, но и максимально воздействовать на него. Перифраз-заголовок выступает как средство включения в процесс восприятия информации не только интеллекта, но и эмоций. Формирование позитивного впечатления происходит за счет привлечения широкого спектра экспрессивных оценочно-интенсивно-эмотивных перифразов, разносторонне характеризующих какой-либо объект либо явление действительности. Положительная окрашенность реализуется с помощью лексики нейтрального и высокого стилей. Например, «нефтяная принцесса», «королева пуантов», «король ремейков». «Раскол церкви в середине XVII века открыл полосу гонений на тех, кто не принял новые правила, утвержденные патриархом Никоном. ... Сохранилась потрясающая летопись самоотверженного героизма во имя "праведной веры" – знаменитое "Житие протопопа Аввакума"…» («Аргументы и факты», №9, 2013). «Без внимания не должен остаться ни один творец победы. Уже сейчас их чествуют на родных предприятиях, в учебных заведениях. В области открыты специальные счета фонда Победы». («Экспресс К», 12.04.14)

✓ формирование неприятного впечатления.

Перифраз часто служит средством создания выразительного образа, усиливающего экспрессивный эффект. Являясь одним из компонентов текста, перифраз выступает в единстве семантического и прагматического начал и реализует воздействующую функцию. Материал приобретает дополнительные оттенки, отрицательно характеризуя героев повествования. Например, палач Тарту «начальник гестапо в городе Тарту». «Прописано наказание и для любителей дешевой «огненной воды»... приобретение крепких спиртных напитков домашней выработки влечет наложение административного штрафа»

(«Аргументы и факты», №9, 2014). «Термин «спиртовой раствор гемоглобина» точнее отражает ту субстанцию, которую в новогодние праздники с изумлением обнаружили врачи у пациента Петрова, пострадавшего в ДТП. Официально 5 промилле признано смертельно опасным содержанием алкоголя в крови. А у господина Петрова анализы показали 9,14 промилле – новый европейский рекорд! Для этого, по оценке токсикологов, ему пришлось вылакать, как минимум 2 литра сорокаградусного пойла» («Комсомольская правда», 11.01.13);

✓ отражение эмоционального состояния (негативного или позитивного).

Данный вид перифразы показывает именно эмоциональное состояние и отношение говорящего к предмету обсуждения. Например: «Рио стал первой столицей независимой Бразилии в 1822 году. Вначале это была Бразильская империя, а с 1889 года – СШБ (Соединенные Штаты Бразилии). Но в 1960 году Рио-де-Жанейро превратился из столицы страны в обычный провинциальный центр, уступив статус специально построенному для этого городу Бразилиа. ...Все тут серо, плоско, унифицировано. Все так и веет пустотой и скукой. Наверное, таким и положено быть городу чиновников и клерков». («Экспресс К», 8.04.14) «Едва не с начала июня прилавки южных городов начинают ломиться от черешни, клубники, абрикосов, потом наступает черед персиков, арбузов, дынь... Но вокруг этого ароматного великолепия роями вьются жалящие насекомые». («Экспресс К», 2.07.14) и т.п.

✓ сообщение информации о предмете речи.

Информативность представляет собой предметно-смысловое содержание перифраза и проявляется в конкретном смысловом наполнении оборота, которое служит для регулирования действий членов общества. Сообщение сведений с помощью нейтральных оборотов облегчает процесс газетной коммуникации, увеличивая уровень осведомленности читателя. Но увеличением осведомленности не ограничиваются возможности информативных перифразов. Каждый вновь образованный перифраз содержит информацию о предметах и явлениях действительности, служит средством оформления и передачи этой информации и потому участвует в выполнении интеллектуально-коммуникативной функции [6]. Например: "Посреди Керченского пролива раскинулась песчаная коса Гузла. Собственно, она и является камнем преткновения в пограничных спорах" (КП. 17.10.2013).

Мы рассмотрели различные аспекты использования перифраз в языке газетных изданий и существующие классификации данного явления, но исследование свойств и способов употребления перифразы как разновидности языковой игры позволяет нам продолжить работу в данном направлении.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М.: Советская энциклопедия, 1996.
2. Гвоздарев Ю.А. Основы русского фразообразования. — Ростов на Дону, 1977. — С. 162.

3. Мова газети в системі функціональних стилів української мови // Бористен. – 2013. – № 9. – С. 19.
4. Перифраза в системі номінативних одиниць мови // Дослідження з лексичної граматики української мови. – Т.2. – Дніпропетровськ: Навчальна книга, 2013. – С. 42-48.
5. Словарь перифраз русского языка. — М.: Рус. яз., 2004. — С. 352.
6. Федосюк М.Ю. В каком направлении развивались стили русской речи XX века // Филология и журналистика в контексте культуры (Лиманчик - 08): Материалы Всерос. науч. конф. Вып. 4. Ростов-на Дону, 2008.

Ірина Приходько
Науковий керівник – доцент Горлова О. В.
м. Бахмут

ПРОНИКНОВЕНИЕ ТЕРМИНОВ ДРЕВНЕРИМСКОГО КАЛЕНДАРЯ В КАЛЕНДАРНУЮ ТЕРМИНОЛОГИЮ НЕКОТОРЫХ ИНДОЕВРОПЕЙСКИХ ЯЗЫКОВ

На разных этапах своего развития разные народы подходили к необходимости создания летосчисления. Возникали различные системы и принципы подсчета времени, эти системы часто были близки друг к другу, а иногда даже полностью совпадали.

В своей практической деятельности люди не могли обходиться и без определенной эры – системы счета (летосчисления). Люди создавали свою календарную систему и свою эру. Начальную точку отсчета той или иной эры принято называть эпохой.

Эрой календаря называется принятый в нем отсчет годов от определенного момента времени, связанного с каким-либо историческим событием, реальным или мифическим. В течение тысячелетий существования календаря применялось много различных начальных точек отсчета времени.

Все народы мира пользуются в настоящее время Григорианским календарем, практически унаследовавшим календарь древних римлян. Вызывает интерес происхождение терминов семидневной недели. Семидневная неделя (промежуточная единица времени между сутками и месяцем) возникла не только вследствие суеверного почитания древними числа «7» по числу блуждающих небесных тел, к которым, кроме пяти планет, видимых невооруженным глазом (Меркурий, Венера, Марс, Юпитер и Сатурн), присоединяли Солнце и Луну.

Появление недели также связано с наблюдениями изменений внешнего вида Луны. Многочисленными наблюдениями было установлено, что четверть лунного месяца составляет примерно 7 дней (лунный месяц составляет 29,5 суток). Счет неделями широко применялся многими народами, которые вели кочевой образ жизни.

В языках европейских народов (итальянцев, французов, испанцев, немцев, англичан, шведов, датчан, норвежцев, голландцев) до наших дней сохранились названия дней недели, заимствованные у древних римлян, которые в свою очередь были названы именами планет.

Понедельник – Lunaedies – день Луны, богини ночного света (культ луны затем был вытеснен культом Дианы).

Вторник – Martisdies – день Марса, первоначально почитаемого как бога земледелия, а затем бога войны, защищающего мирный труд земледельцев.

Среда – Mercuriidies – день Меркурия, бога торговли.

Четверг – Jovisdies – день Юпитера, верховного бога.

Пятница – Venērisdies – день Венеры, богини любви и красоты.

Суббота – Saturnidies – день Сатурна, бога посевов.

Воскресенье – Solisdies – день Солнца.

В итальянском и испанском языках у 5 дней недели остались названия планет. В английском языке прямо соответствуют планетам названия таких дней, как суббота – день Сатурна (**Saturday**), воскресенье – день Солнца (**Sunday**) и понедельник – день луны (**Monday**); остальные дни также носят имена планет, но они названы по именам богов скандинавской (германской) мифологии: Тиу (вариант – Тюр), Водана (Вотана), Тора (Донатора) и Фрейи, соответствующих по своей роли римским Марсу, Меркурию, Юпитеру и Венере. В немецком языке воскресенье тоже день Солнца (**Sonntag**), понедельник – день Луны (**Montag**), а пятница (**Freitag**), напоминает уже упомянутую богиню Фрейю. Лишь во французском языке «воскресенье» (**dimanche**) не связано с латинскими названиями и происходит от слов «diesdomenica», означающих «день господень».

Представленная ниже таблица наглядно иллюстрирует общность сохранившихся названий дней недели у ряда европейских народов.

	Франц.	Итал.	Исп.	Англ.	Нем.
Понедельник	Lundi	Lunedì	Lunes	Monday	Montag
Вторник	Mardi	Martedì	Martes	Tuesday	Dienstag
Среда	Mercredi	Mercoledì	Miércoles	Wednesday	Mittwoch
Четверг	Jeudi	Giovedì	Jueves	Thursday	Donnerstag
Пятница	Vendredi	Venerdì	Viernes	Friday	Freitag
Суббота	Samedi	Sábado	Sábado	Saturday	Sonnabend
Воскресенье	Dimanche	Domènica	Domenigo	Sunday	Sonntag

Интересно, что у некоторых народов Азии дни недели носят названия тех же планет. В Индии дни недели именуются так (на языке хинди):

Понедельник – Сомвар (день Луны)

Вторник– Мангалвар (день Марса)
Среда– Будхавар (день Меркурія)
Четверг– Вирвар (день Юпітера)
Пятниця– Шукравар (день Венери)
Суббота– Шанивар (день Сатурна)
Воскресеньє– Равивар (день Сонця)

Література

1. Климишин И. А. Календарь и хронология / И. А. Климишин. –М.: Наука, 1985. – 320 с.
2. Цыбульский В.В. Календари и хронология стран мира / В.В. Цыбульский. – М.: Просвещение, 1982 – 128 с., ил.

Дарина Репкіна

Науковий керівник – доцент Блинова І.А.
м. Бахмут

СОН І МАРЕННЯ ЯК ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПРОЯВУ ПСИХОЛОГІЗМУ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ

Мета цієї розвідки – проаналізувати постать головного героя твору Чарльза Діккенса «Різдвяна пісня в прозі» та визначити, які основні стилістичні засоби використовуються для відбиття психологізму в повісті.

Зазначимо, що літературне сновидіння – це певна художня авторська стилізація поетики, змісту, природного сну, що враховує основні закони сномислення та водночас суттєво відрізняється з ним. Насамперед слід зауважити, що літературне сновидіння є структурною одиницею тексту і має насамперед вербалізований характер на відміну від природного сну. Різницю вчені вбачають зокрема й у тому, що коли у природному сновидінні наша підсвідомість безпосередньо передається мовою символів, то у літературному сновидінні – у певній художній стилізації природного – цей процес виявляється опосередковано, через слово, яке у міфологічному просторі сновидіння набуває значення символу.

Наголосимо: картини, які породжує наш сплячий розум, схожі на найдавніші творіння людини – міфи як за формою, так і за змістом. За Е. Фроммом [5, с. 60], вони «написані» однією мовою – мовою символів. Це мова, логіка якої відрізняється від тієї, за законами якої ми живемо вдень, логіка, у якій головними категоріями є не час і простір, а інтенсивність та асоціативність. Це єдина універсальна мова, винайдена людством, єдина для всіх культур у всій історії. Це мова зі своєю граматикою і синтаксисом, яку повинен розуміти, якщо хочеш збагнути смисл міфів, казок і снів.

До форми сну письменники, як правило, вдаються з метою глибшого розкриття психології персонажів. Розвиток психології характерів у деяких художніх творах будується на точних спостереженнях, які відповідають

науковим поясненням таких явищ, як фази сну, що спостерігаємо в дослідженнях Ю. Кузнєцова [2]. Інтерпретація тексту сновидінь, як будь-якого іншого тексту, неможлива без розуміння загальної атмосфери твору. Тільки узагальнений аналіз спроможний дати цілісне уявлення про змістову домінанту художнього твору, його поетичний задум.

З. Фрейд твердив, що суть сновидінь полягає в зображенні виконання бажань. Сновидіння, змальовуючи перед нами здійснення бажань, переносить нас у майбутнє, але воно являє собою копію і відтворення минулого [4]. За З. Фрейдом, не сновидіння створює фантазію, а підсвідома діяльність бере участь у створенні думок, які приховані за сновидінням [3].

Як доводять наші спостереження, майстерним розкриттям внутрішнього світу головного героя аналізованої повісті Скруджа виступають марення та сновидіння. Поява померлого товариша Марлі, а пізніше трьох привидів Різдва відроджують особистість героя. Ми можемо простежити за еволюцією від деградованого, озлобленого та нещасного старого чоловіка: «*Even the blind men's dogs appeared to know him; and when they saw him coming on, would tug their owners into doorways and up courts; and then would wag their tails as though they said, «No eye at all is better than an evil eye, dark master!» But what did Scrooge care! It was the very thing he liked. To edge his way along the crowded paths of life, warning all human sympathy to keep its distance, was what the knowing ones call «nuts» to Scrooge»* до щиросердної та добродушної постаті: «*He went to church, and walked about the streets, and watched the people hurrying to and fro, and patted children on the head, and questioned beggars, and looked down into the kitchens of houses, and up to the windows, and found that everything could yield him pleasure. He had never dreamed that any walk – that anything – could give him so much happiness»* [1, с. 8–9].

Найчастіше автор застосовує у різноманітних формах прояву психологізму іронію: «*Marley was dead: to begin with»*[1, с. 7]. З перших же слів «Різдвяна пісня...» починається з того, що автор уводить не головного героя, а його компаньйона, другорядного персонажа. Ч. Діккенс декілька разів використовує порівняння, щоб підкреслити жартівливий тон оповідання: «*as dead as a doornail»*[1, с. 8], «*the sound resounded through the house like thunder»* [1, с. 16]. Ця розмовна мова використовується для кращого сприйняття атмосфери читачем. Посилує комічність образу компаньйона Скруджа знижена побутова лексика, за допомогою якої він звертається до привида: «*You may be an undigested bit of beef, a blot of mustard, a crumb of cheese, a fragment of an underdone potato. There's more of gravy than of grave about you, whatever you are!»*[1, с. 20–21].

Також варто звернути увагу на наявність діалогічних та монологічних вкраплень у сновидіннях, що демонструють нам характер головного персонажа: «*A merry Christmas, uncle! God save you!» cried a cheerful voice. It was the voice of Scrooge's nephew, who came upon him so quickly that this was the first intimation he had of his approach. «Bah!» said Scrooge, «Humbug!»*[1, с. 9]. Письменник вдало використовує риторичні запитання: «*Was it a dream or not?»*[1, с. 28]. Мова

твору дуже багата, автор звертається до численних художніх тропів, таких як епітетів: «*biting cold*»[1, с. 14], «*melancholy dinner*»[1, с. 15], «*gloomy suite of rooms*»[1, с. 15], «*a dismal light*» [1, с. 16], «*fixed glazed eyes*»[1, с. 21], «*stony gaze*»[1, с. 21], «*dismal and appalling noise*»[1, с. 21]; ономапопеї: «*Ding, dong! A quarter past,*»*said Scrooge, counting. «Ding, dong!» «Half-past!*» *said Scrooge. «Ding, dong!»*[1, с. 28]; метафор «*light flashed up in the room*»[1, с. 28], «*voice in the hall cried*»[1, с. 34], «*shadowy passengers passed and repassed*»[1, с. 34], «*shadowy carts and coaches battled for the way*»[1, с. 35], «*this room was tumultuous*»[1, с. 35] тощо.

Діккенс використовує образи, що нагнітають атмосферу твору, а саме образ туману. Цей образ об'єднує дім, контору Скруджа з іншими будинками. Він надає вечірньому місту містичності: «*Meanwhile the fog and darkness thickened so, that people ran about with flaring links, proffering their services to go before horses in carriages, and conduct them on their way*» [1, с. 13]; «*Foggier yet, and colder. Piercing, searching, biting cold*» [1, с. 14].

Особливість мотиву туману в «Різдвяній пісні...» полягає в тому, що він метафоризується: втілює і непроясненість життєвої позиції для самого Скруджа. Невипадково в цьому контексті зникнення туману, мороку, холоду і наступ ясного, сонячного ранку застосовуються в момент психологічного переродження героя.

Провідною особливістю постає персоніфікація дому Скруджа, котрий оживає. На початку будинок Скруджа – це і його контора: вузький, обмежений світ, застиглий у своїй нерухомості: Скрудж нікуди не рухається, не виходить із нього. Усі приходять до нього: і племінник, і благодійники, і хлопчисько, який співає різдвяну пісню. Ця нерухомість – певне втілення вихідної теми смерті. Далі – це будинок, у якому знаходиться квартира Скруджа, і який він успадкував після смерті Марлі, – підвали і складські приміщення, у яких ніхто, крім Скруджа, не живе. Будинок певною мірою співвіднесений із біографією героя: «*They were a gloomy suite of rooms, in a lowering pile of building up a yard, where it had so little business to be, that one could scarcely help fancying it must have run there when it was a young house, playing at hide-and-seek with other houses, and forgotten the way out again*»[1, с. 15].

Отже, жанр «Різдвяної пісні в прозі» Ч. Діккенса в дійсності постає певною художньою єдністю, де поєднуються різні жанрові мови, стилі, типи емоційності. При цьому прийоми марень та сновидінь у творі Ч. Діккенса багато в чому запозичені з художнього досвіду романтиків. Сюди можна віднести принцип фрагмента, контрасту, оксюморона, втілені на всіх рівнях твору, особливий рівень метафоризації та символізації. Як наслідок, різдвяна історія під пером Ч. Діккенса придбала невідому їй до тих пір смислову і стилістичну ємність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діккенс Ч. A Christmas Carol in Prose and Other Stories / Dickens Charles – М. : «Полиграфиздат», 1990. – 289 с.
2. Жовновська Т. Сон як художній інтенціонал / Т. Жовновська // Проблеми сучасного літературознавства : зб. наук. праць. – Вип. 5. – Одеса : Маяк, 1999. – С. 58–66.
3. Фрейд З. Психология бессознательного : Сб. произведений / З. Фрейд [Сост., науч. ред., авт. вступ. ст. М. Г. Ярошевский]. – М. : Просвещение, 1990. – 448 с.
4. Фрейд З. Толкование сновидений / З. Фрейд. – К., 1991. – [Электронный ресурс]. – режим доступа : <http://www.aquarun.ru/psih/son/son1.html>
5. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм. – М. : Республика, 1992. – С. 13–108.

Дар'я Русакова

Науковий керівник – доцент Горлова О. В.
м. Бахмут

ОСОБЕННОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ ACCUSATIVUS CUM INFINITIVO В ПЕРЕВОДЕ «ВИННИ - ПУХА» А. МИЛНА НА ЛАТИНСКИЙ ЯЗЫК В СРАВНЕНИИ С АНГЛИЙСКИМ

Несмотря на вытеснение латинского языка национальными языками, для которых он послужил основой их образования, латынь до сих пор существует в романских языках, в языках, покоренных Римской империей народов. Ее воздействию подверглись и другие языки, территории господства которых находились на весьма отдаленном расстоянии от Рима, в том числе русский и украинский.

В подтверждение вышесказанного следует отметить, что сегодня латинский язык весьма распространен в области медицины, юриспруденции, биологии, фармакологии. Более того, были осуществлены переводы известных литературных произведений современности на латинский язык, таких как сказка А. Милна «Винни – Пух» и серии книг Джоан Роулинг «Гарри Поттер».

Данная работа посвящена сравнительному исследованию употребления инфинитивных оборотов в переводе «Винни – Пуха» А. Милна на латинский язык А. Ленардом (Alexandr Lenard) в сравнении с языком оригинала – английским.

Рамки статьи не позволяют говорить обо всем переводе, поэтому в процессе работы мы остановились на анализе VIII – X глав сказки. Анализ примеров показывает, что при переводе используются различные способы передачи языка - оригинала. Так, фраза: «**As soon as he saw the Big Boots, Pooh knew that an Adventure was going to happen...**» А. Ленардом представлена следующим образом: «**Quam simul caligas magnas aspexit Pu intellexit Inceptum imminet esse...**».

В английском языке управляющее слово «*knew*» употребляется в Past Indefinite tense form, а его эквивалент «*intellexit*» в латинском языке представлен временем Perfectum indicativi activi. В оригинальном предложении присутствует косвенная речь, согласно которой происходит согласование времен и в тексте имеет вид «*was going to happen*». В переводе А. Ленарда используется *Infinitivus Praesentis activi* («*esse*»). То, что у Милна представлено как придаточное предложение изъяснительное, А.Ленард передает с помощью *Accusativus cum infinitivo*, так как этот оборот служит также для выражения косвенной речи. Времена инфинитива в таком обороте имеют значения тех форм прямой речи, которые ими заменяются. Подлежащее в придаточном предложении оригинала («*Adventure*») в переводе преобразовалось в существительное «*Inceptum*» в падеже Accusativus, являющимся логическим подлежащим. Это краткий путь грамматической передачи английского оригинала.

Вот еще одно интересное употребление инфинитивного оборота, где прошедшее простое время (Past Indefinite) также было передано с помощью *Infinitivus perfecti activi*, находящегося в составе *Accusativus cum infinitivo*:

«**Then he had an idea, and I think that for a Bear of Very Little Brain, it was a good idea**». В латинском варианте предложение переведено следующим образом: «**Postea autem consilium cepit et censeo consilium pro urso parvi cerebri bonum fuisse**».

Подлежащее придаточного предложения выражено местоимением «*it*», что отвечает латинскому «*consilium*».

Ярким примером передачи одновременности действия в придаточном предложении и действия управляющего глагола является следующее предложение: «**On the morning of the fifth day he saw the water all round him, and he knew that for the first time in his life he was on a real island**», которое в переводе выглядит как:

«**Quinto die mane aquam circumundique vidit et intellexit se primum in vita in insula vera esse**».

Для передачи сложного английского предложения А.Ленард использует многослойные инфинитивные конструкции: «**Modo invenerat rem nec unquam eventuram esse et recordari conarus est, quid «res» fuisset, et nihil jucundi fuisse spem habuit, cum Pu advenit**». В оригинале оно выглядит так: «**He had just discovered that it would be never, and was trying to remember what «it» was, and hoping it wasn't anything nice, when Pooh came up**».

Управляющий глагол «*discovered*», в английском тексте употребляется в простом прошедшем времени (Past Indefinite). Ленард перевел его на латинский язык с помощью времени Plusquamperfectum indicativi activi («*invenerat*»). Для перевода придаточного предложения, в котором А.Милн употребил времена Future in the Past («*would be*») и Past Indefinite («*was*»), он использовал такие формы инфинитивов, как *Infinitivus futurum activi* («*eventuram esse*») и *Infinitivus perfecti activi* («*fuisse*»). Они в свою очередь указывают на действия будущее и одновременное по отношению к управляющему глаголу. Что же касается логического подлежащего, то его роль в английском выполняет

местоимение «*it*», в то время как в латинском языке логическим подлежащим является существительное пятого склонения в *Accusativus singularis* «*rem*».

Вот еще один пример, в котором действие в придаточном предложении также предшествует действию управляющего глагола. Только на этот раз управляющий глагол употребляется в настоящем времени, а точнее в Present Indefinite, а глагол придаточного предложения в прошедшем продолжительном (Past Continuous): «**What do you think I was doing!**».

На латинский язык А.Ленард перевел управляющий глагол главного предложения «*do*» с помощью времени Praesens Indicativi activi, а глагол придаточного предложения «*was doing*» с помощью Infinitivus perfecti activi («*fecisse*»). При этом переводчик не акцентировал внимание на продолжительности этого действия, так как в латинском языке нет соответствующих этому времени форм. Само предложение выглядит следующим образом: «**Quid me fecisse cogitas?**».

Очень интересным с точки зрения употребления форм инфинитива является следующее предложение: «*Credidi convivium in honorem tuum datum fuisse*». На английском языке имеет такой вид: «**I thought this was your party**».

На первый взгляд кажется, что форма Participium Perfecti passivi «*datum*» относится к инфинитивной форме Infinitivus Perfecti activi «*fuisse*». Но если сравнить латинский текст с оригиналом, становится ясно, что форма Participium Perfecti passivi «*datum*» – не что иное, как определение к слову «*convivium*». Это невозможно и по той причине, что Infinitivus perfecti passivi составляет Participium perfecti passivi и «*esse*», а не «*fuisse*», поэтому «*fuisse*» – это самостоятельный инфинитив.

В силу аналитичности английского языка, А. Ленард, используя инфинитивные конструкции, сделал перевод изящным и легким для восприятия, учитывая, что сказка предназначена для чтения детям.

Проделанная работа позволяет сделать вывод о том, что в большинстве случаев А. Ленард оборотом *Accusativus cum infinitivo* заменяет придаточные предложения изъяснительные, соединенные с главным предложением союзом *that*. В исследуемом материале в обороте употребляются все времена инфинитива и выражают при этом различные значения:

- Praesentis - действие, современное действию управляющего глагола.
- Perfectum - действие, предшествующее действию управляющего глагола.
- Futurum - действие, предстоящее по отношению к действию управляющего глагола.

Література

1. Ключева Д. Ю. Особенности перевода «Винни-Пуха» А. Милна на латинский язык // Філологічні науки. – Д., 2008. – с. 96-101.
2. Судакова Ю.С. Сучасні критерії перекладу у співвідношенні з типами текстів // Філологічні науки. –Д., 2008. – с. 218-222.

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ МЕТАФОРИЧНОГО ОБРАЗУ В ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЄСЕНІНА)

Проблема перекладу метафор не є новою. Проте, незважаючи на величезну кількість праць, це питання залишається недостатньо вивченим у перекладознавстві. Чимало лінгвістів пропонують власні класифікації метафор, проте не всі намагалися систематизувати засоби її відтворення в перекладі.

Метафора широко використовується в побутовому, політичному, публіцистичному мовленні, проте більшою мірою вона властива художнім текстам. Видатний спеціаліст у сфері перекладознавства Пітер Ньюмарк виділяє дві основні функції метафори: конотативну та естетичну. Під конотативною функцією розуміється здатність метафори описувати певні предмети, поняття, давати характеристику будь-якого предмету. Під естетичною функцією мається на увазі здатність метафори здійснювати естетичний вплив на читача, зацікавлювати й залучати до подальшого процесу сприйняття тексту [3]. Відповідно, втрата метафори при перекладі може призвести до того, що сенс не буде переданий повною мірою, і перекладач повинен знайти відповідний спосіб перекладу заради збереження сенсу [2, с. 115].

Основною метою нашої роботи є дослідження засобів відтворення поетичної метафори в перекладі.

Об'єктом дослідження слугують англомовні переклади А. С. Вагапова поезії Сергія Єсеніна. Нами було опрацьовано 43 метафори.

Предметом дослідження є поетична метафора та засоби її відтворення в перекладі.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в різнобічному вивченні метафоричних образів художнього мовлення поезії Сергія Єсеніна.

Для досягнення поставленої мети ми передбачаємо розв'язати такі основні завдання:

- розглянути основні способи перекладу метафор;
- класифікувати метафори досліджуваного матеріалу за способами перекладу;
- з'ясувати найуживаніший спосіб при перекладі метафор з російської мови на англійську.

На сьогодні найвичерпнішими практичними порадами щодо перекладу метафор вважаємо класифікацію прийомів перекладу запропоновану Пітером Ньюмарком, який виділяє сім способів перекладу метафор:

- 1) дослівний переклад («reproducing the same image in the TL»);

2) субституція («replace the image in the SL with a Standard TL image which does not clash with the TL culture»);

3) перероблення метафори в порівняння («translation of metaphor by simile, retaining the image»);

4) перероблення метафори в порівняння плюс пояснення («translation of metaphor (or simile) by simile plus sense (or occasionally a metaphor plus sense»);

5) парафраза («conversion of metaphor to sense»);

6) упушення («deletion»), коли метафора упускається;

7) дослівний переклад метафори з додаванням пояснення (same metaphor combined with sense) [1, с. 88-91].

Причому, на думку П. Ньюмарка, «метафоричний образ можна змінювати за двох умов: по-перше, якщо метафора є традиційною у мові оригіналу, а у мові перекладу існує інший традиційний еквівалент; по-друге, якщо метафора є досить дивною і вжита у інформативному тексті, а її збереження у мові перекладу було б недоречним» [3, с. 97]. Таким чином, тлумачення метафор, висловлених засобами однієї мови, засобами мови іншої має відповідати вимогам влучності, параметрам перекладності, лексико-семантичній еквівалентності, а також понятійній відповідності [4, с. 34].

Аналіз прикладів поезії показав, що найбільш частотним є дослівний переклад метафор (46,5% – 20 метафор), наприклад: 1) «Заря молитвеником красным пророчит благодную весть» (С. Єсенін «О верю, верю, счастье есть!») – «Rays of sunrise like a book of prayers Predict the happy news»; 2) «Горит костёр рябины красной...» (С. Єсенін «Отговорила роща золотая...») – «The purple rowan burning...». Другою за уживаністю є субституція (34,8% – 15 метафор), наприклад: 1) «Усталый день склонился к ночи...» (С.Єсенін «Ночь») – «The tired day drops, slowly waning...»; 2) «Жизнь украшает радостями ложь...» (С. Єсенін «Жизнь – обман с чарующей тоскою» – «Life embellishes deceit with trickery...»). Наступними за вживанням стали: 1) парафраза (7% – 3 метафори), наприклад «Нет тепла от звёздного огня» (С. Єсенін «Жизнь – обман с чарующей тоскою») – «And the stars are cold, unlike they used to be» та дослівний переклад метафори з додаванням пояснення (7% – 3 метафори), «Мы теперь уходим понемногу в ту страну В ту страну, где тишь и благодать» (С. Єсенін «Мы теперь уходим понемногу») – «We'll depart this world for ever, surely, To repose in peace and quiet. Oh, my Lord!». Найменш частотним виявилось упушення (4,7% – 2 метафори). Прикладами є: 1) «Пройдут голубые года...» (С. Єсенін «Я помню, любимая, помню») – «The years and the dreams will be gone...»; 2) «Не обгорят рябиновые кисти...» (С. Єсенін «Отговорила роща золотая...») – «The rowan will maintain its coloration». У перекладах не було знайдено прикладів використання таких способів, як перероблення метафори в порівняння та перероблення метафори в порівняння плюс пояснення.

Теоретична цінність дослідження полягає в тому, що його положення можна використовувати в подальших наукових дослідженнях із проблеми відтворення в перекладі метафори безпосередньо в поезії Сергія Єсеніна й взагалі переклад метафори у будь-якому її прояві. Практичні результати

дослідження можна використовувати при складанні методичних посібників та рекомендацій для перекладу метафор, а також особливостей метафори з позиції перекладу. Надалі ми плануємо продовжувати дослідження способів перекладу метафор на основі зіставних аналізів різних перекладів інших віршів С. Єсеніна, а також на основі віршів інших авторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Newmark P. Approaches to Translation / Peter Newmark. – Shanghai Foreign Language Education Press, 2001. – С. 88-91.
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : курс лекций / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : ЭТС, 1999. – 192 с.
3. Щикалов С. В. Способы перевода метафор в концепции Питера Ньюмарка [Электронный ресурс] / С. В. Щикалов. – Режим доступа : <http://www.thinkaloud.ru/science/shik-newmark.pdf>
4. Ясинецька О. А. Переклад метафори як мовна репрезентація концептуальних картин світу / О. А. Ясинецька // Філологічні трактати. – 2010. – № 1. – С. 96-100.
5. Ясинецька О. А. Різні параметри концептуалізації тлумачення метафор у західному мовознавстві / О. А. Ясинецька // Лінгвістичний вісник. – Вип. 6. – Бахмут : ГІМ ДВНЗ «ДДПУ», 2016. – С. 25-39.

Дар'я Савченко

Науковий керівник – викладач Шавлюк Т.І.
м. Бахмут

EXCLAMATORY SENTENCES IN DIALOGIC SPEECH

Nowadays the dialogic speech is one of the main problems of linguists' attention. Dialogue as a universal natural form of human communication is a combination of complementary replicas which correlate in the structural, semantic and functional plans. Many linguists have focused their attention on listing all integrative processes that occur in science while studying and describing dialogic speech. That's why there is a need to resort to data of linguistics related sciences such as psychology and psycholinguistics, sociolinguistics and sociology, logic and philosophy, pragmatics and pragmalinguistics, cognitive psychology and cognitive psycholinguistics.

It's clear that the dialogic speech can't exist without exclamatory sentences which play an emotive and expressive role in communication.

The object of the research is exclamatory sentences like a type of different dialogical unities (DU).

The subject of the research consists in structural, semantic and pragmatic specifications of exclamatory sentences in the English dialogue speech.

The timeliness of the research is determined by that fact that in spite of a great amount of works in this area, the category of exclamation was not sufficiently generalized to be treated as a special category in dialogic speech which plays an important emotive and expressive role during communication.

In the linguistic literature there are two viewpoints on the status of the exclamation sentences in the general classification for the purpose of communication. The first point, exclamation sentences are considered as a separate communicative type (A. H. Gardiner, John. Nesfield, John. Fernald, L. Henkin, V. A. Bogoroditsky, L. A. Bulakhovsky, A. M. Peshkovsky and V. V. Vinogradov). The second view, exclamation sentences do not have their own set of properties, which could put them in a number of other types. (A.H. Gardiner, J. Nesfield, J. Fernald, L. Henkin, Ch. Carpenter).

According to the second point of view detachment of exclamatory sentences side by side with declarative, interrogative and imperative ones lets us suggest the possibility of exclamatory category verification in the quality of a special category, where the emotional aspect comes to the fore, specifically designed for situations when the speaker is in a state of emotional arousal.

Most models of exclamatory sentences in English are presented by monocomponent structures which are called reduced sentences, including nominative, infinitive, adjectival, adverbial, interjectional and numerical (utterances the main member of which is expressed by a numeral). Dicomponent models of exclamatory sentences are represented by forms with simple nominal predicate expressed by a noun, infinitive, participle, adjective and the modified inverted constructions and structures which coincide with the form of a clause. For exclamation sentences it is characteristic to use the following main verb, and verb with dependent words, which reveal the character of emotions: to cry (in a trembling voice, care, moved, in amazement, exulting, scornfully, in terror), to exclaim (in surprise, laughing), to grumble out, to interrupt (excitedly, with sudden ferocity), to murmur, to mutter, to say (emphatically, deeply, bitterly, heavily, cheerfully, in bewilderment and then repeated, in surprise, pettishly, trembling a little, startled, with some appearance of innocence), to shout, to sniff, to stammer, to whisper. For example:

The fat man pressed his nose to the pane.

"Soldiers, by God!" he said emphatically. "I had an idea they'd come back" (F. S. Fitzgerald).

According the works of modern American authors (J.R. Martin; R. D. Bradbury) there are the main typical models of exclamatory sentences:

1. **Dicomponent exclamatory sentences with functional markers what, how.** This type of sentences expresses emotional evaluation of reality:

What a wretched king I've been! [3, p. 64]; *How well I know that, child!* [3, p. 112].

2. **The exclamatory questions.** This type of exclamation sentences is characterized by using negation with a falling intonation.

Isn't it a wonderful room! [3, p. 115]

3. **Dicomponent exclamatory sentences with functional markers if/only; as if; as though which coincide in form with the clause.** They express emotional evaluation of reality through the prism of conditions or lack of conditions.

As if that could make it true. [3, p. 49]

4. **Infinitive exclamatory sentences.** This type of exclamatory sentences is characterized by the use of interjections, it expresses delight.

Oh! To be in this situation again! [3, p. 248]

5. **Nominative exclamatory sentences** are used for a statement of fact or nomination of the action.

Rob claimed: My uncle is not dead! [3, p. 248]; *“Good night!” She started up her walk.* [2, p. 58]

6. **The exclamatory sentences with conjunctions “and”, “but” as functional markers** are used for emotive descriptions of realities.

But his hands! [3, p. 408]

7. **The exclamatory sentences with functional markers that/this (those/these).** They express the instructions on the realities of life.

This man wears a hunting horn! [3, p. 314]; *That’s against the law!* (R. Bradbury)

That’s a rose-garden! [2, p. 157]

8. **The verbless exclamatory sentences** are characterized by a lack of verbs.

«Corn!» the bird shrieked. «Corn! Corn! Corn!» [3, p. 163]; *“Happy! Of all the nonsense.”* [2, p. 291]

In this way, an exclamatory sentence is a special type of sentences used in dialogical speech and bears the emotional and expressive function. In this research we have helped to establish a classification of exclamatory sentences directly in communication.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паничева П. Н. Структурно-семантические и прагматические характеристики восклицательных предложений в английской диалогической речи в свете антропоцентрической парадигмы : [автореферат] / П. Н. Паничева – Режим доступа : <http://www.refland.ru/page820-1.html>
2. Bradbury R. Fahrenheit 451 / R. Bradbury – Headline Book Publishing, 2004. 192 p.
3. Martin G. R. R. A Song of Ice and Fire. A Game of Thrones / G. R. R. Martin. – Bantam, 1997. – 864 p.

ПЕРЕКЛАД ТА ЗАПОЗИЧЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ ПІД ВПЛИВОМ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ

Лексичний склад будь-якої мови постійно поповнюється, збагачується, оновлюється. Слова зникають, виходять з ужитку, а інші, навпаки, з'являються, починають активно використовуватися носіями мови. У певні періоди розвитку держави у відповідній мові з'являється значна кількість запозиченої лексики, а основним джерелом поповнення словникового складу є утворення нових лексичних одиниць шляхом використання різних способів словотвору. Актуальність дослідження перекладу й запозичення неологізмів під впливом інформаційно-аналітичної публіцистики зумовлене необхідністю вивчення нової лексики як засобу відображення змін, що відбуваються в сучасній лінгвокультурі, із зосередженням уваги на перекладі як важливому міжмовному посередництві. Метою роботи є аналіз соціально-політичних неологізмів в англійській мові та способів їхнього перекладу українською мовою.

Головною ознакою неологізму є абсолютна новизна слова для більшості носіїв мови. Щойно слово починає активно вживатися, воно стає повноцінною лексичною одиницею, актуальною для суспільства. Належність лексичних чи фразеологічних одиниць до неологізмів – відносна властивість, деякою мірою історична. Засоби масової інформації є суттєвим показником появи неологізмів. Саме в матеріалах ЗМІ можна побачити, наскільки швидко змінюється лексичний склад мови. Так, на сьогодні англійська мова переживає «неологічний бум»: за підрахунками Р. Берчфільда, щорічно в мові з'являється близько 800 слів. Найбільш актуальними причинами появи неологізмів у ЗМІ виступають такі: 1) позначення нових реалій (об'єктів, суб'єктів, процесів, явищ); 2) переосмислення та більш влучне позначення вже наявних реалій; 3) необхідність підкреслити зміни соціальної ролі об'єкта уваги [1, с. 98].

Одним зі способів появи неологізмів у ЗМІ є запозичення з іншої мови. Такі слова внаслідок багаторазового повторення поступово засвоюються мовою. Їхня поява зумовлена різними причинами. Запозичення відносяться до неологізмів, які вирізняються фонетичною дистрибуцією, що не є характерною для цільової мови (мови-реципієнта), а також нетиповим морфологічним членуванням і відсутністю мотивації.

Наприклад, французьке *detente* “ослаблення міжнародної напруженості”, яке тепер часто використовується в англійській пресі, з'явилося як наслідок політики Радянського Союзу, який проголосив ослаблення міжнародної напруженості шляхом збереження миру в усьому світі. Німецьке *Blitzkrieg* “блискавична війна” стало повсякденним після провалу німецько-фашистських планів “блискавичної” війни. Слово *ayatollah* (з арабської) перекладається як

аятола “релігійний вождь ісламської секти шиїтів в Ірані (слово стало відомим із січня 1979 року, коли після усунення шаха до влади прийшов аятола Хомейні).

Іншими прикладами слів, запозичених англійською мовою, є: *tycoon* (японське – *принц*; використовується у значенні “промисловий магнат, ділок”); *pundit* (із мови хінді, де воно означає індуса, який знає санскрит, філософію, юриспруденцію; увійшло у мову преси зі значенням “мудрець, розумник”); німецькі слова *Luftwaffe* (фашистські ВПС) і *Putsch* (путч, переворот); російське *nyet* (“ні”) для позначення негативного ставлення Радянського Союзу до мілітаристської й неоколоніалістської політики реакційних урядів.

Мова ЗМІ мало не щодня збагачується неологізмами. Багато з них, щоправда, так і залишаються “неологізмами-одноднівками”, тоді як інші “експромти” все ж поступово переходять до основного словникового фонду. Це, зокрема, такі (тепер вже широковідомі) слова та словосполучення, як: *trouble shooter* [3, с. 540] – *уповноважений із залагодження конфліктів*; *dark horse* – *темна конячка* “кандидат, несподівано висунутий на посаду в розпал передвиборної кампанії”; *favorite son* – “кандидат, висунутий на посаду на передвиборному з’їзді партії”; *boondoggling* – слово, колись входило до сленгу, а тепер уже широко відоме в політичному лексиконі у значенні “займатися марними справами”; словосполучення *pork barrel* колись входило до американського сленгу, однак зараз це загально визнаний політичний термін (“годівничка”, “казенний пиріг”, тобто заходи, які спеціально проводяться урядом з метою завоювання популярності серед широких мас); тепер вже цілком частотний політичний термін *lame duck* колись був відомий тільки як політичний сленгізм (зараз словосполучення *lame duck* вживається у значенні “політик-невдаха; людина, якій не щастить”).

Виходячи із вищезазначених прикладів, основними способами перекладу неологізмів українською мовою можна назвати транскрибування та транслітерування, калькування, описовий переклад та семантичне калькування.

Приєм транскрибування означає, що в перекладі відтворюється звучання слова оригіналу. Цей прийом широко застосовується під час перекладу власних імен, географічних назв, назв фірм, друкованих видань, а також багатьох неологізмів: *lobby* – *лобі*; *jihad* – *джихад*.

Транслітерування – формальне літерне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу; літерна імітація форми вихідного слова: *narcoterrorism* – *наркотероризм*. Прикладами застосування транслітерування при перекладі неологізмів суспільно-політичної сфери з англійської мови українською є також абрєвіатури, зокрема: *SEATO* – *СЕАТО* (Організація договору країн Південно-Східної Азії).

Калькування як прийом створення міжмовного еквівалента полягає в послівному або покомпонентному буквальному перекладі: еквівалент цілого створюється шляхом простого складання еквівалентів його складових частин. Калькування – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова чи словосполучення, коли складові слова (морфеми) чи фрази (лексеми)

передаються відповідними елементами мови перекладу. Звідси випливає, що калькування підлягають тільки скомпоновані неологізми. Наприклад, слово *multicurrency* складається з *multi* та *currency*, які окремо можуть бути перекладені як *багато* (що позначає множинність) та *валюта*; при їх складанні виходить *багато валютний*; або *interbank* (*inter* + *bank*) – *міжбанківський*. Однак на прикладі неологізму *petrodollars* (*petro* + *dollars*) – *нафтодолари* бачимо використання двох трансформацій: калькування та транскрибування.

Перевагою прийому калькування є стислість і простота результативної лексичної одиниці та її однозначна співвіднесеність із вихідним словом, що уможливорює повну зворотню відповідність.

Проблема правильного розуміння й перекладу неологізмів пов'язана з тим, що при сучасному стрімкому розвитку науки, техніки та суспільства жодний словник не в змозі встигнути за виникненням нових слів і термінів у різних галузях, автори не наважуються зазначати їх, а тому значна частка неологізмів перекладається описовим методом, тобто значення початкової одиниці застосовується в умовах відсутності регулярної словникової відповідності або при незбігу смислових функцій відповідних одиниць у вихідній мові та у мові перекладу. Цей спосіб можна застосовувати як для пояснення значення в словнику, так і при перекладі неологізмів у конкретному тексті, наприклад: *whistle-stop speech* – *виступ кандидата у ході передвиборчої поїздки*; *trouble shooter* – *уповноважений із вирішення конфліктів*; *tap on horseback* – *воєнний диктатор*. Із прикладів бачимо: описовий спосіб перекладу – громіздкий для використання, що є особливо незручним у синхронному перекладі.

Іншим способом перекладу неологізмів у суспільно-політичній лексиці виступає семантичне калькування, яке полягає в збереженні наявності стилістичного прийому в основі неологізму, наприклад: *weathercock* – *флюгер* “показник напрямку політики”. Семантичне калькування може поєднуватися з конкретизацією або експлікацією: *coloration* – *політичне забарвлення* “політична орієнтація”; *hawk* – *яструб війни* “прихильник війни, конфлікту”.

Політичні діячі досить часто є творцями суспільно-політичних неологізмів. Крім того, вони відіграють значну роль у їхньому поширенні в політичному дискурсі, адже такі неологізми використовуються для створення потрібного емоційно-експресивного фону, підвищення авторитету політика в суспільстві або характеристики небажаних та незручних понять і явищ. Специфіка мови періодичних видань, які висвітлюють інформацію різних галузей життєдіяльності суспільства, полягає в прагненні до новизни, влучності, експресивності й оригінальності висловлювань. Прагматично-комунікативна настанова ЗМІ сприяє поширенню й засвоєнню неологізмів, а газетно-публіцистичні тексти, відповідно, є актуальними для дослідження новотворів та неологізмів-запозичень, сформованих для цільової мови у результаті перекладу.

ЛІТАРАТУРА

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : учеб. пособ. / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1991. – 139 с.
2. Зацний Ю. А. Сучасне англomовне суспільство і розвиток словникового складу англійської мови / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя : ЗНУ, 2006. – 443 с.
3. Розенталь Д. О. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь. – М. : Просвещ., 1985. – 602 с.

Людмила Суховецька

Науковий керівник – доцент Таценко Н.В.
м. Бахмут

СПЕЦИФІКА ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ» В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У зв'язку з тим, що дискурс регулюється стратегіями й тактиками, перед ученими комунікативної лінгвістики постає необхідність розробки відповідних понять. Актуальними залишаються питання про те, на чому заснований успіх комунікативної стратегії, що лежить в її основі і як оволодіти навичками ефективного стратегічного планування мови, зокрема, при наявності наміру переконати в чому-небудь адресата.

Термін «комунікативна стратегія» відображує посилення прагматичного підходу в мовознавстві, стимулом для чого став фактор формування соціального замовлення на знання закономірностей людського спілкування, а також потреба в інформації, що враховує феномен життя людини з усіма її психічними, соціальними і етнокультурними характеристиками. З'явилися теорії, які інтерпретують процеси мовного спілкування. До числа цих теорій можна віднести дослідження комунікативних стратегій.

У комунікативній лінгвістиці сьогодення стало загальноновизнаним уявлення про те, що будь-яка комунікація є «стратегічною». Це пояснюють тим, що спілкування мотивується бажанням мовця досягти за допомогою своїх мовленнєвих дій певних соціальних результатів. У відповідності до цього здійснюється відбір мовних засобів, обираються комунікативні ходи й прийоми мовного впливу на партнера. Комунікація стратегічна також з огляду на те, що знаходиться під тиском двох постійно діючих факторів – ефективності й соціальної прийнятності. Крім того, стратегічний характер комунікації обумовлений тим, що в процесі спілкування відбувається постійний моніторинг ефективності ухваленого плану та його коригування [5, с.183].

До передумов, які сприяють вивченню й аналізу функціонування комунікативних стратегій і тактик науковці називають:

- 1) комунікативні передумови – варіативність мовленнєвої поведінки (рішення комунікативного завдання допускає кілька способів);
- 2) когнітивні передумови – відмінності в картинах світу комунікантів

(будь-яке висловлювання є впливом на сприйняття та структурування світу іншою людиною, тому стратегії з когнітивного погляду описують як сукупність процедур над моделями світу учасників ситуації спілкування);

3) лінгвістичні передумови – мовне варіювання (той самий зміст повідомлення може передаватися різними лексичними, граматичними та іншими способами);

4) соціологічні та психологічні передумови – мотивування вибору тієї чи іншої стратегії пояснюється чинними для певного суспільства нормами й психологічними характеристиками мовця;

5) риторичні передумови – проблема ефективності комунікації (існують спеціальні прийоми залучення або відволікання уваги, фокусування і т. д., метою яких є оптимізація мовленнєвого впливу);

б) естетичні передумови – говорити прямо людині з високою мовною компетенцією просто нудно [4, с. 53-55].

Незважаючи на велику кількість визначень категорії «комунікативна стратегія» як абстрактного поняття, треба пам'ятати, що не існує абстрактного спілкування. Воно завжди відбувається у певній сфері людської діяльності, у певному соціальному просторі. Тому визначення комунікативної стратегії в конкретному типі дискурсу має свої специфічні риси. Нами було помічено, що в контексті політичного дискурсу тлумачення «стратегії» подається в соціолінгвістичному або когнітивному аспектах.

У політичній комунікації стратегія означає принцип керування конфліктом [2]. В основу її розуміння закладають ідею протиборства або конфлікту цілей партнерів – «спосіб поведінки людини в умовах конфлікту цілей, що робить неможливим їхнє безпосереднє досягнення (тобто досягнення цілей в одну дію). Відповідно, стратегія визначає серію дій, які спрямовані на досягнення стратегом своїх цілей» [3]. Її тлумачать як оптимальну реалізацію інтенцій мовця, що спрямована на досягнення конкретної мети спілкування, узгоджена з особистісними й психологічними характеристиками учасників комунікаційного процесу, що зумовлено комунікативним досвідом, який передбачає підкорення законам і нормам у відповідній сфері комунікації й конкретно змодельованій ситуації спілкування [8, с. 6]. Як ми бачимо, наявність соціального конфлікту або статусно-рольових характеристик комунікантів у вищенаведених дефініціях вказує на домінування соціолінгвістичного підходу під час аналізу стратегій в рамках політичного дискурсу.

Не виключенням є переведення дослідження стратегій до сфери опису когнітивних процесів, що відбуваються в свідомості комунікантів. «У політичній комунікації стратегія орієнтована на зміну політичних поглядів адресата, на перетворення його відношення до тих або інших теорій, подій» [7, с. 204]. Стратегія в передвиборчому дискурсі тлумачиться як діяльність маніпулятивно-впливового характеру й становить алгоритм мовленнєво-мисленнєвих операцій із конструювання картини світу, вигідною для певного політика. Авторська стратегія планується й організовується комунікантом для актуалізації змісту індивідуально-авторського концепту [6, с. 7]. Стратегії мовленнєвого впливу

електорального дискурсу націлені на фреймові трансформації в картинах світу виборців і є інформаційно-операційною презентаційною системою, що складається з послідовності інформаційно-інтродуктивних, інформаційно-модифікувальних й інформаційно-креативних стратегій, змістовий компонент яких реорганізує картину світу виборців відповідно до базових концептів республіканців [1, с. 6].

Отже, аналіз вищенаведених дефініцій показав реалізацію когнітивних і соціологічних передумов функціонування комунікативної стратегії в контексті політичного дискурсу. На нашу думку, стратегією політичного дискурсу можна вважати принцип мовленнєвої поведінки одного з комунікантів в умовах соціально-політичного конфлікту, який передбачає зміну поведінки об'єкта мовленнєвого впливу в такому напрямку, що відповідає як персональним інтересам і переконанням мовця, так і його уявленням про систему суспільних цінностей та норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горіна О. В. Когнітивно-комунікативні характеристики американського електорального дискурсу республіканців : автореф. дис ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О. В. Горіна. – Харків, 2008. – 20 с.
2. Желтухина М. Р. Комическое в политическом дискурсе : на материале немецкого и русского языков : диссертация ... кандидата филологических наук : 10.02.20 / М. Р. Желтухина. – Волгоград, 2000. – 250 с.
3. Иванова Ю. М. Стратегии речевого воздействия в жанре предвыборных теледебатов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Ю. М. Иванова. – Волгоград, 2003. – 137 с.
4. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 284 с.
5. Иссерс О. С. Коммуникативный менеджмент: типы речевых стратегий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dspace.nbuu.gov.ua
6. Ноблок Н. Л. Авторские стратегии в англоязычном политическом дискурсе : на материале теледебатов Дж. Буша-Дж. Керри: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Н. Л. Ноблок. – Тамбов : Тамбовский гос. ун-т им. Г. Р. Державина, 2007. – 177 с.
7. Фролова Е. В. Коммуникативные стратегии формирования имиджа регионального лидера / Е. В. Фролова // Культура народов Причерноморья. — 2006. – №82. – Т.2. – С. 204-207.
8. Юшковець І. А. Комунікативні стратегії і тактики в політичному дискурсі канцлерів ФРН (на матеріалі урядових заяв і політичних виступів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / І. А. Юшковець. – Донецьк, 2008. – 20 с.
9. Дорофеева М. С. Категория субъекта в политической промові (на матеріалі виступів федеральних канцлерів ФРН повоєнного періоду). : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / М. С. Дорофеева. – Київ, 2005. – 20 с.

СПЕЦИФІКА МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного вивчення міжмовної інтерференції з позиції перекладознавства, що сприятиме розкриттю причин виникнення, попередження, виявлення й подолання явищ міжмовної інтерференції на різних рівнях під час перекладу. Міжмовна інтерференція вважається чи не на найпершою перешкодою до адекватного перекладу, хоча теоретики перекладу рідко послуговуються результатами практичних досліджень у рамках психолінгвістики та нейролінгвістики. Нині поняття інтерференції в перекладознавстві та контрастивній лінгвістиці трактується дуже широко, проте досить нечітко. Узагальнюючи численні підходи, можна сформулювати суть цього ключового поняття: *міжмовна інтерференція* – це свідомий або несвідомий процес чи результат змішування різномовних структур різних рівнів мовних систем (від фонетичного до синтаксичного) або перенесення певних структур чи елементів однієї мови в іншу, який відбувається в мовленнєвій діяльності, здійснюваний конкретним або «типовим» білінгвом.

Рушієм і причиною інтерференційного процесу є конкретний двомовний (білінгв) або багатомовний (мультилінгв) індивід, який є основою будь-якої взаємодії мов. За визначенням В. Н. Комісарова, інтерференція – це «будь-який вплив мови оригіналу на мову перекладу, який виникає у процесі перекладу» [2, с. 103], яке не можна назвати коректним, адже у дійсності відбувається процес взаємодії двох мовних компетенцій однієї і тієї ж особи. Дослідження мовних інтерференцій заслуговує на значну увагу. Так, мовознавці А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько класифікували мовні інтерференції за лінгвальним та екстралінгвальним принципами [1, с. 16]. У межах екстралінгвального принципу дослідники виокремлюють психолінгвістичний та соціолінгвістичний підходи до класифікацій мовної інтерференції. Використовуючи психолінгвістичний підхід, розрізняють підсвідомі і свідомі мовні інтерференції. Соціолінгвістичний підхід класифікації залежить від соціолінгвістичних чинників, таких як мовні контакти та мовна орієнтація. У зв'язку з цим мовні інтерференції поділяються на комунікативні (що виникають через мовні контакти) й еталонні (що виникають через мовну орієнтацію). За лінгвальним принципом, тобто залежно від того, у якому мовному аспекті мовні інтерференції спостерігаються, їх розподіляють на графічні, фонетичні, граматичні й лексичні.

Найчастіше увага приділяється лише підсвідомим інтерференціям або свідомі та підсвідомі мовні інтерференції розглядаються окремо одна від одної.

Проте дослідники зазначають, що такі інтерференції – аналогічні одне одному явища.

Спираючись на дослідження Дж. Річардса і Г. Семпсон, інтерференції, виявлені в групі людей, які вивчають іноземну мову, обумовлені наявністю семи факторів [6, с. 5-15]:

1) мовне перенесення (language transfer), у якому спостерігається інтерференція рідної мови при побудові речень іноземною мовою;

2) внутрішньомовна інтерференція (intralingual interference), обумовлена генералізацією раніше засвоєних правил. Так, наприклад, засвоївши закінчення *-ed* для утворення минулого часу, іноземець може припуститися помилки та сказати «*He growed up in Canada*»;

3) соціолінгвістична ситуація (sociolinguistic situation), яка визначає вибір того чи іншого процесу засвоєння іноземної мови залежно від мети навчання;

4) модальність (modality), яка визначає ступінь «споріднення» іноземної мови і процесу породження мовлення. До цього переліку відносяться й випадки неправильної вимови, правопису, змішування форм усного та письмового вимовляння;

5) вік: якщо мова дітей характеризується стислими висловлюваннями, що складаються з декількох слів, то дорослі володіють кращою пам'яттю та багатшим запасом абстрактних понять, і, відтак, кращою здатністю формулювати нові поняття;

6) послідовна зміна міжмовних систем (successions of approximative systems), яка визначається своєю нестабільністю через постійне зростання мовних знань. У такому випадку пропонується розрізняти компетенцію сприйняття (receptive competence) та компетенцію породження (productive competence). Наприклад, іноземець може сказати «*I has a book*», але зрозуміти правильний вислів англійською. Тобто володіння правилами не завжди означає правильну реалізацію їх у процесі комунікації;

7) універсальна ієрархія труднощів (universal hierarchy of difficulty), яка може бути розроблена для іноземців із загальним для них кодом рідної мови. Експерти з психолінгвістики визначають труднощі у вивченні іноземної мови, спираючись на такі фактори, як довжина пропозиції та час, необхідні на обробку мовного матеріалу, ступінь складності словотворчих моделей, кількість трансформацій, семантична складність. До цієї проблематики належать дослідження Л. Селінкера. Він вводить поняття «фосилізація» (fossilization – скам'яніння), яке з його погляду наявне в латентній (прихованій) психологічній структурі та являє собою «мовні одиниці, правила і підсистеми, які іноземці переносять із рідної мови, незважаючи на власний вік, обсяг матеріалу або пояснень, отриманих при вивченні іноземної мови» [7, с. 36].

Існують дослідження психолінгвістичних аспектів перекладацької діяльності. Так, Й. Хольц-Ментері вважає, що інтерференція є природно зумовленим дефіцитом сприймання, а інтерференція з перекладознавчого погляду – це закономірний наслідок антропоцентричної поведінки, необхідної

для організму, вплив якої може проявлятися в процесі соціальної взаємодії природно-комунікативним шляхом [4, с. 144-149].

Шаблій О. А. зауважує, що таке твердження може служити підсумковим узагальненням для численних аналогічних припущень, висунутих у рамках таких вузькоспеціалізованих напрямів, як теорія викладання іноземних мов та її відгалуження – учення про помилки, психологія вивчення та викладання іноземних мов, дослідження інтерференції. Так, представники перелічених дисциплін і напрямів одностайні в тому, що до інтерференції схильні всі білінгви, навіть висококваліфіковані перекладачі.

Протягом тривалого часу вважалося, що міжмовна інтерференція відбувається лише в одному напрямі – з рідної мови в іноземну. Однак Е. Мегісте, яка займалась дослідженням проявів інтерференції у трилінгвів, дійшла висновку, що фактично лише одна з мов, якими володіє трилінгв є «активною». За її дослідженням, це та мова, яку трилінгви використовують у повсякденній практичній діяльності (навчання, професійній діяльності тощо) та якою активно спілкується упродовж певного часу (від одного року й більше). При цьому їхня рідна мова переходить у розряд пасивної – мови винятково домашнього вжитку з обмеженим лексиконом побутово-родинної тематики [5, с. 97-122].

Цей факт дає підстави стверджувати, що інтерференція відбувається не з рідної мови в іноземну, а з іноземної мови в рідну й навпаки.

В. Н. Комісаров стверджує, що теоретично будь-який переклад містить інтерферентні явища [2, с. 106]. При цьому він слушно наголошує, що інтерференцію не слід розглядати лише як негативне явище, оскільки в деяких перекладах інтерференція може сприяти, наприклад, збагаченню семантичних структур слів мови перекладу. Отже, перекладач підсвідомо, але влучно втілюючи значення іншомовної одиниці в контекст, може сприяти розширенню значеннєвої структури слова рідної мови, яке він використав у ролі еквівалента. Проте про «позитивну» інтерференцію можна говорити лише з діахронічної точки зору, навіть якщо процес уживання нового значення відбувається упродовж нетривалого часу.

Узагальнюючи всі існуючі дослідження «хибних друзів перекладача» з точки зору їх класифікації, умовно їх можна поділити на такі групи: 1) повні псевдоінтернаціоналізми (тип «хибних друзів перекладача», до якого належать слова мови джерела, подібні за звуковою або орфографічною формою до слів мови перекладу, але відмінні від них за лексичним значенням), наприклад: *bucket* – відро (а не букет), *intelligent* – розумний, кмітливий, знаючий (а не інтелігент), *mayor* – мер (а не майор), *ridicule* – насмішка, висміювати, посміховище (а не ридикюль), *species* – біологічний вид, порода, рід (а не спеції); 2) часткові псевдоінтернаціоналізми (напівінтернаціоналізми) – слова в мові джерела і в мові перекладу, що в одній і тій самій формі можуть бути інтернаціоналізмами та «хибними друзями перекладача»: *goal* – гол і мета, ціль; *image* – імідж і зображення, образ; *objective* – об'єктив і завдання, мета; *safe* – сейф і безпечний, надійний; *authority* – авторитет і влада, вплив;

3) лексикалізовані форми множини окремих слів, які мають значення, відмінні від форм однини: *work* – *робота*, *works* – *завод*; 4) пароніми – слова, які не є повністю подібними за формою, але які можуть викликати хибні асоціації та їх ототожнення, незважаючи на розбіжності їх значень: *live* – *жити*, *leave* – *залишити*; *specially* – *спеціально*, *especially* – *особливо*; 5) назви міри, ваги та інших одиниць виміру, що різні за позначеною кількістю, але співзвучні у мовах джерела і перекладу: *ton(ne)* – брит. *довга тонна* (1016 кг), ам. *коротка тонна* (907,2 кг), *метрична тонна* (1000 кг).

Для того, щоб запобігти порушенню норм семантичної сполучуваності, стилістичній неадекватності, перекрученню змісту слова і невиправданому семантичному калькуванню, перекладач має точно визначити лексико-семантичні варіанти слів. Це робиться з огляду на: тематику тексту й речення, що перекладається, характер відповідності змісту речення, в якому вжито певне слово – «хибний друг перекладача», зміст усього тексту та семантичну узгодженість лексичних елементів певного речення.

Регулярні перекладацькі помилки включають випадки неправильного перекладу як термінів, так і загальнонаукових і загальноповсякденних слів, причому останні істотно переважають. У будь-якому випадку, лексичні помилки, зокрема в галузі загальнонаукової лексики, призводять або до спотворення сенсу оригіналу, або до порушень стилістичних норм.

Інтерференція – це, по суті, необхідна умова перебігу процесу перекладу. Оскільки мови не можуть існувати окремо одна від одної, а процес перекладу є мовним контактом, тоді вплив однією мови на іншу обов'язково матиме наслідки, що виражаються у результаті перекладу.

Переклад можна визначити як поетапний процес декодування повідомлення з вихідної мови, переробки отриманої інформації та подальшого її кодування засобами вхідної мови. Але не припустимо зводити процес перекладу до механічного знаходження міжмовних відповідностей. Саме через намагання передати, перш за все, значення окремих слів і відбувається більшість перекладацьких помилок. Адже мова – це система, а не хаотичність слів. Тому й переклад здійснюється не лише з мови на мову, а ще й з культури на культуру. Встановити пряму еквівалентність між словами та конструкціями двох мов неможливо, оскільки семантично й функціонально знаки двох мов не збігаються. Дослівний переклад без осмислення тексту в цілому часто призводить до його викривлення. До того ж дотримання лише словникового значення ускладнює процес сприйняття іншомовного тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 2000. – 218 с.
2. Комиссаров В. Н. Проблема интерференции в теории перевода / В. Н. Комиссаров // *Interferenz in der Translation: Übersetzungswissenschaftliche Beiträge*, Leipzig: VEB Enzyklopädie, 1989. – S. 103-108.

3. Шаблій О. А. Міжмовна інтерференція як психолінгвістична універсалія / О. А. Шаблій // Мовні та концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – Вид. 11. – Кн. 1. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2004. – С. 371-375.
4. Holz-Mänttari J. Interferenz als naturbedingtes Rezeptionsdefezit – ein Beitrag aus translatorischer Sicht / J. Holz-Mänttari // Interferenz in der Translation : Übersetzungswissenschaftliche Beiträge. – Leipzig : VEB Enzyklopädie, 1989. – S. 144-149.
5. Mägiste E. Selected Issues in Second and Third Language Learning / E. Mägiste // Language Processing in Bilinguals: Psycholinguistic and Neuropsychological Perspectives. – New Jersey : Lawrence Erlbaum Publishers, 1986. – P. 97-122.
6. Richards J. The study of learner English / J. Richards, G. Sampson // Error Analysis. – London : Longman Group Limited, 1984. – P. 13-18.
7. Selinker L. Interlanguage / Larry Selinker // Error Analysis. – London : Longman Group Limited, 1974. – P. 209.

Катерина Фабрична
Науковий керівник – доцент Пожидаєва Н. П.
м. Бахмут

ДО ПРОБЛЕМИ РОЗМОВНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Мова - це специфічна форма відображення дійсності. Вона слідує за змінами, що відбуваються в нашому житті, пов'язаними зі зміною культурних орієнтирів, цінностей і установок [2, с. 15].

Вивчення розмовного дискурсу сучасної англійської мови становить особливий інтерес для професійних перекладачів, викладачів, людей, що цікавляться англійською мовою, готових до повноцінного сприйняття сучасної, далеко не завжди літературної мови, що проникає в англійську літературу й відео-культуру.

Дискурс (фр. Discours, англ. Discourse, від лат. Discursus 'бігання взад-вперед; рух, кругообіг; бесіда, розмова') - мова, процес мовної діяльності; спосіб говоріння. У сучасній лінгвістиці поняття дискурсу трактується неоднозначно. Для визначення нашого розуміння дискурсу всі наявні підходи можна звести до таких:

1. Дискурс визначається через текст або текст через дискурс [8, с. 76].
2. Дискурс розуміють як когнітивний процес, пов'язаний із творенням мовленнєвої поведінки [8, с. 37].
3. Дискурс розглядається як послідовність взаємозв'язаних висловлювань, об'єднаних спільністю цільового завдання [5, с. 53].
4. Дискурс визначається як засіб бесіди та мислення, які, як і жанри, можуть ставати ритуалізованими [3, с. 44].

5. Дискурс тлумачиться як мовленнєве утворення, одиниця вищого, ніж речення, рівня [9, с. 77-78].

6. Дискурс розглядається як форма мовленнєвого спілкування, яка передбачає взаємозв'язок між мовцем та слухачем, як міжособистісна діяльність [1, с. 12].

7. Дискурс розуміється як складна комунікативна подія [4, с. 12].

8. Дискурс тлумачиться як соціолінгвістична структура, яка твориться адресатом у конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях [6, с. 48].

Проблеми диверсифікації дискурсу та його варіативності є найважливішими теоретичними питаннями сьогодення. Із позицій соціолінгвістики можна виділити два основних типи дискурсу: персональний (особистісно-орієнтований) і інституціональний. У першому випадку мовець виступає як особистість у всьому багатстві свого внутрішнього світу, у другому випадку – як представник певного соціального інституту. Персональний дискурс існує, на наш погляд, у двох основних різновидах: побутовому і буттєвому спілкуванні [7, с. 15-20].

Як відомо, англійська мова – найпоширеніший представник індоєвропейської лінгвістичної сім'ї (німецька група), перший за поширеністю в Інтернеті і за кількістю тих, хто її вивчає.

У зв'язку із зростанням обсягу інформації спостерігається тенденція до економії мовних зусиль і часу. Значних змін зазнає лексика як найбільш рухливий шар мови. Збагачення словникового складу мови відбувається за допомогою словотворення, розділу лексикології, що відповідає за появу нових слів.

У сучасній побутовій ситуації англословні люди не спілкуються мовою, близькою за виразністю до шекспірівського, ретельно вимовляючи всі допоміжні дієслова, прийменники і т.д. Навпаки, розмовну мову намагаються зробити більш простою, лаконічною, доступною, що цілком природно.

Редуковані (тобто скорочені, спотворені) форми англійської мови – природний потік розмовної англійської, є характерними для розмовного стилю з елементами сленгу. Вони значно полегшують спілкування англословних людей. Ну а для такої ділової, вічно зайнятої бізнес нації як американці, які економлять кожну хвилину, такі скорочення вельми необхідні! Найпопулярнішими й дуже часто вживаними є скорочені розмовні форми англійської мови – *wanna* (*want to*), *gonna* (*going to*) і *hafta* (*have to*).

Поняття «сленг» змішується з такими поняттями, як «діалектизм», «жаргонізм», «вульгаризм», «розмовна мова», «просторіччя», які, у свою чергу, мають особливі ознаки та функції у їхньому використанні у розмовному дискурсі.

Отже, дискурс – найзагальніша категорія організації мовного коду (засобів мовної системи) у спілкуванні, поле зустрічі особистостей у конкретних психологічних і соціальних обставинах. Характеризуючи сучасні тенденції англійської розмовної мови, можна сказати, що англійська мова – це

живий організм, який постійно розвивається під впливом процесів, що відбуваються в суспільстві, і, змінившись, здатний певною мірою впливати на стан самого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азнаурова Э. С. Прагматика текстов различных функциональных стилей / Э. С. Азнаурова // *Общественно-политический и научный текст как предмет обучения иностранным языкам.* – М. : Наука, 1987. – С. 261-263.
2. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка / Г. Б. Антрушина. О. В. Афанасьева, Н. Н. Морозова. – М. : Дрофа, 2000. – 208 с.
3. Белл Т. Роджер. Социолінгвістика / Т. Роджер Белл // *Цели, методы и проблемы* / Под ред. А. Д. Швейцера. - М. : Международные отн., 1980. – 318 с.
4. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у англійській лінгвістиці / А. Д. Белова // *Вісник «Іноземна філологія».* – К. – 2002. – Вип. 32-33. – С. 10-14.
5. Габермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Ю. Габермас / Пер. с нем. под ред. Д. В. Скляднева, послесл. Б.В.Маркова. -СПб. : Наука, 2000. - 138 с.
6. Ищенко Ю.А. Мышление как толерантный дискурс / Ю.А. Ищенко // *Рациональность и семиотика дискурса. Сб. трудов АНУ. Институт ф-и.* - К.: Наук. думка, 1994. - С. 228 - 229.
7. Карасик, В.І. Про типах дискурсу / В.І. Карасик // *Мовна особистість: інституційний та персональний дискурс* : СБ науч. тр.- Волгоград: Зміна, 2000. - С.5-20.
8. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. пособие / А.В. Кунин. – Дубна : Феникс, 1996. - 200 с.
9. Почепцов Г. Г. (мол.) Теорія комунікації / Г.Г. Почепцов. - 2-ге вид., доп. - К. : ВЦ "Київський університет", 1999. - 308 с.

Анастасія Федорова

Науковий керівник – доцент Потреба Н.А.
м. Бахмут

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ БЕЛЬГІЇ

Французька мова – національна мова Франції – широко представлена й на інших континентах. Багато африканських країн використовують її як засіб комунікації з іншими державами. Для таких європейських країн, як Швейцарія, Бельгія, Андорра, Люксембург, французька мова є офіційною і державною мовою.

У запропонованій роботі ми розглядаємо особливості французької мови на території Бельгії, країни, яка межує з Францією на північному сході. Франкомовний ареал Бельгії складається з двох частин – Валлонії та Брюсселя. Сучасне королівство Бельгія поділяється на три великих регіони: фламандський регіон, валлонський регіон та Брюссельський столичний округ.

Нідерландська мова є офіційною мовою у фламандському регіоні та частині Брюссельського округу, а у валлонському регіоні та іншій частині Брюссельського округу переважає французька мова.

Вивчення особливостей бельгійського варіанту французької мови завжди приваблювало вчених як нашої країни, так й іноземних.

Так Ж. Кадлек відзначає, що: «Через інтенсивні контакти між франкомовною Бельгією і Францією, французька мова в Бельгії наближається до референтної французької, проте має деякі відмінності» [4, с. 15-27]. Референтна мова в даному випадку – це модель мови, яку мовець в своїй свідомості вважає правильною, за словами Т. Ю. Загрязкіной, «не має точної географічної локалізації та чітко визначеної соціальної бази» [2, с.64].

Для повного розуміння лексичних особливостей французької мови у Бельгії використовується таке поняття як бельгіцизм. Бельгіцизми – це варіантні лексичні одиниці французької мови, що превалюють на території Бельгії.

Бельгійські лінгвісти Ж. Р. Кляйн і М. Ленобль-Пансон вважають, що бельгіцизми включають в себе три групи [5, с. 202-206]:

1) статалізми (*statalismes*) або етатизми (термін Ж. Поля, 1984), які збігаються з межами держави, використовуються більшістю франкофонів країни. Як правило, ці одиниці відомі за межами країни як особливості бельгійського варіанту французької мови, але вони не використовуються в розмовній мові поза межами Бельгії. Зазвичай це одиниці адміністративної лексики: *accises – ensemble d'impôts indirects sur le commerce de certaines boissons* («акцизи на напої»); *livret de mariage – livret de famille* («свідоцтво про шлюб»); *minimex - RMI* («мінімальна соціальна допомога»); *athénée – lycée* («лицей»);

2) регіональні вирази й слова, які невідомі за межами Бельгії. Наприклад, в регіоні Льежа використовуються такі одиниці: *boulet – petite boule de viande hachée* («шматочок рубленого м'яса»); *drap de maison – torchon* («ганчірка для підлоги»); *baulus – sorte de brioche très sucrée* («дуже солодка бриош»); *merveilleux – gâteau composé de meringue et de crème fraîche* («пиріг з меренгою і сиром»); *couyon – jeu de cartes connu en Wallonie* («гра в карти, відома в Валлонії»). Ці дві групи називаються «безперечними бельгіцизмами» (*belgicisms incontestables* [5, с. 202]), оскільки, за твердженням дослідників, поза межами Бельгії вони не існують;

3) вирази, які використовуються не тільки в Бельгії, але і в Швейцарії і Канаді: *avant-midi – matinée* (Канада, «ранок»), *auditoire* (Швейцарія, «аудиторія» як зал для занять), *aubette – kiosque* (у деяких регіонах Франції, «кіоск»), *femme d'ouvrage* (у регіонах Франції, «хатня робітниця»). Подібні

слова, підкреслимо, вважатися бельгіцизмами не можуть, але таке судження має право на існування.

Бельгійський варіант містить похідні слова, відсутні у французькій літературній мові: *baraquier* – не має постійного проживання, *bloqueur* – студент-зубрила, *chamoisette* – ганчірка для протирання і т.п.

Більшість загальнофранцузьких слів вживається в іншому значенні: *la banlieue* в значенні *le train de banlieue* («приміський поїзд», в загальнофранцузькій мові це «передмістя»); *candidature* – «університетська ступінь» замість «кандидатура»; *casuel* – «який б'ється» замість «випадковий»; *fourche* – «вікно в розкладі» замість «вила», *griffe* – «подряпина» замість «нігті», *ligne* – «проділ» замість «лінія», *posture* – «статуетка» замість «положення тіла» тощо [1, с. 50].

Також необхідно зазначити, що в Бельгії наявна невелика німецькомовна спільнота, що охоплює частину провінції Льеж.

Було виявлено кілька специфічних виразів: *faire boutique* замість *tenir boutique* в значенні «торгувати»; *faire de son nez* замість *prendre des allures* – «величатися», «задирати носа». Є особливий шар лексики, відсутній в загальнофранцузькій мові, нерідко це запозичення з нідерландської: *blinquer* – «виблискувати».

У бельгійському варіанті французької мови зберігаються деякі архаїзми, що вийшли з ужитку у Франції: *sacoché* «дамська сумочка», прийменник *endéans* «у межах, у термін до», *indagner* «проводити розслідування». Ж. Кадлек вважає, що «число архаїзмів прямо пропорційно рівню ізоляції й географічної віддаленості від метрополії» [4, с. 21].

Об'ємним лексичним шаром є англіцизми. Вони можуть набувати французьких морфем (*relooké, sampler, surfer, flasher*), що свідчить про більшу проникність французької мови Бельгії для англійських форм.

Лексичний склад французької мови Бельгії поповнюється різноманітними шляхами. У бельгійському варіанті французької мови функціонують відсутні в загальнофранцузькій мові похідні. Найбільш поширені шляхи збагачення лексичного складу – інновації, до лексичних інновацій відносяться локальні утворення шляхом словосполучень, суфіксації, префіксації, конверсії та інших.

Отже, насамперед французька мова Бельгії збагачує свій словник шляхом лексичних запозичень або калькування з інших мов, таких, як валлонська, німецька та нідерландська, що можна пояснити вигідним географічним положенням країни. Вивчення лексичних особливостей французької мови Бельгії допомагає прослідкувати та виділити основні шляхи й способи трансформації та еволюції мови, яким чином формувався бельгійський варіант французької мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гак В. Г. Языковая ситуация во франкоязычных странах // Язык – культура – этнос / С. А. Арутюнов, А. Р. Багдасаров, В. Н. Белоусов и др. – М. : Наука, 1994. – С. 54-97.

2. Загрязкина Т. Ю. Национальные и региональные разновидности французской речи / Т. Ю. Загрязкина // Слово в словаре и в тексте. – М., 1991. – С. 168.
3. Загрязкина Т. Ю. К проблеме языковой вариативности / Т. Ю. Загрязкина // Вестник Московского университета. Серия «Филология». – 1987. – № 2. – С. 50-58.
4. Kadlec J. Particularités lexicales du français de Belgique. – Prague: Prešovská univerzita, 2009. – P.183-186.
5. Klein J. Lexique / J. Klein, M. Lenoble-Pinson // Le français en Belgique. – Bruxelles: Duculot, 1999. – С. 187-206.
6. Lebouc G. Dictionnaire de belgicisms / G. Lebouc. – Bruxelles: Éditions Racine, 2006. – 622 p.

Олександра Харахурсах
 Науковий керівник – доцент Архіпова І.М.
 м. Бахмут

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК СИНТАКСИЧНА КАТЕГОРІЯ СТРУКТУРНО-КОМУНІКАТИВНОГО РІВНЯ

Сучасна лінгвістика інтенсивно займається всебічним вивченням синтаксису англійської мови. До актуальних проблем належить і питання про вставлені конструкції – особливі синтаксичні одиниці, за допомогою яких розкривається не тільки комунікативна суть мови, а й вивчається процес формування й передачі інформації в системі мови.

Питання про вставлені конструкції висвітлили в спеціальних дослідженнях А. Анікін, Є. Артеменко, С. Гостєєва та інші. Увага дослідників була зосереджена на розмежуванні вставних і вставлених одиниць, на сутності вставлення, функціонуванні вставлених конструкцій у реченні, аналізі їхньої семантики, синтаксичній будові, співвідношенні та зв'язку з основним складом речення, пунктуаційному виділенні тощо, але єдиної думки щодо розуміння цього синтаксичного явища ще не досягнуто.

На ранніх етапах розвитку науки про мову питання про вставлені конструкції окремо не розглядалося, оскільки вони тривалий час не відмежовувалися від вставних, хоча явище парентези давно перебувало в центрі уваги дослідників. Тільки з другої половини ХІХ століття в синтаксичній науці склалася інша концепція вставності, згідно з якою термін *вставні слова* закріпився за граматично відокремленими виразами суб'єктивного відношення до висловлюваного, а *вставлені речення* – за реченнями, вставленими в інше, але не зв'язаними з ним граматично.

У працях лінгвістів ХІХ і початку ХХ століття вставлені конструкції не виділяються з категорії вставних. Уперше на необхідність їхнього розмежування вказав А. Шапіро. Учений вважав, що вставленими є «слово, група слів, речення або навіть група речень, які мають особливу функцію –

додаткового, що раніше не передбачалося до включення в основну тканину речення, зауваження» [7, с. 63].

На проблемі розмежування вставних і вставлених конструкцій акцентує свою увагу Є. Седун. Проаналізувавши смислове наповнення й призначення вставних і вставлених одиниць, їхню інтонацію, мовознавець дійшов висновку, що «вставні» і «вставлені» речення не можуть бути принципово розмежовані ні за конструктивно-синтаксичним, ні за інтонаційним оформленням» [5, с. 187]. На думку Є. Седуна, розмежування між ними можливе лише до певної міри і не виключає об'єднання цих понять у синтаксичній категорії більш широкого обсягу.

Питання про диференціацію вставних і вставлених конструкцій порушує й В. Тихомиров. Він насамперед зупиняється на характеристиці місця вставлень у структурі речення. Детально розглядаючи цю проблему, В. Тихомиров робить такий висновок: «...Вставлені конструкції можуть знаходитися в середині або в кінці основного речення, розташовуватися постпозитивно або становити абзац; але вони не можуть знаходитися на початку речення» [6, с. 102]. Це зумовлюється тим, що потреба у вставлених конструкціях може з'явитися тільки після того, як уже викладено основний зміст висловлювання або яку-небудь його частину.

На думку М. Карпенка, вставлені конструкції близькі до відокремлених членів речення. «Специфіка вставлених сполучень слів, – за словами науковця, – порівняно з ... останніми полягає перш за все в додатковому, уточнюючому значенні вставлень (для відокремлених членів речення не обов'язковому, а для деяких їх типів взагалі неможливого) і в більшій синтаксичній самостійності, яка притаманна їм» [3, с. 73]. А. Прияткіна стверджує, що функціонально-семантичний зв'язок існує і між вставленням та ускладненням. Він «заснований на додатковій характеристиці будь-якого ускладнення. Чи то додаткова предикативність, чи розширення структури шляхом утворення рядів з різними типами внутрішньорядних відношень» [4, с. 162].

Вставлені конструкції представлені найрізноманітнішими синтаксичними одиницями: словами, словосполученнями, простими й складними реченнями майже всіх типів, конструкціями з прямою мовою, а також більш складними побудовами, що складаються з декількох названих одиниць, ряду суміжних речень або абзацу.

У синтаксичній теорії існує проблема визначення вставлення, оскільки це синтаксичне явище виходить за межі ускладненого речення, бо пов'язане і з структурою складного речення, і з структурою тексту. Немає чіткості і в питанні про те, до якого аспекту синтаксису воно належить – конструктивного чи комунікативного. А. Прияткіна вважає, що термін «вставлення» використовується у двох випадках: коли йдеться про факти писемного мовлення, у яких визначальну роль відіграє пунктуація, та про факти, в яких визначальну роль відіграє характер синтаксичної структури. Відповідно до першого значення терміна, вставлення – це будь-яка частина тексту, взята в дужки, відповідно до другого – це частина висловлювання, особливим

способом співвіднесена з іншими його частинами: синтаксично ізольована частина або предикативна конструкція, що вводиться в речення за допомогою сполучника, але особливим, відмінним від сурядності і підрядності способом [4]. Вставлені одиниці традиційно кваліфікуються як слова й групи слів, граматично не зв'язані з реченням, як синтаксично ізольовані частини речення.

Переважає більшість мовознавців дотримується погляду, згідно з яким вставлення формується в тому випадку, коли мовець, почавши фразу, розгортаючи її, завершуючи чи, навіть, завершивши думку, усвідомив потребу в її продовженні, доповненні або уточненні. Саме тоді розпочате речення переривається в якійсь його частині, у нього мовець уводить певне доповнення, після чого завершує реченнєву структуру, привносячи у висловлювану думку додаткову семантику.

Цілком природним є те, що думка, «виражена вставленою конструкцією, не збігається із загальною лінією розповіді, а чітко відмежовується від неї. Навіть слухове спостереження за живою мовою дає підстави говорити про особливий комунікативний характер речень із вставленими конструкціями, що знаходить своє відображення насамперед в інтонації речення. У живій мові інтонація відіграє головну роль у відокремленні головних одиниць мови від елементів другорядного плану, серед яких вставлені конструкції займають значне місце» [2, с. 85].

На думку С. Глушакової, проблему вставлених конструкцій у сучасній лінгвістиці можна подати у двох аспектах: семантико-граматичному (визначення функціонально-семантичної природи вставлених конструкцій, встановлення характеру їхнього зв'язку з основним складом висловлювання) та стилістичному (характеристика семантико-стилістичних функцій вставлених конструкцій у певному функціональному стилі мови) [1].

Отже, дослідження, що стосуються вставлених конструкцій, не вирішують повністю проблему їх вивчення в сучасній лінгвістиці. Оскільки поняття «вставлених одиниць» виходить за межі традиційного синтаксису, бо являє собою реалізацію плану висловлення, пов'язаного зі специфікою не лише певного стилю, а й певного автора, то вивчення вставлень у мовознавстві залишатиметься актуальним питанням і в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глушакова С. О. К вопросу о функционировании вводных и вставных конструкций в русских научных текстах XVIII – XX вв. / С. О. Глушакова // Проблемы функционирования языка и специфики речевых разновидностей. – Пермь : ПГУ, 1985. – С. 154-162.
2. Жученко Д. І. Інтонаційні особливості вставлених конструкцій в залежності від їх синтаксичної структури / Д. І. Жученко // Мовознавчі студії. – К. : Наук. думка, 1976. – С. 85-90.

3. Карпенко М. А. К вопросу о вводных и вставных словах и конструкциях в современном русском языке / М. А. Карпенко // Вісник Київ. ун-ту. Серія філології та журналістики. – К., 1962. – № 5. – Вип. 1. – С. 68-74.
4. Прияткина А. Ф. Русский язык: Синтаксис осложненного предложения / А. Ф. Прияткина. – М. : Высш. шк., 1990. – 176 с.
5. Седун Е. П. О так называемых «вводных» и «вставных» конструкциях / Е. П. Седун // Славянское языкознание. – М. : Изд-во АН СССР, 1959. – С. 186-194.
6. Тихомиров В. Разграничение вводных и вставных конструкций в современном русском языке / В. Тихомиров // Русский язык в школе. – 1963. – № 6. – С. 100-102.
7. Шапиро А. Б. Рецензия на работу С. И. Абакумова «Методика пунктуации» / А. Б. Шапиро // Русский язык в школе. – 1948. – № 3. – С. 62-65.

Іван Хрипченко

Науковий керівник – доцент Блинова І.А.

м. Бахмут

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ

Для лінгвіста, безперечно, важливим є підхід до внутрішнього мовлення (далі – ВМ) з погляду його репрезентації в літературному художньому тексті. ВМ входить у твір як складова мовленнєвої партії персонажа, разом із прямим (діалогічним, зовнішнім, вимовленим). Безпосередньої участі в розвитку подій воно не бере, але створює основу для їхньої появи й еволюції: зосереджує в собі їх мотивування, розкриває їхні причинно-наслідкові зв'язки та істинні відносини, виявляє їхню «сутність» тощо.

Власне лінгвістичний погляд окреслює широкий спектр досліджень таких проблем ВМ, пов'язаних із: 1) розглядом ВМ у психолінгвістичному аспекті породження мовленнєвого висловлювання, а також у співвідношенні з мисленням (Т. В. Ахутіна, О. С. Никітіна, О. А. Стишов, Л. І. Шевченко); 2) проведенням семантико-синтаксичного аналізу ВМ і форм його репрезентації в художньому тексті (І. В. Артюшков, О. А. Іванчикова); 3) вивченням продукування ВМ у семантичному та прагматичному аспектах (Ф. С. Бацевич, М. Т. Гаїбова, А. К. Мойсієнко); 4) аналізом стилістичних функцій ВМ і моделей його репрезентації в художньому тексті (В. М. Байков, М. П. Брандес, С. Я. Єрмоленко, А. І. Єфимов, В. Я. Семенюк, О. А. Сенічева, Н. Є. Буцикіна) [1, с. 51].

Зауважимо, що ВМ – комплексна категорія, що може поєднувати в одному факті свідомості різні способи репрезентації мовленнєво-розумової діяльності: *внутрішній монолог, внутрішній діалог/аутодіалог, потік свідомості, внутрішньомовленнєві вкраплення/внутрішні рефлексії* [2; 4].

Постаючи в сучасній літературі провідним словесним прийомом суб'єктизації авторської оповіді, **пряме мовлення**, *зовнішнє та внутрішнє, монологічне та діалогічне*, є вагомим засобом пізнання складності внутрішнього світу людини. Індивідуально-авторська риса творчості Е. Л. Джеймс проявляється у використанні письменником першого різновиду прямого ВМ – *внутрішніх монологів* здебільшого усамітненого типу, що є характерним явищем авторської психологічної прози з висуванням в акцентовану позицію персонажів-інтровертів.

На думку переважної більшості дослідників, власне «внутрішній монолог» (далі – ВМг) – це різновид монологу, у якому передаються внутрішні переживання персонажа замість опису зовнішніх реальних подій, ситуацій, що викликають ці переживання [6].

Звернемо увагу: структура ВМг залежить від конкретної психологічної ситуації, характеру дійової особи, теми і змісту роздуму чи спогаду. Для цієї форми внутрішнього мовлення характерні експресивність, спрощення синтаксису, обривистість фраз, висловлення думки у скороченій формі, значно менша кількість слів, ніж у зовнішньому мовленні. Однак приводом до роздумів героя завжди слугує подія зовнішнього життя [3]. Для нього також характерні слова та конструкції розмовної мови, просторічні скорочення, фонетичні компресії, емоційно-забарвлена лексика, еліптичні речення, надмірна кількість питальних та окличних структур, повторення, незакінчені та алогічні фрази.

Як правило, ВМг ніби зупиняє рух сюжету: герой роздумує, і дія завмирає, щоб повернутися до активної фази там, де була перервана введенням ВМг. Впливаючи на хід сюжету, пояснюючи його, але не беручи у ньому безпосередньої участі, ВМг забезпечують причиново-наслідковий зв'язок зовнішніх подій, створюють характер героя, надають цілісності художній структурі твору [5].

Нижче наведемо приклад ВМг із сучасного еротичного роману англійської письменниці Е. Л. Джеймс «П'ятдесят відтінків сірого» (“*Fifty Shades of Grey*”), де читач занурюється в міркування головної героїні Анастейші про досить привабливого красеня-мільярдера Крістіана Грея, беручи інтерв'ю в останнього. Одним із пікантних питань постає таке: чи має Грей дівчину. Відповідь Анастейша отримала, та читача цікавить саме реакція на сказане, яку ми можемо спостерігати у вигляді ВМг героїні: *“Do you have a girlfriend?” I blurt out. Holy crap – I just said that out loud? His lips quirk up in a half-smile, and he looks down at me. “No, Anastasia. I don’t do the girlfriend thing,” he says softly. Oh... what does that mean? He’s not gay. Oh, maybe he is crap! He must have lied to me in his interview. And for a moment, I think he’s going to follow on with some explanation, some clue to this cryptic statement, but he doesn’t. I have to go. I have to try to reassemble my thoughts. I have to get away from him. I walk forward, and I trip, stumbling headlong onto the road* [7].

Аналізованому ВМг передують зовнішній діалог персонажів, який і вводить нас у ситуацію. Сам же ВМг Анастейші розпочато з емоційного слова-вигуку

Oh..., що підкріплено апосіопезисом, за яким одразу йде риторичне питання “*what does that mean?*”. Наступна ж фраза так само починається з вигуку, після якого героїня виказує сумніви щодо правдивості слів Грея і звинувачує його, використавши згрубіле слово *crap!*

Зазначимо, що речення “*Oh, maybe he is crap!*” має додаткову емоційну конотацію, що графічно зображена у вигляді знака оклику. Далі спостерігаємо роздуми героїні щодо можливих дій Грея, жодне з яких не здійснилось. Саме тому автор використала тире у вказаному реченні задля того, щоб показати швидкоплинність між міркуваннями та висновком щодо їх нездійсненності.

Цікавим буде підкреслити наявність повторюваного займенника *I* у наступних реченнях: *I have to go. I have to... I have to get... I walk... I trip*. Такий повтор використання власного займенника самим персонажем вказує на чіткість та послідовність головного героя щодо запланованих ним дій. З огляду на синтаксис маємо анафору – єдинопочаток.

Наголосимо, що в аналізованому уривку переважають як прості (*what does that mean? He's not gay*), так і складні за структурою (*And for a moment, I think he's going to follow on with some explanation, some clue to this cryptic statement, but he doesn't. I walk forward, and I trip, stumbling headlong onto the road*) речення. Емоційний фон ВМг забезпечують повторюваний вигук *Oh* та експресивне згрубіле слово *crap*.

Вмг, таким чином, є поширеним випадком імітації внутрішнього мовлення і відбиває його властивості: поєднання логічного мислення з інтуїтивним і позалогічним, недовомність думок, уривки й паузи, невмотивовані зв'язки понять, образне мислення, що співіснує з понятійним або навіть витісняє його. Саме тут відкривається духовний, моральний, ідейний образ героя в істинному вигляді: наодинці з собою герой роздумує, пригадує, аналізує, планує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буцикіна Н. Є. Лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти внутрішнього мовлення персонажів (на матеріалі художньої прози Ф. Моріака) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Буцикіна Надія Євгенівна. – К., 2004. – 256 с.
2. Домашнев А. И. Интерпретация художественного текста : учеб. пособие / А. И. Домашнев, И. П. Шишкина, Е. А. Гончарова. – М. : Просвещение, 1989. – 208 с.
3. Зайцева І. П. Поетика сучасного драматургічного дискурсу: моногр. / І. П. Зайцева. – [вид. 2-е, перероб. та доп.]. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 332 с.
4. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : учебник / В. А. Кухаренко. – Одесса : Латстар, 2002. – 292 с.
5. Літературне місто. Блинова І. А. Внутрішнє мовлення як основа психологічного портрета персонажа (на матеріалі творчості Дж. К. Оутс). Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс. URL.

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litmisto.org.ua/?p=7937> (Дата звернення: 02.03.2017).
6. УкрЛіб. Бібліотека української літератури. [Електронний ресурс]. УкрЛіб © 2000. – 2017, [Євген Васильєв](#). URL. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/slovnyk/printout.php?number=21> (Дата звернення: 20.03.2017).
7. lib.ru. [E James](#). Fifty Shades of Grey. URL. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.6lib.ru/books/Fifty-Shades-of-Grey-189391.htm> (Дата звернення: 06.03.2017).

Катерина Шпак
Науковий керівник – доцент Блинова І.А.
м. Бахмут

ПРОВІДНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ САТИРИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ОПОВІДАНЬ)

Природно, сатира як літературний жанр, як вид комічного, як специфічний спосіб художнього відображення дійсності, як емоційно-негативне відношення автора до зображувальної реальності, як художня проекція суспільних проблем і соціальних сторін діяльності персонажа знаходить висвітлення у великій кількості наукових досліджень із лінгвістики, текстолінгвістики, лінгвостилістики та суміжних наукових парадигм (літературознавства, філософії, етики, естетики, соціології), а її теоретичне вивчення в мовознавстві має давню традицію.

Зазначимо, що особливо активно проблеми та питання лінгвістичної та екстралінгвістичної диференціації понять *гумор, іронія, сатира, сарказм*; дослідження сатири в різних аспектах та способів її вивчення; визначення характеру та діапазону мовних засобів її реалізації; опису вербальної презентації та когнітивного потенціалу засобів сатири тощо стали розроблятися в другій половині ХХ – початку ХХІ століття в роботах Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, Т. В. Булигіної, О. Д. Шмельова, О. А. Земської, О. В. Падучевої, Б. Ю. Нормана, Ю. Б. Борєва, В. З. Саннікова, Т. О. Гридінї, С. І. Походні тощо.

Звернемо увагу, що, вирізняючись прямолінійністю вираження емоцій, сатира передає комічну оцінку переважно експліцитно. Унаслідок цього, вона характеризується високим ступенем розуміння її адресатом і низьким ступенем інтелектуальності. Специфічно сатиричний спосіб художнього сприйняття дійсності розкриває її як щось невідповідне, внутрішньо неспроможне (змістовний аспект) за допомогою викривально-висміювальних образів (формальний аспект) [1, с. 99]. Сатиричними, як доводять наші спостереження, можуть бути і весь твір, і окремі образи, ситуації, епізоди.

У досліджуваному творі «Споруди пишні чертоги» гостра сатира Курта Воннегута виникає, коли головну героїню Грейс поглинають матеріальні речі: вона живе наче в країні власних мрій і фантазує про майбутній досконалий будинок замість того, щоб прийняти справжню реальність, де її чоловік Джордж переживає важкі часи у фінансовому стані, і будинок має непрезентабельний вигляд.

Як засвідчив аналіз, одним з найбільш поширених засобів створення комічного ефекту в досліджуваному оповіданні є мовна гра. Автор вдало вдається до навмисного обігрування мовних явищ на лексико-семантичному, синтаксичному, словотвірному та прагматичному рівнях із метою викликати в читача емоційну реакцію на різні прояви комічного.

Так, специфічний прояв має механізм реалізації сатири у використанні номінативних лексем, що є власними назвами – прізвищами, прізвиськами персонажів, іменами історичних осіб і міфічних персонажів, відомих як *алюзії*.

Алюзія (лат. *allusio* – натяк, жарт) – стилістична фігура, що містить уживану в художньому творі як риторичний прийом указівку, аналогію чи натяк на певний історичний, міфологічний, літературний, політичний або ж побутовий факт, закріплений у текстовій культурі або в розмовному мовленні [3]. Матеріалом при формулюванні аналогії чи натяку, що утворює алюзію, часто виступає загальновідомий історичний вислів або якась крилата фраза, давні, класичні сюжети.

Алюзії виконують найрізноманітніші функції, які допомагають відобразити характерні риси художнього дискурсу. Як відомо, навмисне повторений чужий вислів (словесний образ) у новому контексті має додаткове семантико-стилістичне та ідейне навантаження.

За допомогою алюзії автор передає своє бачення ситуації: *I accepted and hung up. “Well, the time has come,” I said. “Marie Antoinette has finally invited us to have a look at Versailles.”* [2, с. 71], де у наведеному фрагменті обігруванню підлягає момент запрошення сусідів (Енн та її чоловіка) до святої-святих – дивного будинку Грейс, що порівнюється з королівською резиденцією Марії-Антуанетти.

Отже, сатира як різновид комічного є специфічною рисою творчої манери Курта Воннегута, тоді як типовим прийомом створення письменником комічного ефекту виступає навмисне обігрування мовних явищ на певних рівнях мови. Каламбури, як правило, будуються на використанні багаточисельних фігур мовлення, зокрема алюзії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляков А. А. Объем и содержание категории комического / Беляков А. А. // Стереотипы лингвокультуры : коллективная монография; отв. Ред. М. В. Пименова. – К. : Изд-ий дом Д. Бурого, 2013. – С. 90-103.
2. Vonnegut C. Palm Sunday. Welcome to the Monkey House / C. Vonnegut. – Random House UK, 1994. – 672 p.

3. Электронный словарь АБВУД LINGVO 12 Multilingual Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника : <http://www.lingvo.ru>

Дар'я Яковлева

Науковий керівник – доцент Потреба Н.А.
м. Бахмут

ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ФРАНЦУЗЬКОГО КАЗКАРЯ Ш. ПЕРРО

«Казка є «вічним» засобом художнього відображення людського буття, «метафорою життя» [2, с. 6]. Вона має давні коріння в людській історії і культурі. Казка супроводжує людину протягом довгого часу і представляє інтерес для багатьох дослідників.

Французька казка не була обійдена увагою лінгвістів. Вона неодноразово ставала об'єктом пильного вивчення в плані виявлення специфіки жанру й прагматичних особливостей, структурно-семантичних характеристик. Вивченням літературної казки займалися такі вчені, як: К. Ю. Брауде (1977), М. Н. Липовецький (1992), Л. В. Овчинникова (2003). Інтерес до казки з погляду лінгвістики зріс наприкінці ХХ – початку ХХІ століть. Тут можна назвати праці О. Н. Гронської (1998), Л. Р. Викулової (2001), В. Р. Будикіної (2004). Довгі роки дослідники, вивчаючи казку, намагаються дати визначення, яке б відповідало всім її характеристикам. Однак на сьогодні єдиної думки про те, що таке казка, не існує. Незважаючи на детальне дослідження казки, її визначення викликає труднощі. Трактатування літературної казки К. Ю. Брауде є одним з найбільш повних: «Літературна казка – авторський, художній, прозовий або поетичний твір, заснований або на фольклорних джерелах, або суто оригінальний; твір переважно фантастичний, чарівний, малює дивовижні пригоди вигаданих або традиційних казкових героїв і, подекуди, орієнтований на дітей; твір, у якому магія, чудо відіграє роль сюжетотворювального фактору, служить відправною точкою характеристики персонажів» [1, с. 230].

Багатогранність казки породжує різні підходи до її розуміння. Деякі вчені головним елементом казки вважають вигадку (В. Я. Пропп, Т. Р. Леонова), інші роблять акцент на її розважальній (В. Я. Пропп) і виховній функціях (В. П. Анікін). Жанр літературної казки, зважаючи на розпливчатість меж, а також сильну залежність від індивідуального стилю письменника ще недостатньо вивчений.

У нашій роботі ми розглядаємо основні ознаки французької літературної казки, її розвиток протягом віків, а також визначаємо лінгвістичні та композиційні особливості у французьких казках на прикладі збірки «Les Contes de ma mère l'Oye» («Казки матінки Гусині») Шарля Перро.

У різні епохи звернення до літературної казки викликалося не стільки авторською примхою і природою дарування різних письменників, скільки потребами того часу, у якому їм судилося жити. Казка ніколи не вмирала. У всі

часи вона розважала, веселила, утішала, учила мудрості, вселяла надію та допомагала протистояти злу.

Основним матеріалом для дослідження став славетний збірник казок Ш. Перро «Les Contes de ma mère l'Oye», який свого часу, викликав справжній інтерес у світському суспільстві, тим самим, залишивши за ним право називатися першим казкарем Франції. Він зробив великий внесок у розвиток французької казки. З усіх його казок, за родом та жанром, створених для дитячої аудиторії, лише одна «Червона Шапочка» може називатися дитячою казкою, у прямому сенсі цього слова. Ця казка була призначена для залякування маленьких дітей і в цьому полягав її виховний аспект.

У процесі дослідження було виявлено, що за своїм змістом казки Ш. Перро чарівні: у них діють чарівники і чарівниці, речі наділені надприродними силами (чоботи-сороходи, чарівна паличка), із героями відбуваються чарівні перетворення. А в таких казках, як «Червона Шапочка», «Синя Борода», фантастика є малопомітною (вовк розмовляє людському, на ключику не відмиваються криваві плями).

Характер казок Ш. Перро дуже строкатий: фольклорні сюжети – та їхнє літературне оформлення; прагнення до розважальності – і моралістичні висновки; гумористичний, іноді грубуватий виклад – і галантна салонна поезія. Казки Шарля Перро тісно пов'язані зі світоглядом автора й несуть прикмети історичної епохи, у яку він жив і творив. Казки служать для автора найвагомим аргументом у «Суперечці Давніх і Нових» [4, с. 15]: за їхньою допомогою Ш. Перро показує, що національна французька література, проникнута глибоко народним духом, нічим не поступається застарілій античній літературі з її богами та героями. У суперечці він ополчився проти самої міфології, але саме цей картезіанець і ввів у літературу міфологію національного фольклору.

Іронія Ш. Перро, його м'який гумор, пристрась до бурлеску знайшли своє відображення у збірнику «Казки матінки Гусині». Ця іронічність проявляється й в тому, що, як і в народній традиції, герої казок Перро діють в особливому, казковому часі («Il était une fois...») і просторі, але при цьому, дотримуючись смаків своєї епохи, Шарль Перро включив у твори численні подробиці, які відправляють до сучасної йому епохи [3, с. 198].

Уживання часових форм *présent*, *passé simple* та *imparfait* свідчить про різноплановому дії. Минуле плавно перетікає в сучасне й навпаки. Минулий час переважно використовується в словах оповідача та для дескрипції будь-якої обстановки, пейзажу, героїв, а теперішній – у діалогах і внутрішніх монологів героїв.

Герої переміщуються, приходять і йдуть, гуляють, приїжджають: «Le chat, qui allait devant le carrosse...» («Le Maître Chat ou Le Chat botté»); «Le loup se mit à courir de toute sa force par le chemin...» («Le Petit Chaperon rouge») – усе це задає чарівну атмосферу.

Зустрічаються у казках Ш. Перро й порівняння (comparaisons): «elle aurait de l'esprit comme un ange», «elle chanterait comme un rossignol», які роблять текст казки більш барвистим.

Отже, мова в літературній казці є засобом і формою створення образів, засобом вираження задуму казкаря. А індивідуально-художній стиль письменника становить систему мовних засобів, що виникають в результаті відбору й творчого використання лексичного та граматичного матеріалу мови не тільки для вираження певного змісту, але і для естетичного впливу на читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брауде Л. Ю. К истории понятия «литературная сказка» / Л. Ю. Брауде // Изв. АН СССР, сер. лит. и яз. 1977. – Т. 36. – № 3. – С. 226-234
2. Овчинникова Л. В. Русская литературная сказка XX века. История. Классификация. Поэтика: учебное пособие / Л. В. Овчинникова. – 2 изд., испр. и доп. – М. : Флинта: Наука, 2003. – 312 с.
3. Пропп В. Я. Морфология сказки / В. Я. Пропп. – М. : Лабиринт, 2000. – 521 с.
4. Разумовская М. В. О сказке / М. В. Разумовская // Французская литературная сказка (XII-XX вв.). – М. : Радуга, 1983. – С. 5-34.